

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
СТУДЕНТСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Конференцію схвалено УКРІНТЕЇ (Посвідчення №454 від 05.10.2020)

27 ЛИСТОПАДА 2020

М. ЗАПОРІЖЖЯ, УКРАЇНА

**ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
СУЧАСНОЇ НАУКИ**

ТОМ 3

ISBN 978-617-7171-56-9
DOI 10.36074/27.11.2020.v3

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

27 ЛИСТОПАДА 2020

М. ЗАПОРІЖЖЯ, УКРАЇНА

**ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗАСТОСУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
СУЧАСНОЇ НАУКИ**

ТОМ 3

Голова оргкомітету: Коренюк І.О.

Верстка: Білоус Т.В.

Дизайн: Бондаренко І.В.

Т 11 Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки: матеріали міжнародної студентської наукової конференції (Т. 3), 27 листопада, 2020 рік. Запоріжжя, Україна: Молодіжна наукова ліга.

ISBN 978-617-7171-56-9

DOI 10.36074/27.11.2020.v3

Викладено матеріали учасників міжнародної мультидисциплінарної наукової конференції «Теоретичне та практичне застосування результатів сучасної науки», яка відбулася у місті Запоріжжя 27 листопада 2020 року.

Конференцію зареєстровано Державною науковою установою «УкрІНТЕІ» в базі даних науково-технічних заходів України та інформаційному бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (Посвідчення № 454 від 05.10.2020).

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Всі роботи збірника, що містять DOI індексуються в Google Scholar, ORCID, CrossRef та OUCI (Український індекс наукового цитування).

УДК 001 (08)

ISBN 978-617-7171-56-9

© Колектив учасників конференції, 2020

© Молодіжна наукова ліга, 2020

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 9.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL WORK WITH THE STUDENTS' GROUP IN WHICH THERE IS THE CHARACTERISTICAL EXPRESSION OF BULLING

Харченко Р.О.8

ВИКОРИСТАННЯ АРХЕТИПНОЇ СИМВОЛІКИ У РОБОТІ ПСИХОЛОГА

Цинда В.В.11

ВПЛИВ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ НА МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЮ ДУМКОЮ ТА НАСТРОЯМИ

Іщенко Є.Д.15

ВПРОВАДЖЕННЯ СІМЕЙНИХ ФОРМ ОПІКИ В УКРАЇНІ

Поліщук Д.О.16

ЗНАННЯ З ЮРИДИЧНОЇ ЛОГІКИ ЯК НЕОБХІДНЕ ЗНАРЯДДЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ІСТИНИ

Садовий Р.О.18

КУЛЬТУРНИЙ ШОК І ЕТАПИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ

Гаврилюк В.П., Корнійчук С.В.19

ОСВІТНІЙ СЦЕНАРІЙ ЯК ПСИХОМИСТЕЦЬКИЙ ПРОЄКТ ЕМПАТІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ МОДУЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Сіканович І.І.22

ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

Непокойчицька І.Є.24

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Курінна В.А.27

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЄКТУ «СЛУЖБА ПОРОЗУМІННЯ #CONTAСТ» В ГЕРОНИМІСЬКОМУ ЗЗСО І-ІІІ СТУПЕНІВ

Василенко Л.І.30

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА АГРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Нікітов В.В.32

СОЦІАЛЬНИЙ ІМІДЖ. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СОЦІАЛЬНИЙ ІМІДЖ

Воропасва К.А.34

СПЕКТР ЮРИДИЧНОЇ ЛОГІКИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Дуда Є.В.36

ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ	ПРОСТІР	СУЧАСНОГО
Сембрат С.В.		38

СЕКЦІЯ 10. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

DOMESTIC ENGLISH-LANGUAGE MEDICAL BLOG AND ITS TYPES		
Черкащенко М.Р.		40
ІНКЛЮЗИВНА ОРІЄНТАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ		
Камінський В.О.		42
МЕТОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ		
Рожанський Я.А.		44
ОХОРОНА СІМ'Ї З ДІТЬМИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ		
Тарасюк О.В.		47
РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ДУХОВНІЙ СФЕРІ ЖИТТЯ		
Рибалка Г.Д.		50
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ		
Щербаківська І.Г.		52
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ У РОК-КОНЦЕРТАХ		
Шанідзе О.Д.		54

СЕКЦІЯ 11. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

THE TERM AS AN OBJECT OF RESEARCH IN LINGUISTICS		
Sabirov K.N., Sabirova D.R.		57
USING INTERACTIVE MULTIMEDIA RESOURCES IN THE TEACHING FOREIGN LANGUAGES		
Sabirov K.N., Sabirova D.R.		59
ВЕБ-КВЕСТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПРИЙОМ У ВИВЧЕННІ ІСТОРИЧНИХ ТВОРІВ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ		
Кокташ М.Г.		61
ВИКОРИСТАННЯ ЛАНЦЮГОВИХ ДРОБІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДІОФАНТОВИХ РІВНЯНЬ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ		
Біланіч Є.В.		63

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ НУШ	
Ткачук Ю.В.	66
ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПОШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ	
Левчун А.В.	68
МАНУПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЗАГРОЗА ДЛЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	
Рябініна М.А.	70
ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ С ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ	
Криворучко Р.	74
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ	
Д'яченко А.С.	77
ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНИХ ВНЗ	
Лакєєва Д.С.	80
РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР	
Новікова В.С.	82
РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ СЛОВНИКІВ НА УРОЦІ ЛЕКСИКОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ	
Постельняк Л.Р.	85
РОЛЬ СТУДЕНТСЬКИХ ФОКУС-ГРУП У ПРОЦЕДУРАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ	
Ключка Н.І.	90
СТАНОВЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ	
Волинець Т.С.	91
СТРЕТЧІНГ ЯК ЗАСІБ ОЗДОРОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ	
Приходько А.В.	94
ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ	
Максимюк Т.П.	96
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	
Криворучко І.	100

СЕКЦІЯ 12. ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЧИННИКА НА ПРОЦЕС ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ Псьота Т.В.	103
ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ ТА ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ) Кушнерик А.А.	105
СУТНІСТЬ ПРОЦЕСІВ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ Кожан Ю.О.	108

СЕКЦІЯ 13. ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

LEGAL STANDARDS OF EGYPT AS A SOURCE OF MODERN CRIMINAL LAW Popenko J.	110
PHILOSOPHY OF LAW AS A SCIENCE AND ACADEMIC DISCIPLINE Худан А.В.	112
PSYCHOLOGICAL PROBLEMS OF COMMUNICATION DIFFICULTIES Kornienko L.	114
ANTHROPOLOGICAL FOUNDATIONS OF LAW Kotanova E.	116
ЛОГІКА В ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО Гузенко В.О.	118
РОЛЬ ФІЛОСОФІЇ ПРАВА У ФОРМУВАННІ ПРАВОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ- ПРАВНИКІВ Голобородько В.В.	120

СЕКЦІЯ 14. ІСТОРИЧНІ НАУКИ

АМЕРИКАНСЬКА ТА БРИТАНСЬКА ЗОНИ ДО УТВОРЕННЯ БІЗОНІЇ Вітенко А.В.	122
ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ: СПЕЦИФІКА ВЗАЄМОДІЇ Ульянич А.О.	125

РОСІЯ ЯК ЗОВНІШНІЙ ФАКТОР ПОСЛАБЛЕННЯ РОЛІ ТУРЕЧЧИНИ В
КАСПІЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

Матей Ю.Ф.127

УКРАЇНСЬКА ЕЛІТА В РЕЧІ ПОСПОЛИТІЙ: МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ
ПРИМИРЕННЯМ ТА БОРОТЬБОЮ ЗА НАЦІОНАЛЬНО-РЕЛІГІЙНУ
ІДЕНТИЧНІСТЬ

Тихоненко А.В.130

СЕКЦІЯ 15

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Степаненко Д.С.133

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ТРАКТОРІВ В УКРАЇНІ

Давидюк В.В., Бущук С.Ю.136

СЕКЦІЯ 9.

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Харченко Руслана Олександрівна, здобувач вищої освіти ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Матвійчуки Марина Миколаївна, канд. пед. наук, викладач кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

SOCIAL-PSYCHOLOGICAL WORK WITH THE STUDENTS' GROUP IN WHICH THERE IS THE CHARACTERISTICAL EXPRESSION OF BULLING

Introduction. Theoretical and practical provisions concerning the organization of social and psychological work with a student group characterized by manifestations of bullying are analyzed.

The specific problems of billing in the modern educational system are identified, its main causes and consequences are characterized. On the basis of understanding the presence of manifestations the bullying between all participants of the educational process, the peculiarities of its socio-psychological prevention with the involvement of all participants of the educational process are analyzed.

Keywords: bullying, social and psychological work, school environment, student group, prevention.

Formulation of the problem. The issues of the child's safety, his life and health preservation, formation the ability to protect himself in the environment are extremely important in the education and upbringing of children and young people. At the same time, there is a tendency in the student groups to spread aggressive and violent acts, in combination with intimidation and harassment. Therefore, an important task of the modern comprehensive school is to acknowledge the existence of the bullying and to create a safe educational environment for the prevention and fight against the negative social and pedagogical consequences of this phenomenon.

Analysis of recent research and publications. The problem of bullying has been clarified in the works of domestic (K. Absalyamova, O. Barlit, O. Drozdov, O. Lutsenko, L. Lushpay, S. Stelmakh, A. Chernyakov, etc.) and foreign (V. Besag, D. Lane, D. Olveus and others) scientists. At the same time, research of innovative and effective methods for sociopsychological prevention of bullying in the educational environment was not thoroughly conducted, which make us choose this topic for publication.

The Norwegian scientist began to deal with the first problem of bullying

D. Olveus, who defined this phenomenon in the school staff as a situation in which a student repeatedly, for a long time becomes the subject of negative actions and attacks by one student or several students. The phenomenon of bullying is collective and based on social relationships within the group. According to D. Olveus, bullying involves three important components: bullying is an aggressive behavior that involves unwanted, negative actions; bullying is a long-term and systematic phenomenon; bullying is characterized by an inequality of power or strength.

The purpose of the article is to theoretically substantiate and investigate the problems of bullying in students groups, to characterize the peculiarities of organization of bullying social and psychological work in the educational environment in the school.

Presenting main material. Bulling - forms of violence such as: harassment, boycott, ridicule, misinformation, damage personal belongings, physical violence, etc. This is usually a repetitive deliberate act aimed at harming another person and humiliating the victim. The aggressor has more power, strength, or higher status than the victim; a person who commits, assists or incites others to bullying is considered a felon. There are some types of bullying: physical, psychological, economic, sexual and cyberbullying [6, c. 14].

A well-known psychologist I. Kohn emphasizes that "bulling" has become an international socio-psychological and educational term, which means a complex set of social, psychological and pedagogical problems. More often, it is a question of relationships in the children's collective, but bullying is also found among adults and manifests itself mainly in the imbalance of power. This specific form of aggression is especially characteristic for adolescents and is always aimed at the same person. [5].

Investigating the problem of prevention child cruelty, the modern scientist T. Voitsyakh pays particular attention to the psychological (emotional) violence against the child in the school environment and treats it as a constant or periodic verbal abuse; threats from parents, guardians, teachers, educators; humiliation of her/his human dignity; constant accusation; demonstration of dislike, animosity, cruelty, indifference and more. Bulling is defined by the scientist as pressure, discrimination, harassment, terror. It is a long process of conscious and abusive (physical or mental) treatment by a student or group towards a particular child; it is used by a person who wants to use his own power and realize his own resources [5 c. 36].

A Norwegian researcher Dan Olweus identifies the typological traits of children who are predisposed to bullying in the book *Bulling at School: What Do We Know and What We Can Do*: They feel the need to dominate and subjugate other participants during the educational process, thus reaching their goals; they are impulsive and easily irritable; aggressively treat adults, including parents; they have no sympathy for their victims; feel stronger than others. Typical bullying victims, as D. Olweus notes, also have their traits: they are timid, sensitive, closed, shy, characterized by increased anxiety, unsure of themselves, feeling unhappy, low in self-esteem, prone to depression and very prone to thoughts about suicide, experiencing physical weakness compared to others, and difficult communication processes with peers, making it easier for them to communicate with adults. There is also another category of bullying victims, the so-called provocative victims. They are children who have difficulty learning, writing, reading, and / or suffering from attention disorders and increased excitability. By nature, such children are non-aggressive, their behavior often causes annoyance by peers, making them easy prey and a victim of bullying [7].

The situation of bullying, as A. Drozdov notes, leads to a number of pedagogical (school maladaptation, academic failure), psychological (psychological disorders, decreased self-esteem, social maladaptation), medical (traumatization) consequences [4, c. 124].

According to A. Barlit, the main causes of bullying are the deterioration of socio-economic conditions, the expressive state of society, the spread of negative tendencies and antisocial manifestations in society, cruelty, indifference or hyperopic in the family, maladaptation in the educational institution psychiatric institution and young people, inability to solve personal problems constructively, lack of sustainable interests, inability to express themselves, self-fulfillment, etc. [2, c. 18].

Due to this variety of factors, the work on preventing bullying should be planned in the joint interaction of social educator, psychologist, teacher, administration; to work not only with the victimized child or with the persecutor, but also with the whole student body.

The effectiveness of the socio-psychological prevention of bullying depends on adherence to generally accepted principles such as: non-violent communication (avoiding coercion to engage in training); self-diagnosis that is self-disclosure of children, awareness and formulation of their personally significant problems; positive feedback.

The following main types of socio-psychological prevention of violence in the student environment are identified: primary, secondary and tertiary. Each type of prevention has its own peculiarities. Primary socio-psychological prevention of violence is the formation of an active lifestyle that ensures the rights realization, needs satisfaction and individual interests. Secondary socio-psychological prevention of violence is a group of exercise aimed at changing one's attitude to oneself and one's surroundings, teaching them skills in such situations that can lead to violence. Tertiary socio-psychological prevention is aimed at integrating the victims of violence into the social environment. This kind of prevention is done on a personal level [1, c. 70].

Educational direction is manifested in the following forms: lectures; organization of competitions, festivals, actions; organization of legal knowledge clubs; lectures (film, video) of legal knowledge; organization of advisory points at the educational institution.

In dealing with children who have acts of aggressive behavior, pedagogical activities should be directed to:

- correction of relations with the environment;
- overcoming self-centeredness (characteristic of aggressors);
- development of a stable and clear interest in any activity;
- nurturing strong-willed character traits (ability to finish the matter to the end, achieve the goal, the ability to restrain themselves, in particular in a conflict situation);
- attention, rest, patience training.

The prophylactic direction has its specificity that the work should be carried out with the pedagogical staff and the parent community.

In order to work with the teaching staff and practical psychologists in the educational institution it is necessary to participate in the work of thematic pedagogical meetings, integration into the pedagogical practice of the latest achievements of pedagogy and psychology on the education and upbringing of students in different age categories, as well as work on the emotional burnout prevention. Working with the parent community involves the use of both educational forms and methods of work, as well as practical classes: parental meetings, consultations, pedagogical consultations, lectures, seminars

Conclusions and prospects for further research. Thus, special attention is paid to the psychological (emotional) abuse of the child in the school environment and is interpreted as a constant or periodic verbal abuse; threats from parents, guardians, teachers, educators; humiliation of her/his human dignity; constant accusation; demonstration of dislike, animosity, cruelty, indifference and more. Solving these problems requires improving social and psychological work with students on the manifestations of bullying. The prospect of further research may be: the issues to improve the organization of systematic work with the student group, the development of new forms to support students, the development of training sessions for students, parents and educators.

References:

1. Absaliyeva K.Z. Osoblyvosti sotsialnoho statusu, sotsialnykh rolei ta altruizmu u pidlitkiv, shcho vykorystovuiut bulinh u vidnosynakh/K.Z. Absaliyeva, O.L. Lutsenko//Sotsialna psykholohiia. – 2013. – №. 55. – S. 65-76.
2. Barlit O.O. Sotsialno-pedahohichna ta psykholohichna problema bulinhu v osvithnomu seredovyshchi/O.O. Barlit. – Zaporizhzhia: Oleks, 2013. – 82 s.
3. Voitsiakh T. Zapobihannia dytiachii zhorstokosti/T. Voitsiakh.- K.: Red.. zahalnoped. hazet, 2013.-120 s.
4. Drozdov O. Fenomen bulinhu v shkoli: shliakhy vyrishennia problemy/O. Drozdov//Sotsialna psykholohiia. – 2016. – № 6. – S. 124 – 132.
5. Kon Y.S. Chto takoe bullyng y kak s nym borotsia? //Simia i shkola, 2006, №11.- s.15-18
6. Government of Newfoundland and Labrador - Education. Safe and Caring Schools Policy. Revised [Online resource]. - 2013. P. 14.-Access. – Rezhym dostupu: www.edgov.nl.ca/edu/K12/safeandcaring/policy.pdf (data zapytu: 25.06.2015).
7. Olweus D. Bullying at school: What we know and what we can do.- Oxford: Blackwell Publishing.- 1993. – c. 128

Цинда Віта Володимирівна, магістрантка ННЦ «Інститут післядипломної освіти та курсової підготовки»

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Євтушенко Ірина Володимирівна, канд. психол.наук, доцент

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ВИКОРИСТАННЯ АРХЕТИПНОЇ СИМВОЛІКИ У РОБОТІ ПСИХОЛОГА

Розвиток практичної психології відкриває нові можливості для психокорекції поведінкових розладів людини, що передбачає пізнання свідомої та несвідомої сфер психіки. Це стає можливим у зв'язку з розвитком психодинамічної теорії, яка використовує техніки малювання, зокрема набір тематичних малюнків, розроблений академіком Національної академії педагогічних наук України Т. С. Яценко, що забезпечує вираження змісту через символіку та архетипи. Практична психологія спрямована на надання ефективної психологічної допомоги особистості, тому повинна бути зосереджена на вивченні індивідуально-неповторних рис особистості з урахуванням розуміння глибинних психологічних явищ, що визначають поведінку.

Метою дослідження є показати особливості використання психомалюнків у процесі процесуальної психодіагностики з метою вираження змісту психіки через архетипну символіку.

Кількість архетипів у колективному несвідомому може бути необмеженою. На думку К.-Г. Юнга, архетипи представляють колективне несвідоме, є вродженими і їх можна порівняти з тваринними інстинктами. Згідно теорії К.-Г. Юнга, внутрішня рівновага залежить саме від гармонійного поєднання свідомого і несвідомого в людині, що є головним фактором психічного здоров'я, здатності розуміти символіку архетипів.

К.-Г. Юнг наділив архетип властивістю передбачати майбутнє, але побачив у людській свідомості силу, яка заважає та перешкоджає цій можливості бачити більше. Реконструкція архетипу вимагає діалектичного розуміння, залучення позараціональних форм пізнання "Архетип - це по суті несвідомий зміст, який змінюється в міру того, як він стає свідомим і сприймається, і використовує кольори індивідуальної свідомості, в якому він проявляється". [9].

К.-Г.Юнг виділяв такі основні риси архетипів:

- 1) Архетипи увібрали багатовіковий досвід поколінь
- 2) Архетипні образи можна побачити в різних семантичних та символічних образах.
- 3) Архетипи багатовимірні. Конкретний архетип може проявлятися через різні архетипні образи.
- 4) Архаїчність архетип. Архетип - це "відбиток", "архаїчний пережиток", "первісний образ", що існує з незапам'ятних часів. Архетипні образи "виникли в той час, коли свідомість ще не мислила, а сприймала" [8].
- 5) Амбівалентність архетипу. К.-Г.Юнг стверджував, що всі архетипи мають біполярну, подвійну природу [10]. Один полюс асоціюється з інстинктивними проявами, інший полюс - з духовним - прозрінням, катарсисом.
- 6) Архетипи - автономні одиниці [8]. Архетип повинен суттєво відрізнятися від інших архетипів.
- 7) У психіці архетипи можуть переплітатися, плавно зливатися один в одного і бути взаємозамінними.
- 8) Архетипи системні. К.-Г.Юнг вважав, що архетипи - це взаємопов'язані системи психіки, що знаходяться в динамічному поєднанні. Наприклад, Самість - архетип, який відображає психічну зрілість людини. Саме він об'єднує всі архетипи та приводить індивіда

до цілісності, інтегруючи Самості із Его.

9) Актуальність, динамічність архетипу. "Архетипні форми аж ніяк не є статичними зразками, жорсткими структурами. Вони є динамічними факторами, що проявляються в імпульсах так само спонтанно, як і інстинкти" [8].

10) Стійкість архетипу. На думку Юнга, "будь-який архетип здатний до нескінченного розвитку та ускладнення. Тому не виключено, що він більш-менш розвинений" [8].

Вже існуючі архетипи відображають весь досвід людства.

Для розуміння архетипів великого значення набувають символи.

Аристотель розумів наскільки важливе значення несе символ для пояснення архетипу і розкрив його «... як знак, значення якого є знаком іншого роду чи іншої мови; цей знак є засобом передачі плану виразу (адекватного чи метафоричного) в план змісту, значення ...» [4]. "Платон розглядав символ як знаковий вираз якоїсь вищої, але зовсім не символічної сутності, значення якої не завжди можна чітко зафіксувати ..." [4].

Архетип - це набір символів - з одного архетипу може бути сформовано безліч символів. Але всі ці символи будуть об'єднані в один загальний архетип. Тобто, символ - це окультурений архетип, який набув певної форми.

В колективному несвідомому символ існує вперше. Він виражається у формі образів, знаків і має особливий глибинний зміст, який є його сутністю. Глибина існування символу підтверджується його суттєвими характеристиками: об'єктивністю, багатозначністю, універсальністю, змістом, цілісністю, невловимістю, невичерпністю, тощо [7].

3. Фрейд та його послідовники вважають, що символи - це явище примітивного рівня, їх вигляд характерний для психічних захворювань, сновидінь, «психічної втоми». Формування символів розуміється як "регресивна тенденція", більш характерна для хворої психіки. Символізація - один із видів проекції хворої людини.

Інший погляд на символізм лежить в основі ідеї К.-Г.Юнга і принципово відрізняється за своїми основними положеннями.

Поняття символу К.-Г. Юнг розкриває таким чином: «... це термін, ім'я чи зображення, які можуть бути відомі в повсякденному житті, але мають специфічне додаткове значення до його звичайного значення. Це означає щось невиразне, невідоме чи приховане від нас ... Отже, слово та образ є символічними, якщо вони означають щось більше, ніж їх очевидне та пряме значення» [5].

Він розглядає символізм у тісному зв'язку з «динамікою індивідуального та колективного несвідомого». Вчений виділив архетипні символи, які є «універсальними зразками (моделями) або мотивами, що виникають із колективного несвідомого і складають основний зміст релігій, міфологій, легенд та казок» [12]. К.-Г.Юнг підкреслював, що архетип можна сприймати як конкретний, певний міфологічний образ або мотив. Архетип - основна схема. Це передумова формування різних образів, які можуть сильно відрізнятися в деталях, "не втрачаючи своєї базової схеми". "Природні" символи, що виникають на основі архетипів, мають транскультурний, позачасовий характер і представляють колосальний набір варіацій архетипних образів. Їх можна легко простежити до їх історичного походження, "архаїчного коріння". Наступний шар - це "культурні" символи. Вони зазнали великої свідомої еволюції від своїх архаїчних коренів, хоча і не втратили з ними зв'язку. Багато перетворень, що мали характер "свідомого розвитку", призвели до появи "колективних образів, прийнятих цивілізованими суспільствами". «Культурні» символи є важливою складовою ментального пристрою.

Культурна еволюція людства нерозривно пов'язана зі здатністю символізувати.

Юнгініанці вбачають в символах властивість здорової, саморегулюючої психіки, а не атрибут проекції хворої людини. Символізація є "природним способом вираження психіки на різних стадіях психічного розвитку, включаючи зрілу психіку" [1]. К.-Г. Юнг висунув і

розвинув ідею, що символи є інструментом особистісного зростання [3], а не просто засобом відновлення душевної рівноваги. І він сам, і його послідовники приділяли багато уваги творчому самовираженню клієнтів у образній, символічній формі. В своїй практиці вони використовували різноманітні інструменти - малювання, музику, літературні описи, рухи, танці.

Джерелом архетипних образів є не тільки сни, галюцинації, але і міфи, легенди народів світу, фольклор. Інтерпретація архетипу залежить від світогляду, рівня розвитку того, хто його інтерпретує. Пояснення архетипу не може бути довільним. Більше того, інтерпретація архетипу може відрізнятися не тільки в літературних текстах, що належать до різних культур, але і в джерелах, що належать до однієї культури.

Незважаючи на те, що архетип об'єднує все людство і належить до колективного несвідомого, він все ж, проявляючись у конкретних образах, має нашарування етнічних особливостей, менталітету, культури людей, в надрах яких він з'явився «специфічно». Це важлива особливість архетипу, яка може бути притаманна символу - постійність різноманітності.

Архетип, незважаючи на трансформацію під впливом часу та обставин, історичних та культурних умов, має константу - ту домінуючу річ, яка знаходиться в ньому поза усіма зовнішніми факторами.

Дослідник життєвого та творчого шляху К.-Г. Юнга С. Фінкельштейн зазначив, що вчений виходив з теорії, що міфи та легенди існують як "колективне несвідоме" людства.

Родоначальник аналітичної психології, сам того не розуміючи, показує «архаїчне несвідоме» і відкриває в цей момент його поняття, засвідчуючи велич і красу свого витвору. Несвідоме стає стимулюючим фактором у моменті створення образу. Інтерпретуючи міф, К.-Г. Юнг включає його в ланцюжок мистецтво-архетип-міф-міфотворчість.

Такі вчені, як К. Г. Юнг, Х. Лейнер, З. Фрейд, З. Гроф, Т. С. Яценко та інші, вивчали символічні уявлення про психіку.

Важливим у розуміння архетипу є дослідження Т.С.Яценко, яка розробила методику психоаналізу комплексу малюнків. Методика комплексу тематичних психомалюнків дозволяє пізнати глибинні аспекти психіки.

За допомогою методу психоаналізу комплексу тематичних психомалюнків можна проникнути в глибинні аспекти психіки, пов'язані з об'єктивізацією внутрішніх суперечностей суб'єкта. Це виражається в логіці несвідомо - когнітивної передумови "психологічного захисту". Завдяки цілісному аналізу комплексу тематичних малюнків можна виявити логіку несвідомого, яка в кожному випадку є унікальною.

Основою методу є цілісний підхід до аналізу зображення, який передбачає рефлексію загального враження від зображення, відбір контексту, аналіз деталей зображення у вибраному контексті та синтез інформації в єдине ціле. Методика рекомендована для дослідження дорослих суб'єктів.

Використання психомалюнків для діагностики та психокорекції - є ефективним методом психокорекційної роботи. Картина символічно виражає зміст психіки автора через індивідуальні та унікальні образи. Керуючись особистими уподобаннями у виборі форми, місця розташування, сюжету, кольору, автор малюнка проектує зміст психіки на певні образи, що набувають символічного значення завдяки запитанням та інтерпретації психолога.

Прийоми малювання характеризуються особливостями, які зумовили їх ефективне використання в психологічній практиці. Цінність малюнка також підкреслював К. Юнг: він пропонував пацієнтам «малювати те, що їм здавалося уві сні чи у фантазії».

Результати дослідження з використанням вищезазначеної методики дають уявлення про особисті якості (мовна активність, чуттєвість, впевненість у собі) та поведінкові тенденції (рефлексія, самовдосконалення, самовиправдання, демонстративність,

раціональність у прийнятті рішень, контроль над власними думками, позитивне ставлення до них, до прийнятих рішень, до втрачених можливостей, та власна нерішучість).

Таким чином, можна зробити висновок, що цей підхід, заснований на знаковій інтерпретації символів, дозволяє пізнати індивідуальну унікальність психіки. Набір тематичних психомалюнків несе діагностичну та корекційну здатність пізнати індивідуальну унікальність психіки суб'єкта. Він створює можливості для пізнання несвідомої сфери через свідоме, тобто в цілісності її проявів. Психоаналітична інтерпретація символів забезпечує поглиблену психологічну корекцію протагоніста, оскільки здійснюється в психокорекційному діалозі психолога та автора зображення. Все це створює умови для вивчення індивідуальної унікальності психіки в багатстві її проявів.

При цьому неоднозначність зображення може спочатку обмежуватися текстом автора, хоча для нього кожен образ визначений і змістовний та завжди соціально схвалений, що відповідає моральним нормам і цінностям, що забезпечує захищеність протагоніста. Психолог у процесі роботи, спираючись на аналіз символів, зміст яких є тривимірним і широким, намагається проникнути «за» або «всюди» авторської інтерпретації картини. Психолог розширює звичні рамки для розуміння автором образу, залучаючи його до бачення інших семантичних образів, наповнених невидимим на початку змістом. Однак, при правильній психодіагностиці сюжети, невидимі автору, поступово стають виразними.

Список використаних джерел:

1. Копытин А. И. Основы арт-терапии. СПб.: Лань, 1999. 256 с.
2. Орбан П. О процессе символизации// Энциклопедия глубинной психологии. Том 1. Зигмунд Фрейд: жизнь, работа, наследие. Пер. с нем. / Общ.ред. А.М.Боковой. – М.: ЗАО МГ Менеджмент, 1998. – С. 532 – 567.
3. Первушина Н. А. Концептуальные проблемы построения типологии символов жизнетворчества. // Вестн. Томского гос. пед. ун-та (Tomsk State Pedagogical University Bulletin). 2009. Вып. 4(82). С. 71–74.
4. Свечникова Е. Врожденное знание : [учение К.Г.Юнга об архетипах] / Е.Свечникова // Аспирант и соискатель. – 2003. – № 6. – С. 66-68.
5. Философский энциклопедический словарь. М.: Сов. энцикл., 1983.
6. Фрейд З. Художник и фантазирование / Пер. с нем. Р. Ф. Додельцева, К. М. Долгова. – М.: Республика, 1995. – 400 с.
7. Черных П.Я. Историко-этимологический словарь русского языка. М.: Русский язык, 1993. Т. 1,2
8. Юнг К.Г. Архетип и символ / К.Г. Юнг. – М. : Ренессанс, 1991. – 304 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.koob.ru/jung/archetip_i_simvol 1
9. Юнг К. Проблемы души нашего времени / К.Юнг. – СПб.-М.-Харьков-Минск : Питер, 2002. – 352 с.
10. Юнг К.Г. Психологические типы / К.Г. Юнг. – М. : Университетская книга; "Издательство АСТ", 1998. – 720 с.
11. Юнг К.Г. Символическая жизнь / Пер. с англ. – М.: Когито-центр, 2003. – 326 с.
12. Юнг К.-Г. Человек и его символы. СПб.: Б.С.К., 1996. 454 с. — 191.
13. Яценко Т.С. Глибиннопсихологічне розуміння символу // Психологія. Збірник наукових праць. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, Випуск 17, 2002. – С. 39–42.
14. Яценко Т.С. Психоаналитический подход к интерпретации тематических рисунков // Гуманитарні науки. – 2001. – №2. – С.72.
15. Яценко Т.С. Символ та його глибинно-психологічна сутність // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. – К. : НМЦ ВО, 2002, вип.33. – С.129
16. Яценко Т. С., Кмит Я. М., Мошенская Л. В. Психоаналитическая интерпретация комплекса тематических психорисунков (глибиннопсихологический аспект). – М.: СИП РИА, 2000. – 193 с.

Іщенко Єлизавета Дмитрівна, здобувач вищої освіти факультету психології
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ВПЛИВ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ НА МАНІПУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНОЮ ДУМКОЮ ТА НАСТРОЯМИ

Вислів Натана Ротшильда: «Хто володіє інформацією, той володіє світом» сказано більше двох століть тому. Він популярний і в XXI столітті в епоху інформаційних технологій. Інформація набирає не тільки матеріальну, але й інтелектуальну форми, і володіння нею стає дуже бажаним. Тому, в умовах інформаційних війн вивчення питань впливу джерел інформації на маніпулювання суспільною думкою та настроями різних верств населення, є важливим і актуальним.

Кожна людина хоче бути в курсі новин та своєчасно отримувати актуальну і свіжу інформацію. З яких джерел ми дізнаємося про події, і як вони формують нашу думку?

Найбільш популярним джерелами інформації є телебачення, радіомовлення, друковані ЗМІ та інтернет - сайти. Вони залишаються основними джерелами інформації для переважної більшості українців.

Більшість людей дізнаються інформацію з переглядів телепередач. Для 74% українців телебачення - досі основне джерело інформації [1]. Це дуже зручно, так як не вимагає ні розумового, ні фізичного напруження. Крім того, цей вид інформації доступний всім верствам населення незалежно від віку, освіти чи соціального стану людини.

На телеканалах маститі експерти обговорюють актуальні новини, дають їм оцінку, роблять прогнози і пояснюють, як нам слід реагувати на стан справ, тобто маніпулюють суспільною думкою та настроями телеглядачів. Для цього використовуються різні прийоми мовного маніпулювання. Прикладом може служити висвітлення стану війни на Донбасі. За допомогою таких *евфемізмів* як «антитерористична операція», «операція об'єднаних сил», «збройний конфлікт», «лінія розмежування», «лінія зіткнення», «гаряча точка» досягається пом'якшення негативного впливу на свідомість людей такого явища як війна.

За допомогою мови можна маніпулювати, адже в основі мовного маніпулювання лежать такі психологічні та психолінгвістичні механізми, які змушують адресата некритично сприймати мовне повідомлення, сприяють виникнення в його свідомості певних ілюзій, або помилок[2].

Мовне маніпулювання чудово використовують українські політики в різних джерелах інформації. Особливо це проявляється під час виборних компаній, переформовування політичної системи, інституційних криз, війн, громадянського протистояння тощо.

Найпоширеніше в цей час використовуються *дисфемізми*. Це і вживання зневажливих прізвищ, і використання стратегії дискредитації, і спотворення інформації, і створення нових образливих слів («порохоботи», «ЗЕкоманда»).

На жаль, маніпулятивні технології стрімко і багатосторонньо розвиваються, більшість із них уже неможливо простежити без серйозних досліджень.

Отже, можна зробити висновок, що сьогодні нам стали доступними безліч джерел інформації, але це не зменшило маніпулювання суспільною думкою та настроями. Однією з важливих причин цього є спекуляція цивілізаційними, національно-культурними, соціальними та іншими цінностями у суспільстві та глобальному інформаційному просторі.

Список використаних джерел:

1. BBC NEWS/Україна Вилучено з: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-47670108>
2. Субота, М. викладач кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій ХНУ імені В.Н. Каразіна. *Лекція «Мовні засоби і мовні прийоми маніпулювання»*

Поліщук Дар'я Олександрівна, здобувач вищої освіти факультету економіки, менеджменту і права

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

Науковий керівник: Павлюк Тетяна Іванівна, канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних відносин

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Україна

ВПРОВАДЖЕННЯ СІМЕЙНИХ ФОРМ ОПІКИ В УКРАЇНІ

Міжнародний досвід державної опіки над дітьми засвідчує поступову відмову держав, що мають гуманістичне спрямування соціальної політики, від інтернатних форм утримання дітей, позбавлених батьківського піклування, орієнтацію на створення та підтримку сімейних форм опіки.

Не залишилась осторонь щодо цього важливого питання й Україна. Тому вже понад 20 років в нашій країні проводиться робота по створенню і розвитку альтернативних закладів для дітей, позбавлених батьківського піклування, а саме (ДБСТ) дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей. І якщо на початок 2003 року в Україні функціонувало 116 ДБСТ, в яких виховувалося близько 1000 дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування, то на сьогодні, на 2020 рік, як повідомив заступник міністра соціальної політики України Б. Лебедцов, – 1180 дитячих будинків сімейного типу. Кількість ж дітей, які проживають у цих сім'ях, більше 8 тисяч. Що стосується прийомних сімей, то їх приблизно 3200 і проживають у них 6 тисяч дітей [3].

Варто зазначити, що на необхідності сімейного виховання як оптимальної умови гармонійного розвитку дитини свого часу постійно наполягали видатні педагоги – М.П.Драгоманов, Я.Корчак, П.Ф.Лесгафт, О.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський, К.Д.Ушинський. Вони доводили, що сім'я є одним із найважливіших інститутів соціалізації дитини, персональним навколишнім середовищем її розвитку, оскільки саме в сім'ї беруть початок світогляд, морально-естетичні ідеали і смаки, норми поведінки, трудові навички, ціннісні орієнтири дитини, тобто усі ті якості, які згодом становитимуть її сутність як людини. Питання, що стосуються функціонування форм сімейного виховання висвітлені в роботах українських теоретиків та практиків сфери захисту дитинства: Артющікіної Л., Бевз Г.М., Пєши І.В.[4], Карпенко О.Г., Волинець Л.С. та інших.

Прийомна сім'я – сім'я або окрема особа, яка не перебуває в шлюбі, котра добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання у власному житловому приміщенні від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Прийомні діти виховуються в прийомній сім'ї до досягнення 18-річного віку, а в разі продовження навчання – до 23 років або до закінчення навчання.

Дитячий будинок сімейного типу формується і діє за таким же принципом, відмінностями є лише те, що кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування в ньому має бути не менше 5 осіб, але не повинна перевищувати 10, враховуючи рідних, й те, що він може створюватись як на власній житловій площі батьків-вихователів, так і на базі спеціально придбаного для цього житлового приміщення.

Порядок створення та функціонування прийомної родини та ДБСТ встановлено відповідними Постановами Кабінету Міністрів України [1; 2].

Особливістю прийомної сім'ї та ДБСТ як альтернативних форм сімейного виховання дітей, які залишилися без батьківського піклування, є те, що:

- за прийомними дітьми, вихованцями зберігаються всі пільги і державні гарантії, передбачені законодавством для таких категорій дітей;

- між прийомними батьками й прийомними дітьми, батьками-вихователями й вихованцями сімейних правовідносин не виникає;

- кандидати в прийомні батьки, батьки-вихователі обов'язково проходять курс підготовки, розрахований на осмислення ними проблем, пов'язаних із приходом у сім'ю нового вихованця;

- прийомні батьки, батьки-вихователі у вирішенні проблем прийомних дітей або вихованців співпрацюють із соціальним працівником, який здійснює соціальний супровід прийомної сім'ї, ДБСТ, що передбачає надання комплексу правових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних, соціально-медичних та інформаційних послуг, спрямованих на створення належних умов функціонування даних сімейних закладів опіки.

Слід підкреслити, що виховання дітей в інтернатних закладах формує у них специфічне ставлення до життя, значно корегує їх психологічні якості не в кращу сторону. В свою чергу, це заважає їм бути успішними в майбутньому. Тому найбільш ефективним, що може сприяти вирішенню проблем соціального становлення різнобічного виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, є передача їх на виховання у сім'ю, у природне соціально-педагогічне середовище, яке спроможне впливати на них лише позитивним чином.

Далеко не кожний дорослий може виступати в ролі вихователя у прийомній сім'ї чи ДБСТ, адже щодо цього є певні обмеження у законодавстві. Проте й не надто часто можна зустріти дійсно щирих та добрих людей, які б бажали взяти на себе нелегкий тягар відповідальності за виховання дітей з важкими долями. А коли такі люди все ж знаходяться, то діти, що потрапляють у їх родинне коло, зростають набагато щасливішими та більше підготовленими до життєвих негараздів.

Отже, загальним висновком може слугувати те, що в Україні триває процес реформування державної системи влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в основі якого покладено пріоритетність сімейних форм влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування. Цей процес відбувається в Україні досить інтенсивно, що великою мірою зумовлено досягненням єдності поглядів на цю тему державних структур різних галузей і різного рівня.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 565. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
3. Лебедцов – о помощи государства детям-сиротам | Официальный разговор. URL: https://www.youtube.com/watch?v=U8Qt76Z4Wss&feature=emb_logo
4. Пеша І.В. (2003) Дитячі будинки сімейного типу як особлива форма сімейної опіки над дітьми-сиротами, позбавленими батьківського піклування. *Український соціум*, № 1 (2), 72-80.

Садовий Ростислав Олександрович, здобувач вищої освіти

Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Скиба Елеонора Костянтинівна, д-р. філос. наук,

професор кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності

Дніпропетровський державний університету внутрішніх справ, Україна

ЗНАННЯ З ЮРИДИЧНОЇ ЛОГІКИ ЯК НЕОБХІДНЕ ЗНАРЯДДЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ІСТИНИ

Знання з логіки у поліцейських формується та удосконалюється під час здійснення практичної діяльності завдяки культурі логічного мислення. Упродовж виконання професійних обов'язків формується раціонально-аналітичний підхід до аналізу різноманітних процесів та явищ сучасного суспільства, що дуже впливає та допомагає в житті юриста, правознавця.

Саме слово «логіка» походить від давньогрецького «λογος», що означає «розум» і «слово», «мовлення» та «мислення». Предметом логіки є внутрішній світ людини, тобто світ мислення, що зовні проявляються через міркування особи. Поняття, умовиводи і судження називаються основними складовими мислення. Взагалі існує дві точки зору, розуміння змісту та обсягу цього поняття – це занадто вузьке визначення та занадто широке. Першим різновидом занадто широкого розуміння поняття є його ототожнення із «свідомістю». Другий різновид включає в себе розуміння поняття, згідно з яким до мислення відноситься діяльність митця в процесі створення художніх образів, інтуїції. Відомо, що є люди, які не вивчаючи логіку і мислять логічно, послідовно, аргументовано та несуперечливо, а є люди, які вивчають логіку все життя або доволі довгий період, а в процесі міркування допускають дуже багато помилок. Можемо зазначити те, що значення логіки неодмінно потрібно людям усіх професій, адже однією з особливостей людини є вміння мислити. Однак існує багато галузей де логіка вкрай необхідна. В діяльності юриста логіка займає одне з головних місць. Ще сам Цицерон, говорячи про судові справи, ораторові радив, у будь-якій справі потрібно ретельно та ґрунтовно розібратися. Всі юридичні дослідження вимагають, насамперед, дотримання логічної форми, законів та правил міркування. Все це є необхідною умовою для встановлення істини в судовому провадженні. Логічна культура сучасного юриста посідає важливе місце в процесі формування його загальної культури, а також на основних складових – правових, політичних та моральних переконань та знань.

На нашу думку, логіка в юридичній діяльності є знаряддям отримання компетентності. Вона є важливим інструментом формування юриста як фахівця та як носія розвинутої культури мислення, яка відображається у знаннях законів, форм, методів і правил мислення, а також у вміннях їх застосовувати в практичній та теоретичній діяльності. Кращі юристи відрізняються тим, що вміють користуватися логікою і строгою логічністю у викладі й аналізі матеріалу та незаперечною аргументацією висновків. Аналіз практичної діяльності доводить, що значення теоретичного матеріалу з юридичної логіки має фундаментальне значення для практичної діяльності правоохоронця.

Список використаних джерел:

1. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2008 р. с.13. Вилучено із http://www.immsp.kiev.ua/postgraduate/Biblioteka_trudy/Logika_tradic_Konverskiy_2008.pdf
2. Тофтул М.Г. Логіка Підручник для студентів вищих навчальних закладів 2008 р. – Київ 143с.
3. Гетманова А. Д. Логика. Для педагогических учебных заведений. - М.: “Добросвет”, “Книжный дом “Университет”, 1998. – 235с. Вилучено із <http://xn--90anb0a.xn--p1ai/images/Bibl/LG.pdf>

Гаврилюк Вікторія Павлівна, здобувач освітнього ступеня «магістр»

гуманітарно – педагогічного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Корнійчук Софія Вячеславівна, здобувач освітнього ступеня «магістр»

гуманітарно – педагогічного факультету

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

Науковий керівник: Яшник Світлана Валеріївна, доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри психології

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

КУЛЬТУРНИЙ ШОК І ЕТАПИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ

Вступ. Розглядаються особливості взаємозв'язку особистісних характеристик людини та рівня її психологічної адаптованості до нового середовища. Процедура проведення й аналіз результатів емпіричного дослідження. Проблеми, що виникають у процесі культурного шоку та успішність адаптації.

Ключові слова: адаптація, акультурація, культурний шок, ідентифікація особистості, культурне середовище.

Актуальність проблеми. У наші дні проблема адаптації до нової культури пов'язана з істотними цивілізаційними трансформаціями, що зумовили зміни культури, суспільної свідомості і, як результат – «культурний шок», який переживає людина, потрапивши в нове культурне середовище. Нове культурне середовище і міжкультурне пристосування стали розглядати як багатоаспектний процес, що включає в себе не тільки збереження позитивного емоційного стану і психічного здоров'я мігрантів, але і придбання ними соціальних умінь і навичок, необхідних для успішного виконання задач повсякденного життя.

Мета ментальності: Розглянути адаптаційний потенціал культури, відштовхуючись від дослідницьких настанов щодо проблем міжкультурної адаптації і адаптації до нового культурного середовища.

З найдавніших часів війни і стихійні лиха, пошуки щастя і допитливість змушують людей переміщатися по планеті. Багато з них – переселенці – покидають рідні місця назавжди.

Теоретична концепція «культурного шоку» була введена в науковий обіг американським антропологом К. Обергом [2, с.177 – 182]. Він розглядав «культурний шок» як своєрідне «професійне захворювання». Як зазначав Левицький С.А., «Страх є завжди страх перед Чужою нам невідомістю. Ми боїмось втратити ті цінності, з якими ми зрослись, з якими ми звикли ототожнювати самих себе. Важлива категоріальна риса страху пов'язана з його направленістю на «чуже». Цей страх перед «Чужим» часто поєднується зі страхом перед всім «новим», так звана «неофобія» [3, с.221–226]. Таку людину лякає будь-яка новизна, хочеться знаходитись у знайомому колі звичок, органічно неприємно перебудовуватись, пристосовуватись до нових умов, до всього, що загрожує вивести із загальної рівноваги.

Основною причиною культурного шоку служать відмінності між культурами. Потрапляючи в нове культурне середовище, людина знаходиться в незвичних для себе умовах, адже кожна культура має безліч стереотипів поведінки, за допомогою яких людина може автоматично діяти в різних ситуаціях, а в умовах нової культури втрачає це відчуття.

Перелічимо найбільш характерні *ознаки* культурного шоку:

- постійне бажання повернутися додому;
- відчуття безпорадності;
- неухважність;
- агресивність [5].

Суть культурного шоку – конфлікт старих і нових культурних норм і орієнтації. Старі культурні норми притаманні індивіду як представнику того суспільства, яке він покинув. Нові культурні норми представляють суспільство, в яке людина прибув. Іншими словами, культурний шок – це конфлікт двох культур на рівні індивідуальної свідомості [6].

Існує точка зору, що адаптація людини розвивається за прогнозованим часовим графіком (С.Лісгард). Адаптаційний потенціал культури можна розглянути, відштовхуючись від «Теорії культур – 13 –ого шоку і «V-кривої» [4, с.277–293], «Теорії адаптації як культурної подорожі» і «Теорії гомеостазу».

Процес адаптації до культури згідно «Теорії культурного шоку і «V-кривої» проходить в три періоди: період піднесеного настрою і оптимізму, період депресії і розгубленості (період культурного шоку) і період відновлення.

Так як , проблема культурного шоку розглядається в контексті так званої кривої процесу адаптації. Відповідно до цієї кривої Гаррі Тріандіс виділяє п'ять етапів процесу адаптації:

1. Перший етап, званий «медовим місяцем», характеризується ентузіазмом, піднесеним настроєм і великими надіями. Дійсно, більшість візитерів прагнуть вчитися або працювати за кордоном. Крім того, їх чекають на новому місці: відповідальні за прийом люди стараються, щоб вони почували себе «як удома» і навіть забезпечують деякими привілеями.

2. На другому етапі адаптації стан тимчасової ейфорії минає, і людина починає відчувати себе "чужинцем", робить спроби відійти від реальності, спілкуючись тільки із земляками.

3. На третьому етапі симптоми культурного шоку можуть досягати критичної точки, що проявляється в серйозних хворобах і відчутті повної безпорадності. Не зуміли успішно адаптуватися в новому середовищі візитери – невдахи «виходять з неї» – повертаються додому раніше покладеного терміну.

4. На четвертому етапі депресія повільно змінюється оптимізмом, відчуттям впевненості і задоволення. Людина відчуває себе більш пристосованим і інтегрованим у життя суспільства.

5. П'ятий етап характеризується повною адаптацією, яка має на увазі відносно стабільні зміни індивіда у відповідь на вимоги середовища. В ідеалі процес адаптації призводить до взаємної відповідності середовища та індивіда, і ми можемо говорити про його завершення. У разі успішної адаптації її рівень можна порівняти з рівнем адаптації індивіда на батьківщині. [1, с. 284].

Однак людина, яка успішно адаптувалася в чужій країні, повернувшись на батьківщину, може відчути "шок повернення" у період реадaptaції. Спочатку індивід радіє зустрічам з рідними, друзями, можливості спілкуватися рідною мовою і т. ін., а згодом помічає, що особливості рідної культури сприймаються ним як незвичні чи дивні.

Висновок. Успішна адаптація є результатом соціальної та психологічної інтеграції в іншу культуру із збереженням цінностей своєї культури і не є наслідком асиміляції з чужою культурою. Міжкультурна адаптація є процесом поступового засвоєння норм, цінностей, зразків поведінки нової культури.

Щодо особистісних властивостей людини, то дослідники вказують на те, що не існує універсальних характеристик людини або набору певних якостей, які б сприяли процесові

адаптації до будь-якої культури. Т. Стефаненко серед таких характеристик виокремлює професійну компетентність, високу самооцінку, комунікабельність. На її думку, це повинна бути людина екстравертного типу, пріоритетними для якої є загальнолюдські цінності, людина, яка вміло збереже свою культурну ідентичність і з розумінням та повагою ставитиметься до норм, традицій, звичаїв нової культури [7, ст. 286].

Список використаних джерел:

1. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. – М.: Институт психологии РАН, "Академический проект", 1999. – С. 279 – 300.
2. Oberg K. Cultural Shock: Adjustment to new cultural environments // Practical Anthropology, 1960, 7, 177 –182.
3. Ливицкий С.А. Трагедия свободы. – М.: Канон, 1995. – С.221-226.
4. Lysgaard S. Adjustment in foreign society: Norwegian Fulbright Visiting the United States // International Social Sciences Bulletin, 1955, vol.7#1.
5. Тріандіс Г. К. Культура і соціальну поведінку. М.: Форум, 2007. С. 69.
6. Йонин Л. Г. Соціологія культури. М.: Логос, 1998. С. 17–18.
7. Стефаненко Т. Г. Этнопсихология. – М.: Институт психологии РАН, "Академический проект", 1999. – С. 279 – 300.

Сіканович Ірина Ігорівна, студентка групи ПСзм-21
кафедра психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет, Україна

Науковий керівник: Фурман Анатолій Васильович, д-р. психол. наук,
професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет, Україна

ОСВІТНІЙ СЦЕНАРІЙ ЯК ПСИХОМИСТЕЦЬКИЙ ПРОЄКТ ЕМПАТІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОЇ МОДУЛЬНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Особливе місце в інноваційній системі засобів модульно-розвивального навчання належить освітньому сценарію, який є альтернативою добре відомим планам-конспектам уроків. Він з науково-мистецьких позицій утілює закономірності безперервної розвивально-комунікативної взаємодії від першої до останньої хвилини модульного заняття у багато динамічних міжособистісних системах (див. [2; 3]). Саме тому основний його зміст становлять діа- і полілогічні взаємини учасників освітнього процесу, які спричиняють їхню інтенсивну внутрішню роботу над реалізацією власного інтелектуального, соціального, світоглядного і духовного потенціалу [4]. Тому такий сценарій передусім детально описує логіку розгортання розвивальної взаємодії з окремого навчального курсу в конкретному класі і покликаний здійснити художньо-психологічну адаптацію освітнього змісту до закономірностей і вимог актуального модульно-розвивального процесу як завершеного мистецького дійства «живого» психокультурного наповнення.

Освітній сценарій зосереджує увагу вчителя на перипетіях організованого навчального дійства в кількох площинах: а) конфліктної боротьби історичних і сьогоденних осіб у вирі розвитку людської цивілізації; б) тотальної проблемності життя людини у світі (пізнавально-сміслові суперечності і колізії, інтелектуальні труднощі і бар'єри, морально-етичні конфлікти тощо) і в) природного драматичного входження особистості в культуроємні пласти людського досвіду. Тому він утілює драматичну концепцію паритетної освітньої діяльності вчителя і учнів на кожному етапі модульно-розвиваючого процесу специфічно реалізує послідовну зміну ситуацій і сцен емпатійного розвивального спілкування за класичною схемою: «зав'язка – розгортання подій – кульмінація – згасання подій – розв'язка», тобто є практичним утіленням чотири етапного перебігу емпатійного процесу в освітній міжособистісній взаємодії, а саме афективного, когнітивного, конативного та рефлексивного [1]. Відповідно у системі інноваційного навчання за критерій ефективності розвивального циклу освітніх взаємостосунків береться лише те, що в культурному і духовному плані створив учень – міні-підручник чи задачник, нові смислові відношення чи моральні правила, інтелектуальні чи естетичні цінності, які знайшли реальне упредметнення в його думках, переживаннях, діях, рефлексивності.

За умов практичного втілення психомистецьких технік драматичного ведення розвивальної взаємодії освітня співдіяльність і ділове спілкування вчителя і учнів на модульних заняттях характеризується катарсичними сплесками, полі мотиваційними спонуканнями, конструктивними переживаннями, інтелектуальною та вольовою поведінкою. Заздалегідь розроблений освітній сценарій і потрібен для того, щоб на кожному міні-модулі змодельовати ситуацію драматичного протистояння, в якій ланцюг навчально-сценічних конфліктів вимагає не тільки пізнавального і чуттєвого, а й вольового і духовного зосередження, а відтак і напруженої внутрішньої роботи особистості над собою. Крім того, він визначає одну або кілька сюжетних ліній мистецького перебігу міжсуб'єктних впливів, що фіксують основні перипетійні кроки, висвітлюють у деталях і

нюансах хід-перебіг розвивальних взаємин і програмують емоційні стани і духовні дії, яких треба вчителю домагатися як режисеру.

Майстерні театральні вистави завжди викликають катарсис – емоційно-духовне потрясіння під впливом наявного драматичного дійства (зав'язка, перипетії, кульмінація, розв'язка), яке приводить до вивільнення людини від неістотних хвилювань та думок і переживається як душевний стан внутрішнього самоочищення. Щоб освітній процес став духовним явищем аналогічного характеру, а шкільне довкілля – психогенним вітакультурним чинником, вони мають плануватися за психосоціальними моделями розвивальної між індивідуальної взаємодії і здійснюватися за відповідними технологіями режисерського мистецтва. Тоді є надія, що пропонований загальнолюдський і національний досвід, кристалізуючись у формі ідей, законів, категорій, кодексів, традицій, переконань тощо, буде розгортатися перед учнями як його власна драма пошуку істини, ідеалу, гармонії, сенсу.

Освітній сценарій має основним завданням не тільки залучити юне покоління до етнонаціональних і загальнолюдських вартостей, а й покликаний правдиво розкрити, яким чином будуть закріплені вищі взірці духовної практики у внутрішньому світі учня і, щонайперше, як саме трансформуватиметься ця практика до розуміння значень і наступного глибинного осмислення вчинків людей, історичних подій, буденних ситуацій, а відтак персоніфікованого прийняття відповідальності за духовність власних вчинків і якість свого життя загалом. Для вчителя-дослідника головне значення має позитивна емоційно-психологічна атмосфера розвивальної взаємодії з учнями, що становить ситуативну основу педагогічно керованого простору, другорядне – повнота втілення окремої освітньої технології, котра реалізує відповідні завдання етапів модульно-розвивального процесу, й похідне – вибір форм, методів і засобів навчання, у якому допускається найбільша довільність співучасників навчання. Та це певною мірою й очевидно, адже поштовх до будь-якої роботи з'являється тоді, коли є зацікавленість у результаті, а досягнення мети стає внутрішньо бажаною подією. Тому навчально-предметний зміст у свідомості учнів розгортається як драма пошуку гармонії та істини, тобто у конфлікті між бажаним результатом соціально-культурного збагачення власного ментального досвіду і процесом його досягнення.

Отже, сценарії навчального модуля – деталізований науково-мистецький опис психодраматичного перебігу довершеного модульно-розвивального циклу через послідовну зміну ситуації і сцен безперервної розвивальної взаємодії вчителя і учнів (зміст, форми, методи, засоби, час, місце навчального дійства), що відображає їхнє оптимальне психодуховне задіяння у колективно-індивідуальне зреалізування паритетної освітньої діяльності в локальному просторі-часі організованого навчання.

Список використаних джерел:

1. Журавльова Л.П. (2007). *Психологія емпатії*: монографія. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка.
2. Фурман А.В. (1997). *Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, забезпечення*: монографія. Київ: Правда Ярославичів.
3. Фурман А.В. (2009). *Освітні сценарії у системі модульно-розвивального навчання*: наук. вид. Тернопіль: НДІ МЕВО.
4. Фурман О.Є., Гірняк А.Н. (2020). Сутнісні визначення модульно-розвивальної взаємодії викладача і студентів в освітньому процесі. *Психологія і суспільство*. (3). 53-81.

Непокойчицька Ірина Євгенівна, магістрантка

ННЦ «Інститут післядипломної освіти та курсової підготовки»

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Драгола Любов Владиславівна, кандидат психологічних наук,
старший викладач

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВІРТУАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

За минулі 20 років з того часу, як в широкий ужиток увійшли цифрові засоби обміну масивами даних, проблема психологічних особливостей віртуального спілкування поступово перейшла з уваги публіцистики в предмет дослідження науки [4].

З розвитком засобів мережевого спілкування розширюється соціальна взаємодія, а в деяких випадках відбувається заміна їх реального, безпосереднього спілкування. Розмови по душам в реальності у підлітків стали рідкістю, але навряд чи віртуальне спілкування зможе замінити живе неформальне спілкування. Роль спілкування полягає не тільки в тому, щоб розмовляти і слухати, але ще і відчувати один одного, і живе спілкування ніколи за цими показниками не поступиться віртуальному [1].

Проблема спілкування багатогранна, а в останні роки вона стала предметом вивчення багатьох наук. Людина без спілкування не може жити серед людей, розвиватися, творити. Під комунікацією розуміється зв'язок, взаємодія двох систем, в ході якого від однієї системи до іншої передається сигнал, що несе інформацію. Комунікація властива і технічним системам, і взаємодії людини з машиною, і взаємодії людей. Останній вид і відноситься до спілкування. Спілкування – це приватний вид комунікації, специфічний для високорозвинених живих істот, у тому числі – для людини. При взаємодії людей комунікація отримує новий якісний зміст. Поділ трьох сторін спілкування – перцептивної, комунікативної та інтерактивної – можливо тільки як прийом аналізу, не можливо, виділити «чисту» комунікацію, без сприйняття і взаємодії, або «чисте» сприйняття. Як пізнання іншого в спілкуванні, так і вплив, причому одне без іншого не може існувати [1].

Особливості розвитку підлітка в цьому віці проявляються в труднощах відносин з дорослими, що позначається в його негативізмі, впертості, байдужості до оцінок, успіхів, так як головне для дитини відбувається тепер поза школою – в пошуках дитячих компаній і того, хто може його зрозуміти. Підліток починає вимагати від оточуючих, щоб його більше не вважали маленьким, він усвідомлює, що володіє великими правами. У зв'язку з цим у нього виникає потреба в спілкуванні, і вони йдуть у віртуальний світ спілкування, бо спілкування в соціальних мережах для нього стає значущим [5].

Поширення впливу Інтернету на багато сфер життєдіяльності суспільства, в тому числі на спілкування підлітків, викликало багато проблем, супутніх цьому засобу комунікації. У сучасному світі проблема віртуального спілкування у підлітків стала сьогодні дуже актуальна і буде актуальна завжди.

У зв'язку з появою мережі інтернет, з'явилася нова проблема, проблема віртуального спілкування людей різних вікових груп. Останнім часом учні (починаючи з молодшого шкільного і закінчуючи зі старшого класу) почали великий час приділяти соціальним мережам, основним заняттям яких є комп'ютерні розваги: перш за все мережеві ігри, соціальні мережі, перегляд мультфільмів та відеороликів, прослуховування музики. На відміну від дорослих людей, підлітки починають відчувати залежність від інтерактивних розваг, це відбувається через те, що підліткова психіка найбільш схильна до звикання, при систематичному впливі на неї [11].

Цифрова комунікація принципово і безкомпромісно відрізняється від «аналогової» комунікації, її відмінність полягає в анонімності, тобто можливості займати диспозицію, яка не відповідає реально властивій суб'єкту в житті («Цифра», безжально стирає будь-які державні, адміністративні та культурні кордони). А також віртуальне спілкування об'єднує в собі можливості розваг і соціальної адаптації. Тому науці цікавий саме молодіжний сегмент, однак і для вікової аудиторії зазначені мотиви також мають значення, але в набагато меншому ступені [3].

Дана проблематика в наш час дуже актуальна в зв'язку з тим, що розвиток технічних засобів комунікацій якісно змінило і зміст самих комунікацій. Науково-технічний прогрес в цій сфері пройшов шлях від аналогового телефону до смартфона з усім набором функцій персонального комп'ютера всього за кілька десятиріч. Цей революційний скачок припав на життя лише одного покоління [5].

У науковому світі вже встановилася класифікація Інтернеткомунікації, обґрунтована система якої найкраще представлена в роботі Л. Н. Юрьевой [10]. Автор розділила способи спілкування в Інтернеті за ступенем їх інтерактивності, тобто залучення користувача в процес розмови. Найбільш інтерактивними з цієї точки зору є всілякі чати, конференції, в яких користувачі обмінюються повідомленнями в режимі онлайн, дотримуючись рамок заданої теми. На протилежному полюсі цієї класифікації знаходиться листування за допомогою електронної пошти, в якій немає елемента присутності і кореспонденти можуть самі вибирати час для відповіді. Така комунікація не залишає місця для живого, емоційного відгуку, але зате асинхронність спілкування розширює можливості для аналізу і рефлексії. Тут не має на увазі ділове листування і спілкування в чатах, обумовлені інтересами роботи, а комунікації, основною метою яких є самовираження і соціалізація особистості [10].

Існує також Інтернет комунікації в залежності від адресності повідомлення. За ознакою можна виділити адресне спілкування і безадресні комунікації. До першої категорії відносяться повідомлення, які мають певних відправника і одержувача, вони можуть бути реалізовані за допомогою електронних месенджерів типу Вайбер, Телеграм і т. п. Психологічної особливостю комунікацій даного виду є можливість не вступати в міжособистісну взаємодію і редукувати його виключно до вербального каналу передачі інформації. Такі зв'язки є психологічно слабкими, так як співрозмовники мають справу тільки з текстом і закладеними в нього смислами, але натомість вони отримують уявну гарантію страховки від травмуючого досвіду, ризик якого завжди присутній в разі зі спілкуванням в реальності [10].

Крім підміни реальності, привертає увагу і своєрідність засобів спілкування, прийнятих в Інтернеті. Різниця між людьми в віртуальному середовищі прихована, немає загальмовуючого впливу невербальних компонентів реального спілкування. Незважаючи на те, що людина за допомогою комп'ютера в своїх уявленнях взаємодіє з іншою людиною (людьми), в дійсності вона бачить перед очима фрагменти тексту з комбінаціями символів, умовно прийнятих у віртуальному середовищі для відображення емоцій [2].

До того ж сьогодні явно простежується тенденція до лінгвістичного спрощення таких повідомлень, скорочення слів, заміні їх символами. Співрозмовники, вступаючи в спілкування найчастіше мають на меті вирішити якусь прикладну, утилітарну задачу, яка не сприяє глибокому екзистенційному переживанню. Як результат втрачається здатність до налагодження сильних міжособистісних зв'язків. Образ іншої людини зводиться до знаку, відповідно розвивається відчуття унікальності співрозмовника. Суспільству, складеному з таких індивідуумів, важче проявляти солідарність. Загальний інтерес розпадається на безліч приватних інтересів, на чому й базується механізм ідеологічного панування. Так як з одного боку ми отримуємо еліту, добре розуміючу спільність своїх

цілей і з іншого боку безсловесну масу, в якій кожен проживає свою особисту, індивідуальну долю і тому не здатну бути суб'єктом історії [10].

Більш перспективним видається культурологічний аналіз безадресних комунікацій, для яких Інтернет надає дуже широкі можливості, їх психологічної особливості є повне поглинання уваги реципієнта такої інформації. Особливо сильний ефект дають відео повідомлення, які не вимагають від користувача зусиль по їх декодуванню. Сімейний формат перегляду новинних або розважальних передач по телевізору, який ще змушував членів сім'ї приділяти увагу один одному, майже повністю поступився місцем перегляду відео з екрану особистого гаджета. Такий перегляд суб'єктивно сприймається як релаксація і тому рівень критичності сприймання інформації різко знижується [1; 10].

Перше визначення Інтернет-залежності дав Іван Голдберг в 1996 році, який під Інтернет-залежністю розумів розлад поведінки в результаті використання Інтернету і комп'ютера [10]. У 1998 році Канделл доповнив, що поняття «Інтернет-залежність» включає в себе будь-який вид діяльності в мережі. Велика частина вчених згодна, що досліджуваний розлад має кілька джерел [10]. В даний час «Інтернет-залежність» трактується як нав'язливе або компульсивне бажання увійти в Інтернет і неможливість вийти з Інтернету, перебуваючи онлайн [10].

Висновки. Майже всі сучасні підлітки зареєстровані хоча б в одній із соціальних мереж і є активними користувачами. Віртуальна реальність стала замінити багато звичних для підлітків речей.

Список використаних джерел:

1. Арсеньєва Е., Чукмарова Ю. «Психологические аспекты предпочтения реального и виртуального общения». <https://cyberleninka.ru/article/n/psihologicheskie-aspekty-predpochteniya-realnogo-i-virtualnogo-obscheniya>
2. Баранов А. Е. Интернет-психология. М.: РИОР: ИНФРА-М, 2012. (Практическая психология).
3. Войскунский А. Е. Пол. Гендер. Интернет. Вестник РГНФ. 2004.
4. Жабко, Е.Д. Интернет как среда виртуального общения. Библиотекосведение, 2003. №4. С.45-50.
5. Жичкина А. «Взаимосвязь идентичности и поведения в Интернете пользователей юношеского возраста», автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата психологических наук. http://flogiston.ru/articles/netpsy/avtoref_zhichkina6. Жмырко, К.С. Особенности общения подростков посредством интернета. Молодой ученый. 2015. №10.- С. 133-135.
6. Изотова Е. И. Особенности виртуального общения современного подростка: предикторы выбора.
7. Ильин, Е.П. Психология общения и межличностных отношений. СПб.: Питер, 2009. 576 с.
8. Носов Н.А. Психологические виртуальные реальности. М.: Сфера, 2006. С.142-143.
9. Чебыкина, О.С. Виртуальное общение как фактор возникновения трудностей в социализации подростков. система ценностей современного общества, 2012. №26. С.227-232.
10. Юрьева, Л. Н. Компьютерная зависимость: формирование, диагностика, коррекция и профилактика. Днепропетровск: Пороги, 2006. 196 с.
11. Янг К. Диагноз - Интернет-зависимость. СПб: Мир Интернет, 2008. С.24-29

Курінна Віта Андріївна, Магістр кафедри психології ННЦ

«Інститут післядипломної освіти та курсової підготовки»

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Харенко Сергій Григорович, кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Синдром професійного вигорання являє собою складний багатоплановий конструкт, який складається з цілого ряду негативних психологічних переживань, викликаних довготривалими інтенсивними особистісними комунікаціями, емоційно насиченими або когнітивно напруженими. Таким чином синдром вигорання являє собою зворотну реакцію на пролонговані стреси, які виникають в процесі міжособистісних комунікацій. Частіше всього виникає у представників професії, які належать до системи «людина-людина».

Професійне вигорання - це синдром який розвивається на фоні хронічного стресу і призводить до виснаження енергетичних і особистісних ресурсів людини. Процес професійного вигорання негативно впливає на діяльність окремого військовослужбовця і організації в цілому.

На початку розвитку синдрому спостерігаються енергетичні витрати, які виникають через завищені вимоги до своєї діяльності та бажання мати завжди лише позитивні результати. Оскільки вигорання характеризується групою симптомів, важливо відзначити, що одночасно всі симптоми не проявляються. Як правило, це залежить від посади, складності стосунків в колективі, сім'ї, та інших факторів.

У зв'язку з цим необхідно визначити типи людей, у яких синдром емоційного вигорання виявляється найчастіше. До них належать: педантичний тип. Характеризуються добропорядністю, завищеною охайністю і прагненням в будь-якій справі досягнути ідеального порядку. Симптоми перевтоми – апатія, сонливість.

Демонстративний тип, характеризується прагненням бути першим в усьому, йому властива висока міра виснаженості при виконанні одноманітної роботи. Про перевтому свідчать надмірна роздратованість, гнівливість.

Емотивний тип характеризується чутливістю, вразливістю, здатність сприймати чужий біль межує з патологією.

Служба в Збройних Силах особливий і складний період в житті тих, хто вибрав цю не просту професію. Військова структура в армії має свою психологічну специфіку. Відмінною рисою тут є те, що військовослужбовець з одного боку має право на застосування зброї, а з другого боку зобов'язаний при потребі, за наказом командування виконати свій військовий обов'язок до кінця. Тобто, в реальних умовах військовослужбовці знаходяться під систематичним впливом негативних факторів, які діють на психіку солдат і офіцерів. Окрім обов'язку перед Батьківщиною, це може бути і психологічний тиск з боку керівництва і товаришів по службі, а також спосіб організації праці.

В процесі розвитку синдрому емоційного вигорання виникає втома, яка з часом переходить у розчарування, втрату інтересу до своєї професії. Дослідниками було виділено більше ста симптомів, які визначають ступінь процесу вигорання. Найчастіше – це зниження мотивації до роботи, різко зростаюча незадоволеність роботою, втрата концентрації і збільшення помилок, зростаюча неохайність у взаємодії з іншими, ігнорування вимог до безпеки, послаблення стандартів виконання роботи, порушення

термінів виконання, збільшення невиконаних зобов'язань, конфлікти на робочому місці, хронічна втома, роздратування, знервованість, дистанціювання від колег, тощо.

Симптоми вигорання поділяють на фізичні, такі як, втома, почуття виснаження, часті головні болі, розлади шлунково-кишкового тракту, безсоння, робота стає психологічно важчою, а здатність виконувати зменшується, з'являється відчуття непотрібності.

Існують стадії, які в процесі розвитку синдрому емоційного вигорання послідовно змінюють одна одну, захоплюючи людину в цей процес або виводячи з нього. Наприклад, невротична реакція змінює тілесне самопочуття людини так само, як і почуття емоційного характеру, коли виснаження нервової системи знижує розумову і фізичну працездатність. А прояви втоми, роздратування, надмірна конфліктність - негативно впливають на настрій оточуючих. Пізніше невротична реакція переходить в невротичний розвиток, який часто змінює поведінку людини, разом з тим, виконання своїх професійних обов'язків стає для неї формальними.

Наступна стадія проявляється в стійкій зміні особистості. Ці зміни дуже небезпечні та можуть призвести до професійної деформації особистості, яка супроводжується емоційною холодністю, агресивністю.

Це може сприяти психологічному та емоційному вигоранню, коли здатність людини радіти життю спочатку поступово зменшується, а потім зникає взагалі. Оскільки, військова служба включає в себе багаторівневу структуру військовослужбовців, починаючи від рядового і закінчуючи вищим командним складом, ризик розвитку синдрому професійного вигорання виростає. Важливо не пропустити цю межу між початком розвитку емоційного вигорання, а вона починається непомітно, і повним вигоранням, коли проходження служби в критичних умовах часто призводить до трагічних наслідків. Це викликає велике занепокоєння і тривогу. Тому потрібно проводити ряд заходів, які допомогли б військовослужбовцям зменшити ризики професійного вигорання.

Необхідно звернути увагу на умови праці, об'єм роботи, оскільки підвищена завантаженість діяльності сприяє розвитку емоційного вигорання. Військовослужбовці, які звикли працювати часто ненормованого, як правило, не відчують емоційного та фізичного перенавантаження. Як наслідок, не контрольованість свого стану, призводить до виснаження власних ресурсів, з'являється втома, спустошеність, зникає інтерес до роботи. Важливо сприяти збалансуванню особистісної структури військовослужбовців з адекватним робочим навантаженням. Потрібно приділяти увагу внутрішньому змісту роботи. Якість і час роботи мають розподілятися рівномірно.

Важливими є фактори пов'язані з соціально-психологічною складовою. Створення довірливих стосунків в середині колективу, взаємна підтримка, згуртованість сприяє хорошему клімату в колективі і упереджує вплив стресових факторів на здоров'я і психологічний стан військових.

Варто звертати увагу на соціально-психологічна адаптацію. Ефективність якої, полягає у функціональному стані, соціальному досвіді, у виборі життєвих установок. При цьому різне ставлення окремого військовослужбовця на ідентичні події і на дії одного і того стимулу може призвести до різної реакції. Тому існує потреба враховувати індивідуальність кожної особистості в процесі адаптації, проводити діагностику реакцій та поведінки, комунікативних здібностей.

Отже, варто відмітити, що запобігти синдрому емоційного вигорання можна, якщо контролювати поведінку в складних ситуаціях і відслідковувати рівень стресу. Перш за все необхідно проінформувати кожного військовослужбовця про небезпеку стресів і самого синдрому вигорання, а з допомогою спеціалістів (психологів, неврологів, психотерапевтів), виділяти осіб, схильних до вигорання, проводити діагностику, спостереження за ними, вчасно надавати допомогу. Ефективно проводити різноманітні

тренінги, які сприяють розвитку навиків необхідних для гармонічного міжособистісної взаємодії і дозволяють підвищити загальний фон настрою, надати впевненості в собі, понизити рівень тривоги. Тому від того наскільки вчасно буде здійснюватися тестовий контроль і наскільки своєчасно будуть виявлені ознаки формування синдрому професійного вигорання залежить фізичне і моральне здоров'я військовослужбовців.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Формування свідомої дисциплінованості курсантів вищих навчальних закладів МВС України / О. М. Бандурка // Організація виховної роботи в вищих навчальних закладах МВС України : матеріали наук.-прак. конф. – Харків, 2002. – С. 8-20.
2. Гуменюк Л.Й. Психологія професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ: навчальний посібник для курсантів та студентів ВНЗ системи МВС / Л. Й. Гуменюк, І. В. Сулятицький : Львів ДУВС. – Львів, 2011. – 647 с.
3. Моцонелідзе І.О. Емоційне вигорання: історія, сучасний стан та перспективи досліджень в органах внутрішніх справ України / І.О. Моцонелідзе, І.М. Слюсар // Збірник наукових праць інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПНУ. Проблеми загальної та педагогічної психології. – 2006. – Т.ХІІ, ч.2.– С.159-166.
4. Музичук О. М. Сутність професійної підготовки персоналу ОВС / О. М. Музичук // Форум права. – 2007. – № 1. – С. 125-130.
5. П'янківська Л.В. Чинники прояву синдрому “емоційного вигорання” у курсантів спеціалізованих вищих навчальних закладів МВС України. Тенденції розвитку психології та педагогіки: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 4-5 листопада 2016 року). – К.: ГО “Київська наукова організація педагогіки та психології”, 2016. – 112 с., С.104-107.
6. Хайрулін О.М. Психологія професійного вигорання військовослужбовців [Текст] : монографія / Хайрулін Олег Михайлович ; [за наук. ред. А. В. Фурмана]. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 219 с

Василенко Лілія Іванівна, здобувачка вищої освіти ННІ педагогічної освіти, соціальної роботи і мистецтва

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

Науковий керівник: Коломієць Олена Германівна, д-р. філол. наук, професорка кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ СОЦІАЛЬНОГО ПРОЕКТУ «СЛУЖБА ПОРОЗУМІННЯ #CONTAСТ» В ГЕРОНИМІВСЬКОМУ ЗЗСО І-ІІІ СТУПЕНІВ

У сучасному суспільстві нині переважає значна тенденція виникнення конфліктних ситуацій у різних життєвих сферах та обставинах. Попередньо здійснивши аналіз рівня конфліктності в Геронимівському ЗЗСО І-ІІІ ступенів ми прийшли до рішення розробити соціальний проект, який би мав на меті саме зниження рівня конфліктності між здобувачами освіти.

Ідея нашого проекту полягає в створенні шкільної служби порозуміння на базі закладу загальної середньої освіти, так як вважаємо, що вона є саме тою інноваційною технологією для вирішення конфліктів мирним шляхом в закладі освіти, що приносить ефективний результат.

Попередньо нами було досліджено досвід впровадження схожих проектів в Донецькій та Луганських областях медіаторами, які пройшли навчання в ГО «Ла Страда Україна», тепер ми теж прагнемо здійснити схожий експеримент і довести, що в ОТГ теж можливі якісні зміни для розбудови миру серед не лише здобувачів освіти, але й всієї адміністрації школи [1].

Варто зазначити, що особливістю розробки соціального проекту є підбір правильного персоналу, це мають бути досвідчені фахівці, які готові тісно працювати на результат, дотримуватися єдиної стратегії та відображати ефективні показники під час реалізації нашого проекту.

Для реалізації проекту було відібрано такий персонал проекту, а саме:

Керівник проекту: координація діяльності всіх учасників проекту та контроль його реалізації; моніторинг і оцінка проекту, коригування проекту; підготовка звітів та іншої документації для зовнішньої комунікації з партнерами та внутрішньої з членами команди; організація та проведення заходів проекту; координація, контроль і управління партнерами з метою виконання контрактних домовленостей; забезпечення залучення експертів до реалізації проекту; розробка календарного план-графіка проекту; організація роботи проектної групи (розподіл завдань, мотивація, контроль проміжних і підсумкових результатів);

Тренер-конфліктолог: проведення інтенсиву для здобувачів освіти Геронимівського ЗЗСО І-ІІІ ступенів; розробка тренінгових матеріалів для проведення інтенсиву; оцінка ефективності інтенсиву.

Тренер-медіатор: проведення тренінгу для здобувачів освіти Геронимівського ЗЗСО І-ІІІ ступенів; розробка тренінгових матеріалів для навчання мирного вирішення конфліктів за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» для здобувачів освіти; оцінка ефективності тренінгу.

Бухгалтер: ведення бухгалтерського обліку; проведення ефективних та прозорих закупівель витратних матеріалів та послуг; ведення первинного бухгалтерського обліку Проекту, опрацювання контрактів та договорів в частині фінансових питань, впорядкування та перевірка рахунків-фактур, складання актів виконаних робіт; ведення

обліку фінансової документації на електронних та паперових носіях; складання щомісячних та фінальних фінансових звітів відповідно до вимог проекту та грантодавця; нарахування заробітної плати інших виплат відповідно до бюджету проекту.

Фотограф: участь у заходах проекту; ретушування фотографій із заходів проекту;

SMM-фахівець: розробка концепції висвітлення заходів проекту в соціальних мережах; ведення сайту та сторінки в мережі Фейсбук Геронимівського ЗЗСО I-III ступенів під час реалізації проекту та поширення інформації про його діяльність; просування сторінок та сайту Геронимівського ЗЗСО I-III ступенів в соціальних мережах, збільшення кількості підписників.

Таким чином, враховуючи наведений вище персонал нашого проекту, ми прагнемо реалізувати його впровадження та створити шкільну службу порозуміння «#Contact» в закладі загальної середньої освіти с. Геронимівка Руськополянської ОТГ Черкаського району.

Список використаних джерел:

1. Андрєєнкова В.Л., Гайдук В.І., Лунченко Н.В., Матвійчук М.М., Харківська Т.А., Чернець К.О. Створення системи служб порозуміння для впровадження медіації за принципом «рівний-рівному/рівна-рівній» та вирішення конфліктів мирним шляхом у закладах освіти. Київ: ФОП Нічого С.О. 2018. 174 с.

Нікітов Віталій Вікторович, п/п-к, офіцер відділу прикордонного контролю ЗХРУ (м.Львів), здобувач вищої освіти 2-го магістерського рівня з.ф.н., Гуманітарного факультету Національний університет оборони України ім. Івана Черняховського, Україна

ПСИХОЛОГІЧНА ПРОФІЛАКТИКА КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ ТА АГРЕСИВНИХ ПРОЯВІВ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Проблема тривожності особистості, яка, у більшості випадків, є деструктивним психічним станом – сьогодні одна з найактуальніших. Існує низка теорій, що пояснюють природу і суть тривожності. Вважається, що як власне психологічна проблема вона була вперше поставлена та спеціально розглянута в працях З.Фрейда. Інтерес до тривожності у З.Фрейда виник тоді, коли він отримав перші результати здійсненої ним терапії. Ця зацікавленість спершу привела його до припущення, що тривога, яку переживають численні його пацієнти – невротики, є наслідком неадекватного вивільнення енергії лібідо. Однак в міру накопичення досвіду З.Фрейд прийшов до розуміння, що подібна інтерпретація тривоги є неправильною. Через 30 років він переосмислив свою теорію і прийшов до висновку : тривога є функцією Его і призначення її полягає в тому, щоб попереджувати особистість про наближення загрози, з якою треба зустрітись або оминати. Таким чином тривога дає можливість особистості реагувати на загрозову ситуацію адаптивним способом [4].

Основна функція тривоги, за З.Фрейдом, - допомагати людині уникнути усвідомлення своїх негативних імпульсів і задовольняти їх прийнятним шляхом в потрібний час. Дослідники зазначають, що за З.Фрейдом тривожність виступає повторенням у фантазіях людини ситуацій, пов'язаних з випробовуваннями, які були в минулому досвіді, переживаннями безпорадності. Прообразом таких ситуацій є травма народження. Ця ідея, до наших днів, активно розробляється [4].

Важливим завданням у Збройних Силах України на сьогодні є формування гармонійно розвиненого, фізично та психічно здорового військовослужбовця. На успішність розв'язання цього завдання сьогодні негативно впливають ряд чинників: проблеми нестабільного соціально-економічного становлення держави, складність соціальної ситуації розвитку особистості, внутрішньо сімейна атмосфера та особливості взаємин батьків, рівень професійності та психологічної освіченості командирів, а також сенситивність військовослужбовців до різноманітних соціальних впливів, їхні емоційні нестабільність та вразливість, вікові, індивідуально-типологічні властивості.

Зі всього кола проблем людської агресії найважливішою можна вважати проблему агресії. На думку багатьох фахівців, саме агресивність, виступає найбільш частим проявом особистості серед молоді. Особливе занепокоєння викликають прояви агресивності в Збройних Силах України. Тут кожен десятий злочин є насильницьким, багато порушень військової дисципліни породжуються погано контрольованою агресивністю окремих військовослужбовців. Агресивність знаходить свій вияв у нестатутних формах взаємин. Небезпека агресії полягає і в тому, що вона створює передумови до суїцидів, перешкоджає оздоровленню психологічного клімату, зменшує ступінь довіри у взаємовідносинах між начальниками та підлеглими.

Інтереси розвитку Збройних Сил вимагають ефективної системи усунення девіантних форм агресивної поведінки військовослужбовців, напрямки їх енергії в соціально корисне русло. Вирішення цих завдань, важливість яких підкреслюється в керівних документах, потребує відповідного науково-психологічного забезпечення. Отже, на даний час існує нагальна потреба в дослідженні агресивних проявів юнаків призовного віку з метою їхньої

ранньої психодіагностики, прогнозу ймовірних варіантів порушень поведінки й розробки методичних рекомендацій щодо конкретизації заходів і засобів, спрямованих на їх профілактику і корекцію.

В системі негативних психічних станів військовослужбовців, які мають переважно соціально-психологічне походження, провідне місце посідають емоційні негативні стани, які можуть трансформуватись у стійкі властивості особистості та деформувати її подальший розвиток. Базовим станом, з якого розвиваються всі інші негативні стани у військовослужбовців, є тривожність. Виокремлюються такі типи для даного віку психічні стани, як страх, агресія, депресія та інші, а також подається їхня психологічна характеристика [3].

Зміни, які переживає сучасне українське суспільство на шляху демократичних перетворень супроводжуються конфліктними ситуаціями. Викликані вони соціально-політичними протиріччями, що виникли в усіх сферах життєдіяльності суспільства в цілому, та у військовій сфері. Дослідження психологічних особливостей конфліктної поведінки військовослужбовців полягають у розкритті психологічної обумовленості процесів виникнення, загострення і профілактики конфліктної поведінки з темпераментом, здібностями та характером особистості військовослужбовця.

Природно, що конфліктна поведінка призводить до ескалації конфлікту та загострення конфліктної ситуації, що ускладнює взаємостосунки, негативно впливає на морально – психологічний стан військовослужбовців в підрозділах та військових частинах Збройних Сил України. Конфлікти неминучі та існують там, де є життя, тому потрібно знати, як запобігати їх деструктивності, негативним проявам і руйнуючим наслідкам, як поводитися у процесі різних конфліктів, як поводити себе у значущих, життєво важливих конфліктах, як завершувати і конструктивно, вдало для всіх конфліктуючих сторін, вирішувати конфлікт. Тому вивчення даної проблематики є провідним для комплектування, удосконалення та підвищення ефективності функціонування військових підрозділів Збройних Сил України.

Список використаних джерел:

1. Балашова С.П., Васильєв С.П., Дубровинський Г.Р. (2013) Практичний курс військової психології : Навчальний посібник. Частина 2. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка.
2. Кокун О.М., Агаєв Н.А., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Корня Л.В. (2019) Психологічне вивчення особового складу Збройних Сил України. Методичний посібник. К.: ФОП Маслаков.
3. Мацюк В.С. *Емоційні деструкції у військовослужбовців строкової служби : міф чи реальність. Теоретичні і прикладні проблеми психології.* №1(36).
4. Томчук С.М., Томчук М.І. (2018) Психологія тривоги, страху та агресії особистості в освітньому процесі. Вінниця : КВНЗ “ВАНО”.

Воропаєва Ксенія Андріївна, здобувач вищої освіти факультету
«Комп'ютерна інженерія та управління»
Харківський національний університет радіоелектроніки, Україна

СОЦІАЛЬНИЙ ІМІДЖ. ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СОЦІАЛЬНИЙ ІМІДЖ

На сьогоднішній день відбувається модернізація і ринок «роботодавця» переходить до ринку «працівника». Це означає, що раніше компанії вибирали собі кандидатів на роботу і розцінювали людей як ресурси, зараз же все кардинально змінилося, і співробітники вибирають компанії з кращими умовами праці, з можливістю кар'єрного росту, з гідним рівнем заробітної плати. Так само виникає необхідність утримати кваліфікованих працівників, які можуть передати свої знання і навички молодому поколінню. Таким чином, в сьогоднішній боротьбі за залучення та утримання висококваліфікованих кадрів саме імідж компанії займає перший план, що і обумовлює актуальність даної теми.

На сьогоднішній день формування іміджу будь-якого підприємства знаходиться в умовах жорсткої конкуренції. Розуміння важливості аналізу іміджу і принципів його побудови дає керівникові можливість ефективного розвитку компанії [1].

Імідж компанії можна розділити на внутрішній і зовнішній. Внутрішній імідж - це те, як бачать компанію співробітники, зовнішній імідж - це те, як видається компанія людям, які контактують з нею ззовні [2].

Зовнішній імідж ІТ-компанії складається з: бізнес - імідж, соціальний імідж, імідж у держструктур, внутрішній імідж, імідж фірмового сайту.

В даному випадку ми розглянемо соціальний імідж і фактори, що впливають на дану складову.

Участь в благодійності - один з факторів, що впливають на імідж компанії. Суть благодійності, на перший погляд, ясна і зрозуміла, але не багато керівників розуміють наскільки вона важлива у формуванні думки про компанію. Рішення про підтримку благодійних проектів так само забезпечує відданість підлеглих стандартам компанії. Наприклад, ІТ Миколай Київ разом із Благодійним фондом оголошували збір коштів для придбання Системи нейромоніторингу з параінфрачервоною церебральною оксиметрією EQUANOX™, Model 7600 для Неонатального центру Охматдит. До акції приєдналися: Grammarly, Intectics, Lohika Kyiv, CocoaHeads, Frameworks Days, Dev Challenge, BuildStuff, ScrumGuides, MacPaw, Promo.ua, SirinSoftware LLC, Асоціація ІТ України, Data Science UA.

Участь у вирішенні екологічних проблем так само дуже важливо. Так як з кожним роком тема екології стає все більш актуальною. Підприємства зараз недооцінюють запит українського суспільства на захист навколишнього середовища, особливо серед молоді - бо звикли фокусуватися на інших темах [3].

Сприяння в навчанні студентів значно впливає на соціальний імідж, так як студенти - це майбутні працівники вашої компанії. Проводячи заходи в університетах, в тому числі пов'язані з благодійністю і екологічною проблемою, ви заручаетесь підтримкою даної соціальної групи до вас. Наприклад, щороку в Харківському національному університеті радіоелектроніки, за підтримки компанії Nix Solutions, відбудеться ярмарок вакансій. Мета заходу - популяризація інженерно-технічних, телекомунікаційних спеціальностей, а також економіки і менеджменту Харківського національного університету радіоелектроніки, а саме максимально ефективний обмін інформацією між претендентами вищої освіти і роботодавцями, надання претендентам можливості дізнатися про діяльність підприємств, стажування, проходження практик, відкриті вакансії і перспективи кар'єрного росту в майбутньому. Партнерами ярмарки так само виступають ІТ-компанії: Sigma Software Group, GlobalLogic, SoftServe, TeamDev - Software Development.

Інформаційна відкритість компанії допоможе в залученні нових співробітників. Наприклад, наявність сайту вашої компанії набагато полегшить пошук інформації та підвищить лояльність як замовників, так і кандидатів на роботу.

Спонсорство можна розглядати як альтернативу рекламі. Це розумний спосіб вийти на важкодоступну аудиторію і так само можна розглядати як канал високо цінної комунікації [4].

Підтримка громадських рухів - спосіб привернути увагу до вашої компанії і розповісти про власні цінності і пріоритети, висловити думку про соціально важливі питання.

З огляду на дані фактори формування позитивного соціального іміджу, у IT-компаній є можливість розробити ефективні заходи, які забезпечать їм довгострокове і прибуткове існування на ринку.

Список використаних джерел:

1. Бурцева Т. Дослідження корпоративного іміджу / Т. Бурцева, Н. Миронова // Маркетинг. 2010. № 3. С. 24-34.
2. Почепцов Г. Г. Имиджелогия / Г. Г. Подчепцов. - М.: Рефл-бук. 2001. 704 с.
3. Братющенко С.В. Соціальна відповідальність підприємництва // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку: погляд молодих вчених. Новосибірськ: ІЕОПП СО РАН, 2005.
4. Стратегічний менеджмент. Ю.Н. Лапигін, Д.Ю. Лаплигін. -ЕКСМО, 2010. - 242.

Дуда Єлизавета Валеріївна, здобувач вищої освіти

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Скиба Єлеонора Костянтинівна, д-р. філос. наук,
професор кафедри гуманітарних дисциплін та психології поліцейської діяльності

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

СПЕКТР ЮРИДИЧНОЇ ЛОГІКИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Віддавна люди намагаються пізнати не лише закони природи та сутність суспільних явищ, а й таємниці людського мозку. Наука логіка допомагає пізнанню цих законів. Відтак, людина, що опанувала логіку, мислить чіткіше, набагато рідше помиляється, її аргументація завжди є переконливішою, ніж у того, хто не послуговується логікою.

Насамперед, що означає термін «логіка»? Саме слово «логіка» походить від давньогрецького «λογος», що означає «розум» і «слово», «мовлення» та «мислення». [1] Предметом логіки є внутрішній світ людини, тобто світ мислення, що зовні проявляються через міркування особи. Поняття, умовиводи і судження називаються основними складовими мислення. Взагалі існує дві точки зору, розуміння змісту та обсягу цього поняття – це занадто вузьке визначення та занадто широке. Першим різновидом занадто широкого розуміння поняття є його ототожнення із «свідомістю».

Специфічною сферою застосування логічного знання є право. Високі вимоги до законотворчості, правозастосування і правової теорії поширюються також на професійне мислення юриста.

Оскільки юридична практика ґрунтується на чіткому знанні й однаковому застосуванні законів, то вона стає строго регламентованою, набуває раціонального стилю. Знання логіки дає змогу юристу точно й аргументовано висловлюватися, помічати неузгодженість у показаннях потерпілих, свідків, підозрюваних, а також у наявних письмових джерелах, допомагає переконливо спростовувати хибні докази опонентів, правильно складати план роботи, оформлювати службові документи, висувати слідчі версії тощо. Логічна культура юриста займає особливе місце в його загальній культурі та її основних складових - політичній, правовій, моральній.

Адже як би не були специфічні дані види культури особистості, вони ґрунтуються на мисленні, на його загальних для всіх людей формах і законах. Ось чому логічна культура є необхідним інструментом, що дозволяє юристу побачити справжню сутність складних суспільних явищ, правильно оцінити їх і переконливо показати специфіку. Ці якості потрібні кожній людині, але для юриста вони мають особливе значення, так як його діяльність багато в чому вимагає не тільки вузькопрофесійного, а й переважно інтелектуальної підготовки, здатності робити аргументовані висновки на основі логічного мислення.

Юридична логіка повинна об'єднати прикладну і креативну логіку, здійснити їх синтез, в результаті якого виграють і логіка, і юриспруденція. Логіка не може розвиватися без підживлення свіжими ідеями, узагальнюючими реальний досвід мислення в різних сферах людської діяльності. Юриспруденція не може успішно функціонувати, якщо всі її «робочі схеми». Якщо діяльність правоохоронних органів стає незрозумілою, що не відповідає раціональності закону, раціональності та моралі суспільства, це стає трагічним і для суспільства, і для держави, і для особистості. Юриспруденція, як ніяка інша сфера теоретичної та практичної діяльності дає можливість переконатися в тому, що одночасне існування класичної, традиційної та сучасної логіки не тільки як «етапів розвитку», але як «повноцінних учасників дослідницьких проектів», вимагає ґрунтовного вивчення.

Підсумовуючи вищенаведене, хочу зазначити, що проект під умовною назвою «юридична логіка» буде успішно здійснено, якщо в ньому буде відображений саме двосторонній характер відносин логіки і юриспруденції, якщо прикладне розуміння юридичної логіки буде доповнено вивченням впливу досвіду професійного мислення юристів на розвиток теоретичної логіки, на її збагачення.

Список використаних джерел:

1. Жеребкін В. Э. Логіка : (підруч. для юрид. вузів і фак.). – 2-е вид., / В. Є. Жеребкін. – Х. : Основа; К. : Знання, 1998. – 256 с.
2. Тофтул М.Г. Логіка Підручник для студентів вищих навчальних закладів 2008р. – Київ 143с.
3. Гетманова А. Д. Логика. Для педагогических учебных заведений. - М.: “Добросвет”, “Книжный дом “Университет”, 1998. – 235с. Вилучено із <http://xn--90anb0a.xn--p1ai/images/Bibl/LG.pdf>
4. Конверський А. Є. Логіка (традиційна та сучасна): Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Центр учбової літератури, 2008р. с.13. Вилучено із http://www.immsp.kiev.ua/postgraduate/Biblioteka_trudy/Logika_tradic_Konverskiy_2008.pdf

Сембрат Степан Володимирович, здобувач вищої освіти
соціально-гуманітарного факультету
Західноукраїнський національний університет, Україна

Науковий керівник: Шаюк Ольга Ярославівна, канд. психол. наук,
доцент кафедри психології та соціальної роботи
Західноукраїнський національний університет, Україна

ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ

Основне призначення методологічного знання – рефлексивна функція, тобто функція інтелектуального засобу, що дозволяє вченому або практикові вийти в рефлексивну позицію, усвідомити свої пізнавальні засоби та адекватність їхнього застосування [див. 5; 7; 8]. Значення методологічного знання з цілого ряду причин для психології велике і визначається її особливостями як науки, адже психологія – наука про «найскладніше, що допоки відоме людству» [1, с. 9], «...наука, в якій зливаються суб'єкт і об'єкт пізнання» [4, с. 110], а сучасна психологія – це строката картина різноманітних, несумісних, а почасти суперечливих теорій і підходів. Методологічне знання уможливило проведення змістовного аналізу різнорідних теорій і концепцій, пошук ідей, якими одна теорія або концепція може вдало доповнити іншу, співвіднесення між собою понятійних систем, використовуваних різними теоріями.

Психологи підкреслюють особливість значення методологічного знання виходячи з власне самого психологічного знання. Л. С. Виготський, у роботі, спеціально присвяченій обговоренню методологічних проблем побудови наукової психології, зазначав, що сама можливість психології як науки є методологічною проблемою насамперед [3], «адже предмет психології – найважчий з усього, що є в світі, найменш піддається вивченню; спосіб її пізнання має бути повний особливих хитрощів, щоб отримати те, чого від нього чекають... Жодна наука не представляє такого розмаїття і повноти методологічних проблем, таких туго затягнутих вузлів, нерозв'язних суперечностей, як наша. Тому тут не можна зробити жодного кроку, не зробивши тисячу попередніх розрахунків і застережень» [3, с. 234].

Зацікавленість психології в методологічних розробках полягає:

- в багатоплановості самого предмета дослідження, його якісній своєрідності;
- в величезній кількості накопиченого емпіричного матеріалу, який просто неможливо охопити без нових методологічних підходів;
- в особливій відповідальності психолога за опубліковані ним результати і висновки про сутність психічного і детермінанти його розвитку. Почасти хибні висновування, засновані на неправомірному узагальненні результатів досліджень, призводять до циркуляції в суспільній свідомості ідей, які спотворено відображають природу людини і ведуть до негативних соціально-політичних наслідків
- в складності усвідомлення психологами сенсу своєї діяльності і методологічних принципів, які сьогодні багато в чому визначаються як логікою розвитку науки, так і станом суспільства із складними, невизначеними запитами і очікуваннями від психології.
- в розширенні сфери застосування психології на сучасному етапі, що спричинює особливу складність і в реалізації її практичної значущості. Адже неможливо скласти і чітко визначити рекомендації для кожного конкретного випадку. Відтак, щоб ефективно розв'язувати певне коло психологічних проблем, необхідний науковий інструмент, спосіб, засіб, тобто методологія наукового пошуку, а в цілому – методологія науки [див. 1; 2; 6].

Отже, очевидна складність і суперечливість методологічних проблем у психології і наявність абсолютно протилежних поглядів на їхнє вирішення все ж уможлиблюють виділити основне, сутнісне, від чого вони виникають. Це загальне дозволяє розробляти власний підхід до вирішення означених проблем, що виникають в різних областях психологічного знання.

Тому методологія наукового знання в психології дозволяє: враховувати історичний досвід, правильно оцінювати сутність та наукову значущість основних шкіл і напрямків у психології; забезпечувати всебічне вивчення і осмислення всього розмаїття психічних феноменів і проявів психіки як цілісного утворення; враховувати цілісність, системність, структурність та ієрархічність психіки та її проявів в процесі суперечливого розвитку; розуміти багатогранний взаємозв'язок, взаємозалежність і взаємозумовленість психіки та психічних феноменів біологічної і соціальної природи, умов існування і соціального оточення, специфіки адаптації до навколишньої дійсності; використовувати закономірності розвитку, функціонування і прояву психіки та психічних феноменів задля знаходження максимально ефективних шляхів і можливостей соціалізації та адаптації людини, що разом дає можливість підтримувати гармонію людських відносин, створювати сприятливі умови для спільної діяльності і спілкування, всебічного розвитку особистості, прояву її у всій своїй індивідуальності.

Список використаних джерел:

1. Гусельцева М. С. (2005) Постнеклассическая рациональность в культурной психологии. *Психологический журнал*. № 6, С. 5-15.
2. Выготский Л.С. (2005) Психология развития человека. Сборник трудов. М.: Смысл; Эксмо, С. 11-87.
3. Выготский Л.С. (2008) Исторический смысл психологического кризиса. Собр. соч. в 6 т., т. 1. М.: Смысл; Эксмо, С. 436.
4. Константинов В.В. (2010) Методологические основы психологии. Учебное пособие. Издательство «Питер», 240 с.
5. Кун Т. (1975) Структура научных революций. Пер. с англ., М., 135 с.
6. Фурман А.В. (2003) Вітакультурне обґрунтування практичної психології. *Практична психологія і соціальна робота*, №4, С. 9–13.
7. Фурман А.В. (2008) Ідея професійного методологування [монографія]. Ялта-Тернопіль : Економічна думка, 207 с.
8. Фурман А.В. (2016) Ідея і зміст професійного методологування: [монографія]. Тернопіль: ТНЕУ, 378 с.

СЕКЦІЯ 10.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Черкащенко Медея Рустамівна, здобувач вищої освіти стоматологічного факультету
Запорізький державний медичний університет, Україна

Науковий керівник: Волкова Галина Костянтинівна, доцент кафедри іноземних мов
Запорізький державний медичний університет, Україна

DOMESTIC ENGLISH-LANGUAGE MEDICAL BLOG AND ITS TYPES

With the onset of the 21st century, the rapid development of society's consciousness became noticeable, namely, the emergence of awareness. One of the impetus for this process was the development of information technology, the emergence of social networks, which gave people the opportunity to express their opinions, which they can hear, see, support or refute. Not so long ago, it became popular in society to run their own blogs on a variety of topics that have their supporters or opponents.

The purpose of our study is to characterize domestic medical blogs related to the use of English or to discuss the medical realities of English-speaking countries and to identify the characteristics of blogging types.

In fact, private health care providers have long been trying to maintain their image on social media. One of the main reasons is finding new customers.

We analyzed 45 domestic medical which are divided into some groups. We determine exactly 4 types of domestic English-language medical blogs.

Every practicing or future medical specialist is aware that depending on the target audience, medical blogs are divided into following types: blogs for colleagues, for patients and about personal experience.

Blogs of the first type are focused on the exchange of professional experience between health professionals. They are currently in the process of forming demand. This type of blog is aimed at spreading ideas and gaining prestige in a particular field. In my opinion, a characteristic feature of medical blogs is cooperation and common goals. After all, the work of doctors in medical institutions and their blog posts are aimed at maintaining human health [5].

Physicians' blogs, aimed at communicating with patients and conveying professional medical opinions to readers, fully illustrate the obligation to spread scientific and medical knowledge to the public and to promote, including by the example of the doctor himself, a healthy lifestyle. Professional medical information, which is also available on the Internet by search, is focused primarily on specialists and is filled with medical terms that complicate its understanding by a wide range of readers. In addition to spreading scientific knowledge and promoting a healthy lifestyle, the preparation of publications for the blog includes a self-educational component [5].

The author of the 3rd type of medical blog describes his own learning experience, offers a selection of useful resources and advice for medical students at different stages of learning the profession of a doctor. From inspiring stories to useful informative materials etc.

I can't but mention some medical blogs can be mixed. For example, Ivanka Nebor [4] shares her experience of practice in the USA. She's a Ukrainian ENT doctor who is currently on a research fellowship in the United States at one of the best children's hospitals in the United States, Cincinnati Children. Founder and head of the INgenius medical platform. She was at the

observership for three months at Rutgers and Cornell University Hospitals in New York. She enrolled in a 6-month scholarship program in a cadaver laboratory at the University of Cincinnati, USA. In her blog, she talks about medical education and work in the United States, and tells what an American residency is. Most of her audience is medical students and doctors.

Yaryna Linynska [3] works as a doctor of emergency medicine in one of the clinics in London. In her Instagram blog she talks about her life path, studies, medical life, interesting cases from her own practice. She also runs her own Medical English course, helping medical students and doctors improve their knowledge of medical terminology in English. The content of her blog is aimed at medical students and colleagues.

Edgar Kaminsky [2] is one of the famous plastic surgeon in Ukraine. Today he has its own private clinic. In his Instagram blog, he not only shares his experience and work with Ukrainian and English-speaking colleagues (by the way, very often he performs online operations that everyone can watch), but also gives advice to potential patients (for example, on the effectiveness of plastic surgery).

Conclusions. On the basis of our analysis we come to the conclusion that the blogs of the 1st type are characterized by the use of exchange of professional experience between health professionals while in the blogs of the 2nd type the doctors spread scientific and medical knowledge to the patients as well as the authors of the 3rd type of medical blog describes his own learning experience of medicine. It should be noted that most medical blogs can have mixed type.

Thus, the development and growth of the number of medical blogs will contribute to obtaining medical knowledge directly from doctors, which will lead to a reassessment of information "from the Internet" compared to the author's materials of doctors, which patients can study in a modern and convenient way. To do this, communication between health professionals must be as broad and active as possible.

References:

1. Гончарова, К. (2019). Лікарі соцмереж: українські медичні блогери, на яких варто підписатися у Фейсбуку. *Media Sapiens*. Вилучено з <http://surl.li/gvml>
2. Камінський, Е. (2020). *edgar_kaminskyi*. Вилучено з <http://surl.li/gvmh>
3. Лінінська, Я. (2020). *dr_linynska*. Вилучено з <http://surl.li/gvmg>
4. Небор, І. (2020). *ivanka_nebor*. Вилучено з <http://surl.li/gvmd>
5. Алехно, О. (2017). Розвиваємо медичний блог лікаря чи закладу. *Медична справа*. Вилучено з <http://surl.li/gvmk>
6. Самосват, І. (2020). Лікарі-блогери: шість медиків, на яких варто підписатись. *ШОТАМ*. Вилучено з <http://surl.li/gvmv>
7. Стадник, В. (2019). Як не лікуватися від вигаданих хвороб – українські лікарі роблять Instagram. *Свій.Док*. Вилучено з <http://surl.li/gvms>
8. МОЗ України про 8 англомовних блогів, які ведуть відомі медики. (2018). Вилучено з <http://surl.li/gvmj>

Камінський Владислав Олександрович, студент магістратури групи СР-19-2-м-vp
Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна», Україна

ІНКЛЮЗИВНА ОРІЄНТАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ІЗ ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Всебічний аналіз проблеми навчання й виховання дітей з особливими потребами в освітніх закладах нашої держави доводить необхідність впровадження інноваційних підходів до навчально-виховної діяльності цих учнів. Оптимальним стратегічним напрямком вирішення цієї проблеми сьогодні є інклюзивна форма освіти – забезпечення прав дітей навчатись за місцем проживання в загальноосвітніх закладах, які намагаються відповідати потребам усіх дітей за допомогою внесення змін до навчальних програм і переобладнання шкільних приміщень [10]. Актуальним питанням розбудови інклюзивної форми освіти на сучасному етапі є підготовка соціальних педагогів, зокрема шкільних, до роботи з дітьми з особливими потребами в загальноосвітніх закладах інклюзивної орієнтації. Теоретичні положення, які розкривають соціально-педагогічні закономірності формування особистості дитини з особливими потребами та соціально-педагогічні підходи до роботи з нею, представлено в працях І. Зверєвої, А. Капської, В. Ляшенка, В. Тесленка, С. Харченка та ін.. Водночас всебічний аналіз наукових джерел свідчить, що проблеми життєдіяльності дітей з особливими потребами пов'язані здебільшого з їхньою реабілітацією та навчально-виховною діяльністю в межах спеціальних закладів (В. Бондар, А. Висоцька, В. Засенко, В. Золотоверх, Н. Кравець та ін.). Значно менше досліджень присвячено вивченню питань соціально-педагогічної діяльності з дітьми з особливими потребами в загальноосвітніх закладах.

Останні десятиріччя до дошкільних освітніх закладів у всьому світі почали залучати дітей з особливими потребами. Групи, у яких разом виховуються і навчаються всі діти, незалежно від їхніх 30 можливостей, здібностей, соціального та економічного становища, походження тощо називаються класами залучення або інклюзивними класами. Щоб привернути увагу до проблеми однакових можливостей і повного залучення до суспільства людей з вадами, на початку 80-х років XX ст. ООН проголосила «Десятиріччя інвалідів». Усім країнам-членам ООН було рекомендовано всіляко сприяти залученню інвалідів до світової спільноти [7, с.78-79]. Права дітей-інвалідів закріплені в таких міжнародних документах, як Декларація про права інвалідів (ООН, 1975), Всесвітня програма дій стосовно інвалідів (ООН, 1982), Конвенція про права дитини (ООН, 1989), Декларація про права розумово відсталих осіб (ООН, 1971), Всесвітня декларація «Освіта для всіх» (1990), Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (ООН, 1993), Саламанська Декларація (1994) тощо [1, 2, 3, 4, 8, 9]. Нормативно-правовим документом, який засвідчує розпочату в Україні модернізацію освітньої галузі у напрямі інклюзивної освіти, є наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки» (від 11.09.2009 року), який визначає необхідність запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах з метою здобуття якісної освіти та інтеграції в суспільство дітей, які потребують корекції фізичного або розумового розвитку [6]. Наступним кроком у розбудові інклюзивної форми освіти в нашій державі стало прийняття Концепції розвитку інклюзивної освіти (від 01.10.2010 року), що спрямована на виконання вимог міжнародних нормативно-правових документів, ратифікованих Україною. Метою затвердження Концепції є: формування нової філософії суспільства (позитивного ставлення до дітей та осіб із порушеннями психофізичного розвитку та інвалідністю); створення умов для реалізації державної політики забезпечення конституційних прав і гарантій дітям з особливими потребами у сфері освіти;

вдосконалення системи освіти та соціальної реабілітації дітей із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема з інвалідністю, через упровадження інноваційних технологій, зокрема інклюзивного навчання, з використанням адаптованого міжнародного досвіду [5]. Варто зауважити, що основою для організації соціально-педагогічної діяльності в загальноосвітній школі є Закон України «Про освіту» (1996 р.), в якому визначений статус провідного фахівця із соціального виховання – соціального педагога – в школі (ст. 22). Соціальний педагог є спеціалістом із виховної роботи з дітьми та молоддю з особливими потребами, який покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для їхнього розвитку та соціалізації. Модель соціально-педагогічної діяльності школи перебуває поки що у стадії формування. Вона складається із двох взаємообумовлених частин: внутрішньої і зовнішньої. До основних напрямів першої відносять: діагностування, здійснення соціального виховання, загальне керівництво соціально-виховною діяльністю, захист та охорона прав дитини.

Отже, зовнішня соціально-педагогічна діяльність створює можливості для застосування набутих у школі знань, умінь і навичок, досвіду емоційно-чуттєвого ставлення до світу та творчої діяльності у реальному житті в активній просоціальній діяльності. Крім цього, вона спрямована на педагогізацію соціального середовища, яке оточує школярів, що покликане гармонізувати вплив різноманітних чинників соціалізації на процес становлення особистості дитини.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня програма дій відносно інвалідів від 3 грудня 1982 року : [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://www.blind.org.ua/Folder_with_laws/International/Vsesvitnya_programa_diy.txt / (дата звернення: 19.11.2020).
2. Декларація о правах инвалидов // Права інвалідів в Україні. – К. : Сфера, 2012. – С.13–14.
3. Декларація про права розумово відсталих осіб : [прийнята 26-ою сесією ООН 20 грудня 1971 р.]: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://cyclop.com.ua/content/view/1032/58/1/11/> (дата звернення: 20.06.2009).
4. Конвенція про права дитини. – К. : Столиця, 1998. – 514 с.
5. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання // Постанова Кабінету міністрів України від 01 жовтня 2010 року. № 912 : [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189.
6. Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009-2012 роки : наказ Міністерства освіти і науки № 855 від 11.09.2019 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4828 (дата звернення: 18.11.2020 р.).
7. Робота соціального педагога в закладах освіти : [конспект лекцій для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка та практична психологія»] / Л. П. Сокольська. – Хмельницький: ХНУ, 2016. – 98 с.
8. Саламанська декларація: про принципи, політику і практичну діяльність у сфері освіти осіб з особливими потребами : [прийнята Всесвітньою конференцією з питань освіти осіб з особливими потребами : доступність і якість]. – К., 2019. – 21 с.
9. Стандартные правила обеспечения равных возможностей для инвалидов // Права інвалідів в Україні. – К. : Сфера, 2012. – 357 с. 14. Шульга В. В. Соціальний педагог у загальноосвітньому навчальному закладі : [методичні рекомендації] / В. В. Шульга. – К. : Ніка-Центр, 2014. – 124 с.
10. Ярская-Смирнова Е. Р. Инклюзивное образование детей-инвалидов : [Електрон. ресурс] / Е. Р. Ярская-Смирнова, И. И. Лошакова // Социологические исследования. – 2013. – № 5. – С. 100–106. – Режим доступу : <http://www.ecsocman.edu.ru/socis/msg/201639.html> (дата обращения: 8.04.2010)

Рожанський Ярослав Анатолійович, студент магістратури групи СР-19-2-м-вп
Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна», Україна

МЕТОДИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ МАЛОЗАБЕЗПЕЧЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Соціальний захист – це діяльність держави, що забезпечує підтримання оптимальних умов життя при задоволенні потреб особи в належному матеріальному забезпеченні із спеціальних фондів через індивідуальну форму розподілу замість оплати праці чи як доповнення до неї у випадку, коли особа або сім'я є малозабезпеченою. Малозабезпечена сім'я – це сім'я, яка з поважних або незалежних від неї причин має середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї. Право сім'ї на цю допомогу залежить не лише від доходів, але і від її майнового стану, зайнятості працездатних членів сім'ї та інших факторів [7]. У сільській місцевості заяви разом із необхідними документами для призначення соціальної допомоги приймають виконавчі органи сільських і селищних рад, які здійснюють їх передачу до відповідних органів праці та соціального захисту населення. Зазначені виконавчі органи можуть визначати уповноважену особу для прийняття документів. Прожитковий мінімум для сім'ї – визначена для кожної сім'ї, залежно від її складу, сума прожиткових мінімумів, розрахованих та затверджених відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум» для осіб, які належать до основних соціальних і демографічних груп населення [6]. Допомога малозабезпеченим сім'ям, які постійно проживають на території України, мають середньомісячний сукупний дохід, нижчий від прожиткового мінімуму для сім'ї, призначається й виплачується в грошовій формі [4]. Призначення і виплата соціальної допомоги здійснюється управліннями праці та соціального захисту населення за місцем реєстрації уповноваженого представника малозабезпеченої сім'ї. Розмір допомоги – це різниця між рівнем забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї (встановлюється щорічно законом про державний бюджет) та її середньомісячним сукупним доходом, але не може бути більшим ніж 75 % від рівня забезпечення прожиткового мінімуму для сім'ї [4]. Призначення і виплати допомоги малозабезпеченим сім'ям здійснюються згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 250 «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» та Законом України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». Цей Закон спрямований на реалізацію конституційних гарантій права громадян на соціальний захист – забезпечення рівня життя, не нижчого від прожиткового мінімуму, шляхом надання грошової допомоги найменш соціально захищеним сім'ям [4].

Гарантований державою рівень соціального захисту повинна забезпечити система адресної підтримки соціально незахищених верств населення. Вона реалізується через упорядкування на законодавчому рівні пільг, що надаються різним категоріям населення, регулювання гарантованого державою мінімального сукупного доходу. Поступово розмір цього доходу повинен наближатися до величини прожиткового мінімуму. Поглибленню державної підтримки мало захищених верств населення повинне сприяти: вдосконалення механізмів надання субсидій; запровадження систем загальнообов'язкового державного соціального страхування; подальший розвиток мережі установ із надання соціальної допомоги [5].

Варто наголосити, що перевага адресності полягає в більш ефективному використанні коштів для допомоги нужденним. В адресній програмі більша частина коштів витрачається на бідних. Отже, адресуючи соціальний захист, можна збільшити здатність системи забезпечити допомогою саме тих, хто її потребує, і, з іншого боку, унеможливити доступ до коштів соціальної допомоги тих, для кого вона не призначена [8].

Наступний важіль ефективного соціального захисту на сучасному етапі – це зміцнення позицій середнього класу. Цей аспект розглядається як важливий інструмент ринкових перетворень, розгортання приватної ініціативи та підприємницької активності населення. Саме середній клас – запорука стабільності будь-якого суспільства. Відсутність в Україні достатньо сформованого середнього класу не дає змоги досягти узгодженості соціально-економічних інтересів різних груп населення, створює проблему зростання соціального розшарування між малозабезпеченими і заможними верствами населення. Необґрунтовано великий розрив у розподілі доходів та майна створює загрозу соціальних потрясінь [9].

На основі вищезазначеного доцільно пропонувати такі шляхи вдосконалення системи соціального захисту в Україні:

- збільшити значення місцевих органів влади в розв’язанні проблем соціального захисту через формування ефективної структури управління, забезпечення необхідних фінансових ресурсів, розширення переліку соціальних послуг, які надаються на місцях, підвищення кваліфікації соціальних працівників;
- максимально децентралізувати надання соціальних послуг населенню на регіональному рівні; інтенсивно розвивати мережу служб, таких як територіальні центри з організації соціально-побутового обслуговування інвалідів та одиноких непрацездатних громадян похилого віку вдома; розширити мережу центрів і відділень соціально-побутової та медико-соціальної реабілітації;
- підвищити роль недержавних громадських організацій у формуванні системи соціального захисту населення в Україні; створити мережу державних консультаційних служб із залученням громадських організацій з метою широкого інформування громадян про їхні права й обов’язки у сфері надання державної соціальної допомоги;
- посилити адресний характер соціального захисту незахищених верств населення шляхом удосконалення методологічних підходів до визначення показників бідності, встановлення єдиних критеріїв оцінки майнового стану сім’ї для визначення права на призначення певного виду соціальної допомоги, спрощення процедур надання соціальної допомоги;
- удосконалити нормативно-правову базу соціального захисту в частині запровадження єдиного соціального внеску, розробки нормативно-правових основ благодійності;
- передбачити певні податкові пільги при запровадженні в життя соціальних проєктів та програм;
- зміцнити активну складову соціального захисту шляхом продуктивної, спрямованої політики зайнятості [2].

Особливе значення мають такі заходи, як посилення мотивації до легальної зайнятості, сприяння зайнятості населення шляхом збереження існуючих та створення нових робочих місць на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності, впровадження заходів щодо детінізації відносин у сфері зайнятості населення.

Підсумком зазначеного буде підвищення ефективності соціального захисту, який має перспективу подальшого розвитку питань, від вирішення яких залежить побудова соціальної державності в Україні. Зміни в суспільстві змушують вести пошуки нових форм і методів роботи в соціальній сфері, реформувати організаційну структуру системи державного управління з метою вжиття дієвих заходів, спрямованих на ефективне забезпечення та реалізацію права на соціальний захист.

Список використаних джерел:

1. Грібіденко І. Ф. Соціальний захист населення / І. Ф. Грібіденко // Україна. – 2019. – № 12. – 184 с.

2. Деріга В. В. Шляхи вдосконалення системи соціального захисту в Україні: політологічний аналіз [Електронний ресурс] / В. В. Деріга, М. О. Багмет. – Режим доступу: <http://go.mail.ru/search?q>.
3. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – К., 1996. – 36 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям» від 24.02.2003 р. № 250.
5. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20–21. – С. 426–443.
6. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15.07.1999 р. № 966-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
7. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 01.06.2000 р. № 1768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 35. – Ст. 290.
8. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 22.03.2001 р. № 2334-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 20. – Ст. 102.
9. Центр соціально-економічних досліджень: пілотний проект соціальної допомоги [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.caseukraine.com.ua/201639.html>

Тарасюк Олександр Володимирович, студент магістратури групи СР-19-2-м-вп
Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна», Україна

ОХОРОНА СІМ'Ї З ДІТЬМИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Найпоширенішим розповсюдженим типом сім'ї є сім'я, що складається з батьків (кровних матері, батька) й дітей. Батьки – це представники дитини, у силу виконання своїх природних прав та обов'язків, що полягають у вихованні, фізичному розвитку, навчанні, утриманні, захисті прав та інтересів своїх дітей і прямо передбачені нормами сімейного права [3]. Батьками дитини, тобто особами, які утворюють сім'ю, є не тільки жінка й чоловік, які перебувають у зареєстрованому шлюбі, а й особи, які спільно проживають у фактичних шлюбних відносинах. У тому полягає основне розходження з правовими приписами сімейного права, у якому шлюб – це основний і безперечний критерій визначення сім'ї. «Сім'я – це така суспільна група, яку складають батьки і діти незалежно від того, знаходяться чоловік і жінка в шлюбі чи ні. Сім'я є, таким чином, родинною по крові, у шлюбі або поза ним...» [4, с. 20]. Отже, основним підґрунтям правового зв'язку (класичним і найпоширенішим) є засвідчений державними органами кровний зв'язок по народженню між дитиною й батьками, які здійснюють догляд і турботу про неї. Через об'єктивні й суб'єктивні чинники, що мають місце в реальному житті, на жаль, існує значна численність дітей, які залишилися без батьківського піклування. У таких випадках держава в силу норм загальнолюдської моралі, міжнародно-правових 7 зобов'язань і нормативних положень, що містяться у власному національному законодавстві, здійснює заходи по захисту цих дітей, влаштовуючи дитину в сімейний колектив, у державну, громадську або іншу установу, створену з цією метою. При цьому пріоритетність сім'ї для проживання дітей, які залишилися без піклування батьків, є безумовною. Саме на це зорієнтована державна політика по охороні й захисту дітей. Права й обов'язки, прирівняні до батьківських, можуть виникнути й в інших осіб, а не тільки у кровних батьків. Розглянемо випадки, коли виникають саме сімейні зв'язки між дітьми й особами, які піклуються про них. Найбільш близьким до природних сімейних відносин є правовий зв'язок усиновленого з усиновителем, на підставі якого також будується сім'я. Такий вид зв'язку має самостійне значення і своєрідність у сімейному праві, де встановлюються порядок, умови, процедура усиновлення, взаємні права й обов'язки сторін правовідносин. У сфері соціального захисту сім'ї з дітьми, на нашу думку, особливостей правового регулювання у випадку усиновлення дитини не має. Це зумовлено нормами сімейного права, спрямованими на захист інтересів як усиновленого, так і усиновителів. Згідно зі ст. 232 Сімейного кодексу України усиновлені стосовно усиновителів та їх родичів, а усиновителі та їх родичі щодо усиновленого прирівнюються в особистих і майнових правах та обов'язках до родичів по походженню. Основу опіки й піклування над неповнолітніми становить турбота про дітей, які з певних причин не можуть одержати її від батьків, а також необхідність захисту особистих і майнових прав та інтересів цих дітей. Законодавець дає примірний, невичерпний перелік причин, внаслідок яких дитина залишилася без піклування батьків: «внаслідок смерті батьків, позбавлення батьківських прав, хвороби батьків або з інших причин». Аналізуючи законодавчі акти і практику регулювання відносин по 8 опіці й піклуванню дітей, можна назвати чотири форми опіки (піклування): а) одноразова, що має місце при необхідності негайної охорони прав та інтересів дитини; б) індивідуальна, яка встановлюється для захисту й охорони прав та інтересів неповнолітніх при постійній відсутності осіб, відповідальних за виховання дитини; в) групова, що здійснюється опікуном (піклувальником), призначеним уповноваженим органом над групою дітей (наприклад, вихованці одного дитячого будинку); г) адміністративна, яка здійснюється

самим органом опіки (піклування), коли не встановлено індивідуального або групового опікуна (піклувальника). Предметом нашого розгляду є тільки друга форма опіки й піклування – індивідуальна опіка (піклування) щодо дітей, позбавлених батьківського піклування, здійснювана на постійній основі. Йдеться про випадки, коли доросла людина-вихователь мешкає разом із вихованцем, будучи законним представником його інтересів. Він покликаний замінити йому батьків, і тому (за певним винятком) володіє комплексом особистих і майнових прав та обов'язків батьків. На нашу думку, спільно проживаючі опікун (піклувальник) і його вихованець становлять сім'ю, в якій із моменту прийняття вихованець стає її фактичним членом, тобто сім'ї опікуна (піклувальника). Деякі вчені, не включають опікунів (піклувальників) до кола членів сім'ї, наводячи як основний аргумент той факт, що установлення опіки (піклування), як правило, має місце тільки до досягнення повноліття дитини [5, с. 330]. Ця думка, принаймні, з погляду соціального захисту сімей з дітьми, вбачається нам помилковою, оскільки обмежена тривалість у часі цих обов'язків не становить основного положення інституту опіки (піклування), тим більше, що й про сім'ю з дітьми, як таку, можна вести мову лише до досягнення дитиною 18 років. Однією з особливостей правового зв'язку опікуна (піклувальника) зі своїм підопічним є збереження відповідних відносин вихованця зі своїми батьками (або з одним із них). Це можливо у випадку позбавлення батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, відбування батьками покарання в місцях позбавлення волі або тривалої хвороби одного з батьків. На наш погляд, подібні відносини не можна назвати сімейними, оскільки батьками не виконуються основні їх обов'язки по захисту прав дітей і представленню їх інтересів, не говорячи вже про відсутність такої важливої ознаки сім'ї, як спільне проживання, про яке йтиметься далі. Зазначені три види правового зв'язку (або три види сімейних відносин) між дітьми й дорослими, які здійснюють турботу про них, не є вичерпними, хоча й виступають основними. Зміни життя всього суспільства, що відбуваються в країні, породили безліч нових проблем у сфері сімейних відносин і викликали необхідність їх 9 дослідження і правового регулювання. Йдеться про нестандартні і багато в чому експериментальні форми турботи про дітей в умовах сімейного колективу. Їх виникнення об'єктивно зумовлене збільшенням кількості дітей, які залишилися без піклування батьків. Якщо в 2011 р. виявлено 49 665 дітей, які залишилися без батьківського піклування, в 2012 р. їх налічувалося вже 67 286, в 2013 р. – 71 718 дітей, то станом на 01.01.2014 р. – 80 772 дітей. Таке становище в нашому суспільстві пов'язане з низкою обставин, до числа яких належить така «поважна» причина, як загибель батьків у військових конфліктах на окремих територіях. Проте основна причина, звичайно ж, у соціальному сирітстві, сирітстві при живих батьках, коли діти, які мають батьків, виховуються не ними, а «випадають» із сім'ї, власне кажучи, її в цих випадках узагалі не існує. Серед дітей, які виховуються без сім'ї, лише десята частина не має живих батьків. Причини цього криються в моральному падінні певної частини суспільства, в економічній неспроможності батьків, пияцтві, наркоманії та ін. За таких умов піклуватися про дітей, які залишилися без піклування батьків, – завдання держави і членів суспільства. Тільки в такий спосіб можна забезпечити майбутнє країни. Ось чому необхідно шукати нові шляхи виховання дітей у сімейних колективах, досліджувати різні методи, обирати з них найбільш вдалі й оптимальні. Нестандартними, новими на сьогодні є такі форми прийняття дітей на виховання, як патронат і прийомна сім'я. Їх докладна правова регламентація – завдання сімейного права, яке на даний момент, на жаль, залишається невирішеним. З погляду соціального захисту сімей з дітьми – на основі як патронату, так і прийомної сім'ї – виникають сімейні відносини зі взаємними правами й обов'язками дитини й особи, яка здійснювала турботу про неї. Як і стосовно інших сімей з дітьми, держава щодо них виступає зобов'язаним суб'єктом у сфері соціального захисту. Поняття «прийомна сім'я» закріплено в постанові Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 [6].

Прийомна сім'я – сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Діти, уражені ВІЛінфекцією, можуть влаштовуватися для виховання та спільного проживання у прийомній сім'ї за наявності відповідних висновків органів опіки та піклування і закладів охорони здоров'я, а їх загальна кількість не повинна перевищувати чотирьох осіб. Прийомна сім'я є сім'єю, яка добровільно взяла на виховання та спільне проживання від одного до чотирьох дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Список використаних джерел:

1. Костриця В. Про заробітну плату за час фінансово-економічної кризи у світі: нова глобальна доп. Міжнар. бюро праці / В. Костриця // Праця і зарплата. – 2019. – 12 січ. (№2). – С. 3.
2. Державна цільова соціальна програма підтримки сім'ї до 2016 року: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р., №341 // Уряд. кур'єр. – 2013. – 29 трав. (№ 94). – С. 12.
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р., №2947-III // Офіц. вісн. України. – 2012. – №7. – Ст. 273.
4. Андреев В. С. Право социального обеспечения в СССР: учеб. / В. С. Андреев. – М. : Юрид. лит., 1974. – 304 с.
5. Ватрас В. А. До питання про законодавче закріплення поняття сім'ї / В. А. Ватрас // Держава і право: зб. наук. пр. – Юрид. і політ. науки. – К., 2019. – Вип. 44. – С. 327-332.
6. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю: постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р., №565 // Офіц. вісн. України. – 2002. – №18. – Ст. 926.

Рибалка Ганна Данилівна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Козубай Інна Віталіївна, старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ДУХОВНІЙ СФЕРІ ЖИТТЯ

Духовна сфера життя суспільства обов'язково включає мову. Мова є необхідною для розвитку духовного потенціалу і створенню світогляду. Саме мова є найсильнішим інструментом збереження й розвитку духовної спадщини.

Актуальність теми зумовлена перш за все необхідністю розкрити зв'язок мови та духовного стану суспільства; визначити роль англійської мови у сучасному світі та важливість її вивчення.

Мета роботи – простежити використання англійської мови у сучасному суспільстві; проаналізувати духовну сферу життя суспільства, яка обов'язково включає мову.

На сьогодні розуміння іноземної мови – це ключ до успіху. Зацікавленість до вивчення англійської мови зазвичай величезна, та перефразовуючи відомий вислів, можна сміливо сказати, що «той, хто володіє мовами, володіє світом». Людина, яка вивчає іноземну мову безперечно розвинена особа, володіє найкращими можливостями для дослідження нового, розвинена і більше впевнена в спілкуванні з людьми [1]. Серед безлічі елементів духовного життя суспільства особливе значення має мова як засіб спілкування, найважливіший арсенал його духовності. Мова є необхідною для розвитку духовного потенціалу і створенню світогляду. Важливо підкреслити, що в мові народу приховані всі його знання, ідеї, його сподівання, його характер, його прагнення. В цих умовах однією з важливих проблем у навчанні та вихованні є збереження й розвиток рідних мов, культур, традицій суспільства. «Як адекват реальності мова створює унікальні можливості для людини не тільки відображати світ, що її оточує, не тільки віддзеркалювати його і себе саму на психологічному рівні, але й наближати його до себе, інкультурувати свої задуми, свої наміри у дійсність, підпорядковувати його собі. Мова - це втілення духовної влади людини над світом.» [3].

За визначенням науковців, мова – це генетичний код нації, який поєднує минуле, програмує майбутнє і забезпечує буття нації у вічності. Мова – феномен етносу, народу, нації, одна з основних її ознак, оскільки значною мірою забезпечує нормальне функціонування національного організму в усіх його проявах – політичному, державному, економічному, культурному. Іншими словами, «мова народу, народності чи діаспори – то генетичний код національної культури, запорука самотності та самозбереження» [2].

Слід зазначити, що люди різного духовного рівня по-різному ставляться до мови. Одні розуміють всю глибину значення мови в житті народу, тому невпинно збагачуються духовно, підвищують мистецтво спілкування. Однак є й ті, які не дбають про мову. Розмовляють неохайно, не стежать за чистотою слова та вимови. Такі люди не є духовно багатими, освіченими і культурними. Своїм бездумним ставленням до мови вони виявляють духовну неповноцінність [2].

Іноземна мова допомагає розуміти інші мови. Англійська мова має довгу і захоплюючу історію, яка охоплює війни, вторгнення і вплив з усього світу. Культури, які допомогли сформуванню сучасної англійської мови, включають римлян, вікінгів і французів. Це гібридна мова, що складається з латинських, германських і романських елементів. Саме англійська мова є однією з найбільш вживаних та домінуючих мов у світі. Це впливає на кожну сферу роботи. Безсумнівно, англійська грає набагато більшу роль у світі, тому що

люди неминуче повністю її ігнорують. У неї світле майбутнє, вона допомагає зв'язати нас у світовому світі, а також може допомогти нам у особистому та професійному житті. Хоча вивчення англійської мови може бути складним та трудомістким, ми бачимо, що це також дуже цінно і може відкрити багато можливостей.

Отже, в наш час з'являється все більш і більш бажаючих вивчати іноземні мови. Дослідження будь-якої іноземної мови відкриває перед нами нові можливості, збагачує наш духовний світ. Володіючи мовою, людина вже вважається вищою за соціальним рівнем. Іноземні мови покращують якість нашого життя як у духовній так і в соціальній сферах.

Список використаних джерел:

1. Боклаг, Н. П. Важливість вивчення іноземних мов у сучасному світі. Вилучено із <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/26404/1/Boklag.pdf>;jsessionid=D8648043333450BBEDD93F746A5066CF.
2. Жайворонок, В. (2007). Українська етнолінгвістика. Нариси (с. 7-8). Київ: Довіра.
3. Федик, О. (2010). Мова як духовний адекват світу (дійсності) / О. Федик. Львів: Місіонер.

Щербаківська Іванна Генадіївна, студент магістратури групи ЗСР-19-2-м-vp
Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна», Україна

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Історично першою формою розуміння прав людини була ліберальна концепція. Приблизно до XVII ст. не було розуміння суспільства як області об'єднання особистих неполітичних інтересів, як не було і розуміння держави як особливого апарату примусу, відособленого від людини. Поняття свободи сформулювали ще давньогрецькі мислителі, зокрема Арістотель, а потім Августин і Фома Аквінський. Вони вважали, що свобода – право повноправних членів громади бути керованими в їхніх власних інтересах. Ідея свободи в той час не співвідносилася з ідеєю юридичного захисту прав людини. Катастрофа традиційного, ґрунтованого на патріархальних, общинних зв'язках суспільства, і його традиційної влади вперше чітко виявила існування розбіжностей між громадянським суспільством і державою. [1, с. 48].

Це розходження актуалізувало також проблему: як суспільство, члени і соціальні групи якого перебувають у постійному русі, конфлікті, може все ж таки зберігати соціальну згуртованість, з одного боку, визнаючи законність існування державної влади, а з іншого боку – юридичний захист прав людини. Обґрунтування такого розуміння цих питань ґрунтується на ідеї природних прав людини та теорії суспільного договору. Основоположником лібералізму справедливо вважають англійського політичного діяча та філософа Дж. Локка, тому що він одним з перших заговорив про примат прав людини і громадянина, назвавши державу його слугою. Він вважав, що під час укладання суспільного договору зберігаються всі природні права людини, під якими він розумів право на життя, свободу та приватну власність, а межі влади держави окреслені тими самими правами громадян, для охорони яких її і створено. Пізніше ці ідеї, доповнені вченням Ш. Монтеск'є про громадянські права, сприйняли в Новому Світі, де Т. Джефферсон оголосив їх самоочевидними (замінивши, щоправда, право власності на прагнення до щастя). Декларація прав людини і громадянина 1789 р. проголосила, що свобода, власність, безпека та опір насильству – природні, невідчужувані та священні [2, с. 84]. Ці ідеї – основоположні засади західної ліберальної концепції прав людини.

Вже від початку виникнення концепція прав людини у юридичному сенсі забезпечувала недоторканність сфери індивідуальної свободи та створювала своєрідний феномен, який інший відомий англійський філософ С. Мілль назвав “персональним суверенітетом”. Це означає, що людина є сувереном над собою, над своїми вчинками та діями у цій сфері та забезпечується існуванням юридичних гарантій реалізації прав людини. Концепція прав людини та персонального суверенітету мала, безумовно, політичне забарвлення та виникла в Англії всупереч офіційній доктрині суверенітету Корони та командній теорії у праві (згідно з якою індивіди є тільки пасивними об'єктами державної влади, засобами для досягнення державних цілей). Хоча в Англії завжди існувала сфера імунітету особи, в яку ніколи не втручалася світська влада навіть шляхом правотворення, що дало Т. Гоббсу підставу у своїх “Діалогах про загальне право” стверджувати: “Моє право – це свобода, яку залишає мені закон”.

З огляду на принцип, за яким людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, Конституція чітко визначає, що навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану не можуть бути обмежені права та свободи людини, тобто зберігається система загальнонаціональних і правових гарантій, усі основні правові інститути, що гарантують захист і оборону прав і свобод, передбачених Конституцією. [3, с. 24]. Навіть у доволі

складних для країни умовах повинні продовжувати свою діяльність Конституційний Суд, суди загальної юрисдикції, органи внутрішніх справ, прокуратура та інші органи, від діяльності яких залежить захист прав і свобод людини. Передусім потрібні реальні гарантії прав людини. Повинні діяти не тільки ті гарантії, що закріплені нормами права, але й гарантії, визначені іншими соціальними нормами: нормами моралі, моральності, корпоративними нормами, нормами-звичаями тощо. Якими б не були стабільними та забезпеченими з боку держави конституційно-правові гарантії, вони не зможуть відособлено від інших соціальних норм достатньою мірою створити сприятливі умови для повного забезпечення прав та свобод людини

Список використаних джерел:

1. Волинка К. Г. Забезпечення прав і свобод особи в Україні: теоретичні і практичні аспекти / К. Г. Волинка // Право України. – 2017. – № 11. – С. 30
2. Князєв В. Конституційні гарантії прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні / В. Князєв // Право України. – К., 2018. – № 11. – С. 29
3. Олійник А. Ю. Теорія держави і права: навч. посіб. / А. Ю. Олійник, С. Д. Гусарєв, О. Л. Слюсаренко; Нац. акад. внутр. справ України. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – С. 11

Шанідзе Олександр Дмитрович, здобувач вищої освіти факультету театального мистецтва
Харківська державна академія культури, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ У РОК-КОНЦЕРТАХ

Театр є синтезом усіх видів мистецтв, оскільки у театральному мистецтві об'єднані найрізноманітніші форми творчості, такі як музика, образотворче, літературне, ораторське мистецтво. Для того, щоб об'єднати усі форми мистецтва і створити таким чином цілісну композицію, в театрі існують свої методи і засоби. У свою чергу, в соціально-культурному середовищі існує зворотній процес – театралізація, а саме процес, який переносить засоби театру в сферу діяльності будь-якої іншої форми творчості, громадських подій, свят, шоу і культурних заходів.

Рок-музика стала соціально-культурним феноменом ХХ століття. Новий жанр в музиці виявився настільки різнобічним, що вплинув не лише на музичне мистецтво, але й на філософію суспільства, історичні події, хореографію, культуру і субкультуру. Вважається, що рок-музика – це жанр, що постійно змінюється, працює в синтезі з будь-якими іншими жанрами та стилями музики, а також взаємодіє з іншими напрямками мистецтва.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що театралізація в сучасних рок-концертах ще мало вивчена, однак саме явище існує вже більше ніж півстоліття. Протягом останніх п'ятдесяти років рок-виконавці, працюючи в синтезі з театром, відкривали нові можливості перформативних мистецтв. Крім того, протягом цього часу, завдяки театралізації, в рок-музиці були створені соціально і культурно значущі роботи, які значно вплинули, або продовжують впливати на наше суспільство.

У багатьох працях науковців та практиків, де осмислювалися теоретичні питання організації театралізованих заходів, театралізація розглядається як організація святкової дії за законами театру. Наприклад, Д. М. Генкін приділяє велику увагу явищу театралізації та визначає це явище як творчий метод, що передбачає організацію в єдине композиційно-системне ціле, з оригінальним образним вирішенням з'єднання соціально-значимої інформації, засобів мистецтва та самодіяльності маси учасників. [1] Дослідник стверджував, що театралізація передбачає створення особливої соціально-психологічної, святкової ситуації, що характеризується, перш за все, особливим значенням події, яка складає тему заходу, причетністю до події учасників заходу, прагненням учасників виразити своє відношення, позицію, оцінку події, а також необхідністю виразити свою причетність до того, що відбувається, через видовищно-ігрову, ритуально-символічну, творчо-виконавчу та іншу дію, за наявності особливої емоційно-психологічної атмосфери.

Також треба зазначити, що у працях багатьох дослідників театралізація розкривається не просто як спосіб передати зміст театральними методами, а як конкретне переведення тексту у площину візуалізації. Так у роботі А. Горбова «Режисура видовищно-театралізованих заходів» зазначається, що театралізація матеріалу – це перетворення літературного матеріалу в художньо-образну форму за допомогою різних зображальних і виражальних художніх засобів, іномовних художньо-емоційних засобів. Мається на увазі, що документально-художній текст має реалізуватися за законами театального мистецтва. [2]

Отже, театралізувати матеріал – значить висловити його зміст засобами театру, тобто використовувати два закони театру, а саме: по-перше, організація сценічної дії (зрине розкриття драматичного конфлікту), розвиток дії відбувається по наскрізній лінії; по-друге, створення художнього образу вистави.

Театралізація може бути застосована не завжди, не в будь-яких, а тільки в особливих

умовах, що співвідносять ту чи іншу подію, до якої причетна дана аудиторія, з створюваним аудиторією образом цієї події, з її художньою інтерпретацією. У цих умовах особливо сильна тяга до художнього осмислення, до символічної узагальнюючої образності, до організації діяльності мас за законами театру. Таким чином, театралізація постає не як звичайний прийом культурно-освітньої роботи, який можна використовувати на всіх її рівнях, а як складний творчий метод, який має глибоке соціально-психологічне обґрунтування і найближче стоїть до мистецтва.

Головна властивість театральності – лицедійство. «Перехід від нетеатральної гри до театральної, який чиниться в момент прийняття умовності, і є театралізація музичних жанрів. По суті, це з'єднання музикування з лицедійством» [3].

У дослідженні проблеми театралізації нетеатральних музичних жанрів можливі різні підходи: мистецтвознавчий акцентує увагу на театралізації музичного мистецтва як новому внутрішньовидовому способі взаємодії різних сфер мистецтва – театру (синтетичного виду), музики (синтетичного виду), образотворчого мистецтва; соціально-культурологічний орієнтується на театралізацію як засіб художньої комунікації, мета якого – надати виконанню музичного твору риси видовищності і тим самим активізувати увагу слухачів-глядачів і посилити функцію впливу. [4]

Витоки «театралізованого шоу» на музичній сцені, яке позначає яскравий, епатажний, часто костюмований виступ виконавця, який створює будь-який драматургічний образ, можна шукати починаючи із зародження самої музики. Наприклад, середньовічні вуличні музиканти, які часто перевтілювалися в персонажів античного театру або античних міфів, для залучення уваги слухача – скальди, трубадури, а з вітчизняних аналогів – кобзарі. В цілому особливості театралізації в рок-музиці мають величезні коріння у світовій культурі, адже рок-музика, це реакція на світову глобалізацію, суміш культурного фонду в рок-музиці – невід'ємна її частина. Сам по собі факт театралізації, одночасного включення слухового та візуального сприйняття можна охарактеризувати як цілком сучасний.

Рок – це більше театр, ніж естрада, і будь-який рокер створює на сцені свій образ (точніше – імідж), що запам'ятовують і люблять шанувальники. Найчастіше і репертуар, і музичний стиль працюють виключно на створений образ. У арсеналі будь-якого рок-виконавця чимало складових, які відіграють важливу роль: костюм і грим, сценічна техніка, міміка, жести і пластика. Рок, як музика «протесту» спочатку прирекла себе, на суто епатажну, скандальну поведінку. І ще до початку «соціальної рок-музики» і руху хіпі, рок-музиканти, часто володіючи вкрай посереднім музичним талантом, брали своє завдяки поведінці на сцені.

Рок завжди тяжів до барвистих театралізованих вистав, оригінальної драматургії. Рок-культура дала театру новий музично-драматичний жанр – рок-оперу. За визначенням В. Откидач [5], основні принципи нового жанру були закладені в двох творах, що набули світового визнання, це “Ісус Христос – суперзірка” (Е. Уеббер) і “Томмі” (англійська група “Who” П. Таушенда). Основними чинниками впливу на рок-концерті часто або немусичні засоби (пластичний образ, одяг виконавців, технічний антураж, світловий тиск), чи ті “музичні” засоби, які перестають бути такими, або цілковито спрямовані не на духовний вплив, а на біофізіологічні механізми сприйняття (мається на увазі гіпертрофія гучностно-динамічних або метроритмічних чинників звучання).

Таким чином, можна зазначити, що театралізація рок-концерту – це можливість вираження специфічного образу, стилю життя, входження у нові сфери художнього життя. У створенні цього образу важливими є зовнішній вигляд і стиль спілкування, маючи при цьому безсумнівний знаковий сенс (приналежність до тієї чи іншої групи), поведінка і пластика. Театралізованість рок-концерту – це не тільки ширма, за якою можна досить вдало приховати відсутність серйозного музичного професіоналізму. Сьогодні це можна вважати одним із суттєвих надбань естетизації рок-вистави на концертній естраді.

Список використаних джерел:

1. Генкин, Д. М. Театрализация как творческий метод культурно-просветительной работы / Д. М. Генкин. – Ленинград. : Изд-во ЛГИК, 1983. – С. 6–19.
2. Горбов А. С. Режисура видовищно-театралізованих заходів / А. С. Горбов. – Фастів. : Поліфаст, 2004. – 264 с.
3. Ганзбург Г. Театрализация в вокальных циклах Роберта Шумана / Г. Ганзбург. – Монография. — Saarbrücken: LAP Lambert Academic Publishing, 2012. – 128 с.
4. Киреева Н. Ю. Хоровая театрализация (коммуникативные аспекты): автореф. дис. ... канд. искусствоведения. – Саратов, 2010. – 234 с.
5. Откидач В. Рок-музика як соціокультурне явище та її місце в сучасній художній культурі / В. Откидач // Вісник Харк. держ. акад. дизайну і мистецтв: Зб. наук. пр. – Х. : ХДАДМ, 2006. – № 1. – С. 91–100.

СЕКЦІЯ 11. ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Sabirov K.N., head of international affairs/teacher

Branch of tashkent irrigation and agricultural engineering institute, Republic of Uzbekistan

Sabirova D.R.

Academic Lyceum of Technological Institute, Republic of Uzbekistan

THE TERM AS AN OBJECT OF RESEARCH IN LINGUISTICS

The terms express different special names, which form a terminology system. And each term system designates a system of concepts of individual sciences, scientific areas, and the realities of different areas of knowledge.

One of the main problems of studying and understanding the term as a linguistic category in modern linguistics is its definition. A. N. Baranov notes that the multiplicity of conceptual approaches to the interpretation of the concept "term" determines the variety of its definitions that exist in linguistics [1, p. 56]. In turn, V. M. Leychik stated this fact by the fact that the term is an object of a number of Sciences, and each science seeks to identify in the term features that are significant from its point of view. The unsatisfactoriness of most definitions consists in an attempt to combine different characteristics of the term [11, p. 20]. A.V. Superanskaya explained the existence of many definitions of the concept "term" in the linguistic literature by the fact that in different disciplines this concept is associated with its own special concepts and representations, has an unequal amount of content and is defined in its own way.

It should be noted that the concept of "term" is difficult to give one precise definition. The concept of "term" is volumetric in meaning. V. M. Leychyk noted in his work that "V. P. Danilenko gave 19 definitions of the term (Danilenko V. P.), and B. N. Golovin-seven definitions of this concept (Golovin B. N.)" [10, p. 20]. Each scientific study gives different definitions of the term. L. A. Kapanadze notes that "if we sum up all the studies devoted to scientific terminology, we can come to the conclusion that there is no unit more diverse and uncertain than the term" [6, p. 6].

The term as a complex phenomenon, from different points of view, is defined depending on the selected aspect.

As a sign, the term is defined in V. A. Zvegintsev and G. A. Dianova [5, p. 46; 3, p. 15], as a definition – in P. A. Kapanadze [6, c. 78], in S. V. Grinev, the term is considered as an element of sign systems and sign situations [2, c. 37], V. M. Leychik defines the term as a unit of language for special purposes [11, c. 31]. These definitions complement each other, since it is impossible to give an exhaustive description of the concept of "term" in one definition. The relation to the term as something, to some extent, a perfect phenomenon stems from the definition of the concept "term" - lat. terminus, meaning the limit, the border [15], which was perceived as the apex of language development, perfect in its frozen immobility form. Hence the desire to limit the functioning of the term to a narrow, strictly fixed framework. According To p.A. Florensky, the term is "fixed mobility". This definition reveals the essence of the term in the best possible way.

S. V. Grinev defines the term as "a nominative special lexical unit (word or phrase) of a special language, adopted for the exact name of special concepts" [2, p. 25]. In order to perform their functions, terms must have a number of properties and meet certain requirements. We will consider the following properties of terms: consistency (or regularity), context independence, accuracy, internationality, and stylistic neutrality. One of the important properties of the term is system (or systematicity). The terminology of a particular science is not just a set of terms that Express certain concepts of a given science, but constitutes

a system. Purposeful organization of term systems determines the consistency of terms. Terminology in a broad sense is that part of the vocabulary (lexical system) of the modern literary language, which consists of the names of the system of concepts (realities) of science and technology, official business speech and their reflection in production, social life in General or in certain industries [8, p. 6]. The consistency of the term can be traced through other special concepts that are present in its definition. The next property of the term is context – independent. N. A. Duksova in her work notes that "this principle was put forward by D. S. Lotte, who in turn referred to the works of academicians A. A. Shakhmatov and I. Meshchaninov about the difference that exists between a word in the sphere of its fixation (dictionary) and use (sentence)" [4, p. 7]. This property of the term is controversial, since the indication of belonging to any terminology is itself a thematic context. The accuracy of the term is directly related to this property. In scientific and technical language, the main requirement is the utmost accuracy of expression of thought and the possibility of different interpretations is not allowed. The term must be precise, have a strictly defined meaning, "which can be disclosed by a logical definition that establishes the place of the term-defined concept in the system of concepts of this field of science and technology" [7, p. 10]. Only the presence of an exact definition makes it possible to implement the term out of context. There is another property that is essential for terms.

This is their international character. The issue of mutual understanding between people of different Nations and speakers of different languages is very important. It is in the fields of science, technology and politics that international relations are usually carried out. The last of the main properties of the term is its stylistic neutrality (lack of emotionality). The term should not have side meanings that distract the specialist's attention and introduce an element of subjectivity.

According to S. V. Grinev, all requirements can be divided into semantic (content, meaning of the term), to the form of the term and pragmatic (functioning, features of the use of the term).

Semantic – consistency of semantics, unambiguity, full meaning, absence of synonyms. To form-compliance with the norms of the language, brevity (lexical and formal), derivational ability, invariance, motivation. Pragmatic – implementation (generally accepted, used), internationality, modernity, euphony. Terms that meet these requirements are more convenient for creating new terminological units based on them and thus make it possible to reflect in the internal form of the new term the features of the continuity of scientific knowledge [9, p. 18-21]. Research has also revealed that the term does not always have precise semantic boundaries and expresses a well-defined concept. There are deviations from the characteristics that you can see in some of the terminology or some of the terms. Therefore, we can assume that, in General, the properties and requirements for the term represent certain trends that are implemented to a greater or lesser extent.

The above requirements and properties of terms are widely used both when ordering terms and when identifying the main types of terms. From all of the above, we can conclude that many of these approaches and aspects of the study of terms overlap with each other.

References:

1. Baranov A.N. Introduction to applied linguistics. [Vvedenie v prikladnuju lingvistiku]. Moscow: editorial URSS, 2001. P. 360.
2. Grinev S.V. Introduction to terminology. [Vvedenie v terminovedenie]. Moscow: Moscow state University, 1993. P. 309.
3. Dianova G.A. The term and the concept: the problems of evolution. [Termin i ponjatie: problemy jevoljucii].
4. Author. dis. ... d-RA filol. Sciences. Moscow, 1996. 4. Duksova N.A. Comparative system analysis of the vocabulary of the semantic field «house/housing» in the Russian and English languages. [Sopostavitel'nyj sistemnyj analiz leksiki semanticheskogo polja «dom/zhil'e» na materiale russkogo i anglijskogo jazykov]. Author. dis. ... of the doctor of Philology. Sciences. Moscow, 2006.
5. Zvegintsev V.A. The History of linguistics XIX–XX centuries in essays and extracts at 2. [Istorija jazykoznanija XIX–XX vekov v ocherkah i izvlechenijah v 2 ch]. PM Moscow: Education, 1964.

Sabirov K.N., head of international affairs/teacher

Branch of tashkent irrigation and agricultural engineering institute, Republic of Uzbekistan

Sabirova D.R.

Academic Lyceum of Technological Institute, Republic of Uzbekistan

USING INTERACTIVE MULTIMEDIA RESOURCES IN THE TEACHING FOREIGN LANGUAGES

According to the new world standards, there is no place in the modern world without a foreign language. One of the criteria for employment in any firm or company is the knowledge of English.

Therefore, anyone who wants to, who understands that it is necessary, learns a foreign language.

The rest, those who do not want to study, including learning English, are unlikely to find a decent job.

Teaching a foreign language is a complex and time consuming process even in language universities, where students are selected and students have a high level of proficiency in all types of speech activity. In the higher education, we often deal with a low level of language proficiency by first-year students, but, nevertheless, the graduate must be proficient in a foreign language to the same extent as the graduate of a language University. The main goal of training in a non-linguistic University is to provide students with practical knowledge of a foreign language in a volume that allows them to conduct a dialogue in everyday and professional spheres of communication, conversations on professional topics and work with foreign language sources in the professional sphere.

In this regard, the process of studying at the University today is impossible without the use of information and communication technologies. This approach to teaching a foreign language using interactive multimedia resources has undeniable advantages, such as:

- effectiveness and variety of forms and methods of managing educational and cognitive activity of the student;
- gradual transition from informational-reproductive to search-based type of training;
- expanding the forms of interaction between teachers and students, as well as between students;
- increasing the activity of students in their interaction;
- stimulation of various abilities of students (speech, mental, creative);
- possibility of individual differentiated approach in the educational process.

The organization of educational activities based on modern multimedia technologies is a necessity for the training of a new generation. The integrated information environment created by video, audio, graphic, and text information, as well as their combination on compact media in various digital formats, provides students with qualitatively new opportunities for the implementation of cognitive goals and the development of thinking abilities. Teachers of the department actively use the Internet, while not forgetting to use proven sites in their practice and carefully analyze the material. The information used must be verified, of high quality, and reliable.

Interactive multimedia technologies are actively used by the teaching staff of the department in all types of educational process, including classroom and extracurricular activities. Various forms of interaction between teachers and students in a multimedia and interactive environment are practiced: lecture-presentation, business and role-playing game, case study, group work, brainstorming, project method, round table, etc.

Communicative methods of English offer to learn the language on the principle of "exactly the opposite". Instead of boring English textbooks on bad paper, glossy books

with pictures, interesting English texts and even comics are offered. This is supplemented by specially prepared workbooks and a set of English discs for auditory perception.

The principle of clarity when using multimedia is more important when teaching foreign languages. The use of multimedia is characterized by high quality, dynamics and colorfulness. The use of multimedia makes it possible to present information simultaneously in text, graphic and audio forms.

The use of multimedia technologies increases the level of information perception, while the visual and auditory channels work simultaneously. The information perceived by the trainees is based on selective attention. Experience shows that qualified use of multimedia interactive technologies:

- significantly reduces the time spent on mastering new educational material;
- promotes more effective assimilation of up-to-date information;
- increases interest in learning a foreign language;
- increases motivation and cognitive activity of students;
- improves language communication skills;
- expands the intellectual horizons of students;
- increases the level of information culture.

Informatization of the process of teaching a foreign language in higher education provides the formation of General cultural and professional competencies:

- independently acquire new knowledge using information and communication technologies;
- possess the main methods, methods and means of obtaining, storing, processing information;
- use a computer as a means of obtaining and managing information; work with various information in computer networks; own modern multimedia tools;
- use skills of working with information from various sources to solve professional and social tasks;
- comply with basic information security requirements.

In accordance with the requirements, the activity is aimed at solving the following tasks in the field of informatization of the educational process:

- formation of information competence in all areas of training;
- improving the electronic learning environment to ensure independent work of students;
- ensuring systematic updating of multimedia educational resources;
- improvement of the most optimal forms, methods and techniques of training in the global environment of the information space.

A variety of interactive, automated methods are widely used in modern times:

- Multimedia manuals;
- Online communication with the teacher;
- Thematic communication in the target language in various social networks and forums;
- Video tutorials, listening;
- Electronic communication types: e-mail, conference calls, etc.

Thus, there are many different methods of teaching English. We have considered only a few of them. Also, we have considered some problems, which are that a person himself should want to learn. And this problem, the problem of the desire of modern society to learn, is no less important.

Like saying: "It is impossible to teach a person who does not have a thirst for knowledge."

References:

1. Ostonov M. Methods of introducing new pedagogical technologies in the process of teaching mathematics.
2. Methodical guide. – Samarkand., 2006.
3. Avliyakov N. Modern cultivation technologies. – T., 2001.
4. Azizkhodjaeva N. Pedagogical technologies and pedagogical skills. -T., 2003.

Кокташ Марина Григорівна, магістрантка факультету філології та масових комунікацій
Маріупольський державний університет, Україна

Науковий керівник: Романенко Лідія Валеріївна, канд. філол. наук,
 доцент, доцент кафедри української філології
Маріупольський державний університет, Україна

ВЕБ-КВЕСТ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПРИЙОМ У ВИВЧЕННІ ІСТОРИЧНИХ ТВОРІВ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ШКОЛІ

Українська освіта сьогодні зазнає кардинальних змін і зрушень у способах подання навчального матеріалу, в усвідомленні відмінностей сприйняття інформації на психологічному та ментальному рівнях. Звичайно, переосмислюється і сам навчальний матеріал, і форми та прийоми його репрезентації. До того ж сьогодні шкільна освіта будується за новими стандартами, започаткованими впровадженням «Нової української школи», що поступово переорієнтовує школу від традиційного засвоєння навчального матеріалу до його розуміння, усвідомлення і практичного застосування.

Основні вимоги, які висуваються до сьогоденних школярів прописуються у програмі у вигляді компетентностей: «1. Спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами. 2. Спілкування іноземними мовами. 3. Математична компетентність. 4. Компетентності в природничих науках і технологіях. 5. Інформаційно-цифрова компетентність. 6. Уміння вчитися впродовж життя. 7. Ініціативність і підприємливість. 8. Соціальна та громадянська компетентності. 9. Обізнаність та самовираження у сфері культури. 10. Екологічна грамотність і здорове життя» [1].

Література ж, у свою чергу, повинна формувати так звану літературну компетентність, яка передбачає уміння працювати з художніми текстами різних напрямів та культурно-історичних епох, світоглядів і стилів, розуміти, що хотів своїм твором сказати автор, висловлювати на основі прочитаного власні думки, давати критичну оцінку на основі свого життєвого досвіду та соціально-психологічного розвитку тощо.

Таким чином, вивчення літератури повністю переорієнтовується на засіб навчання дітей критично мислити, висловлювати свою думку з приводу прочитаного, в тому числі вести дискусію як з автором, так і аудиторією. Усе це вимагає залучення дітей до вивчення твору. На противагу цій освітній концепції виступають реалії сьогодення, пов'язані з глобалізацією, комп'ютеризацією життєвого середовища. Сучасні діти інакше реагують на запропоновану на уроці інформацію. Їм не зрозумілі ті проблеми, які порушують у своїх творах українські письменники-класики. Наприклад, переважна більшість школярів категорично не сприймає творчість митців XIX століття, стверджуючи, що вона не цікава їм, оскільки вони не розуміють тих політичних, соціальних, морально-етичних проблем, які порушуються авторами. Для молодого покоління, на жаль, цілком далеким є поняття кріпаччини і життєвих трагедій, які з цим пов'язані. Вони віддалено сприймають історичні події, сприймаючи незалежність України, яку наші предки виборювали століттями великою кров'ю, як даність, як щось цілком природне. Тому, наприклад, багатьом незрозумілими залишаються події, описані П. Кулішем у романі «Чорна рада». Мало хто з учнів розуміє, що 1663 року відбулася чергова трагедія в становленні української державності, коли Україна остаточно втрачала контроль над своїми землями, коли козацька старшина, маючи власний погляд на ситуацію, а в більшій мірі фінансовий інтерес, обирала хибний шлях не для себе, а для всього українського народу. Тож такі болючі теми не втратили актуальності і сьогодні, але дітьми вони сприймаються просто як черговий великий твір, який у короткі терміни треба прочитати (а в більшості випадків прочитати у скороченому варіанті), або

прослухати аудіокнигу, написати якусь підсумкову роботу і знову повернутися до своїх улюблених занять, в першу чергу в інтернеті.

Ті інноваційні технології, які зараз активно популяризуються для впровадження в освітній процес і покликані залучити дітей до співпраці учителя і учня. Ці технології також активно застосовують різні програми та сервіси, що урізноманітнюють та візуалізують навчальний програмовий матеріал. Уроки, на яких застосовуються такі прийоми, стають цікавими, інформативними, динамічними і продуктивними.

Застосування такого прийому як «квест» допомагає розвивати у дітей пошукові здібності, креативність та в невимушеній формі представляють навчальний матеріал. А залучення дітей до роботи зі створення або проходження веб-квесту активізує різні навички пошукової діяльності, критичного мислення, дисциплінує, навчає роботі в групі, якщо цього вимагають завдання квесту. Кест реалізується у кількох видах, наприклад: освітній квест, QR-квест, квест-кімната, веб-квест. Саме веб-квест вважаємо найцікавішим для сучасних дітей і найдоречнішим для вивчення певних тем, що вимагають міждисциплінарних підходів.

Характеристики веб-квесту найбільш точно розкриваються у визначенні Кадемії Майї Юхимівни, керівника інноваційних педагогічних проєктів: «Веб-квест – це проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернету» [2].

Тож веб-квести, маючи чітку структуру і послідовність дій, можуть бути залучені до вивчення будь-якого предмету, літератури зокрема. Повертаючись уже до згаданого роману «Чорна рада» можна запропонувати дітям веб-квест, визначивши таке завдання: знайти відповіді на питання «Коли саме і хто з українських діячів помилився у виборі такого історичного шляху і краху Гетьманської держави?» Для цього учні виконують низку пошукових завдань, де засобами інтернету з'ясовують, коли саме сталася помилка; яка саме помилка? Які були історичні передумови для цього фатального рішення? Як це відбулося на долі наступних поколінь? І зрештою, відповісти на питання, застосувавши принцип «альтернативної історії», що було б, якби був обраний інший шлях розвитку Гетьманської України? Для цього діти звертаються до історичних джерел, які містяться в інтернеті, учитель корегує їхні кроки підказками-натяками (дата, ім'я, географічна назва тощо).

Висновки. Ці завдання пошукового характеру активізують творчу діяльність, дають можливість згадати і систематизувати уже набуті знання з історії та літератури, сприяють згуртуванню колективу у вирішенні спільного завдання. Таким чином, вважаємо використання квестів (веб-квестів) доцільними і доречними у вивченні нових тем, закріпленні та перевірці набутих знань.

Список використаних джерел:

1. Українська література: 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/onovlennya-12-2017/na-sajt-ukrayinska-literatura-5-9-z-chervonimdoc-2.pdf>
2. Кадемія М. Ю. Інноваційні технології навчання: словник-глосарій : навчальний посібник для студентів, викладачів / М.Ю. Кадемія, Л.С. Євсюкова, Т. В. Ткаченко. – Львів : Вид-во «СПЛОМ», 2011. – 196 с.

Біланіч Євгенія Василівна, студентка IV курсу факультету математики та цифрових технологій
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЛАНЦЮГОВИХ ДРОБІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ДІОФАНТОВИХ РІВНЯНЬ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ МАТЕМАТИКИ

Діофантові рівняння представляють великий науковий інтерес у теорії чисел і безпосередньо зв'язані з рішенням задач, що виникають у реальному житті. Зокрема, відомою задачею теорії діофантових рівнянь донедавна була проблема Ферма.

У 1900 р. видатний німецький математик Д. Гільберт (1862—1943) на другому Міжнародному математичному конгресі виголосив доповідь «Математичні проблеми», в якій поставив перед вченими 23 задачі з різних розділів математики, розв'язання яких мало важливе значення для подальшого розвитку математики.

Десятою проблемою була «задача про розв'язаність діофантового рівняння», сформульована так: «Нехай дано діофантове рівняння з довільними невідомими і цілими раціональними числовими коефіцієнтами. Назвіть спосіб, за допомогою якого можна після скінченного числа операцій встановити, чи розв'язне це рівняння в цілих раціональних числах».

Основним завданням в курсі шкільної алгебри є навчити учнів розв'язувати рівняння та задачі, що зводяться до них. Недаремно упродовж багатьох років алгебру розглядали як науку про рівняння і способи їх розв'язування. Всю важливість рівнянь підкреслював А.Ейнштейн, він говорив: «Мені доводиться ділити свій час між політикою і рівняннями. Проте рівняння, на мій погляд, набагато важливіші, тому що політика існує тільки для даного часу, а рівняння будуть існувати вічно».

Протягом вивчення алгебри учні опановують уміння та навички розв'язувати квадратні, логарифмічні, тригонометричні, ірраціональні, показникові рівняння, а також їх системи, але, на жаль, усі ці рівняння відносяться до так званих визначених, тобто рівнянь з однією змінною або систем, де кількість змінних рівне кількості рівнянь. В основній школі діофантові рівняння вивчаються лише у 9 класах з поглибленими вивченням математики та на факультативних заняттях [1].

В останні роки різко виросла зацікавленість до методів апроксимації функцій. Це пов'язано з тим, що такі апроксимації знайшли різнобічні застосування в обчислювальних задачах теоретичної фізики та механіки.

Ланцюгові дроби зручні тим, що вони не зв'язані з жодною системою числення. Кожне раціональне число можна єдиним чином представити у вигляді скінченного ланцюгового дроби. До того ж ланцюгові дроби дають найкращі наближення. А незначне використання неперервних дробів пояснюється тим, що для них не існує зручних правил арифметичних дій. На практиці ланцюгові дроби використовуються для розв'язування задач, пов'язаних із неперервними схемами в електротехніці, автоматичі та обчислювальній техніці [2].

Теорія ланцюгових (або, як їх іще називають, неперервних) дробів вивчає спеціальний алгоритм, який є одним із найважливіших засобів аналізу, теорії ймовірностей, механіки і загалом теорії чисел.

Ланцюговим дробом $\frac{P_n}{Q_n}$ називається вираз вигляду

$$\frac{P_n}{Q_n} = b_0 + \frac{a_1}{b_1 + \frac{a_2}{b_2 + \frac{a_3}{\ddots + \frac{a_n}{b_n}}}}$$

Величини $a_1, a_2, \dots, a_n$ називаються частковими чисельниками, а $b_1, b_2, \dots, b_n$ частковими знаменниками.

Діафантові рівняння - це алгебраїчні рівняння з цілими коефіцієнтами від двох чи більше змінних, причому знаходять лише цілі або раціональні його розв'язки.

Найпростішими з діафантових рівнянь є лінійні рівняння з двома змінними $ax + by = c$, де a, b, c - дані цілі числа.

Множина розв'язків цього рівняння або порожня, або нескінченна.

Щоб розв'язати його, скористаємося властивостями найбільшого спільного дільника двох чисел. Нехай $(a, b) = d$. Ліва частина рівняння ділиться на d , бо на d ділиться кожен з доданків. Тоді на d повинна ділитись й права частина. Отже, це рівняння може мати розв'язки лише тоді, коли c ділиться на d .

При розв'язуванні діафантових рівнянь використовують ланцюгові дроби.

Приклад 1. Розв'язати у цілих числах рівняння $108x + 84y = 60$

Розв'язання. Знайдемо найбільший спільний дільник чисел коефіцієнтів при x та y : НСД $(108, 84) = 12$. Оскільки $c = 60$ ділиться на 12, то задане рівняння має розв'язки.

Поділимо обидві частини рівняння на 12. Маємо, $9x + 7y = 5$; $(a_1, b_1) = (9, 7) = 1$. Розклавши $\frac{9}{7}$ у ланцюговий дріб, матимемо $\frac{9}{7} = 1 + \frac{2}{7} = 1 + \frac{1}{\frac{7}{2}} = 1 + \frac{1}{3 + \frac{1}{2}} = [1; 3, 2]$.

Підхідними дробами для ланцюгового дроби $[1; 3; 2] \in \frac{1}{1}, \frac{4}{3}, \frac{9}{7}$. Передостаннім підхідним дробом є $\frac{P_1}{Q_1} = \frac{4}{3}$.

Отже, за формулами

$$\begin{aligned} x &= (-1)^{n-1} \times c \times Q_{n-1} + bt, \\ y &= (-1)^n \times c \times P_{n-1} - at \end{aligned}$$

загальним розв'язком у цілих числах заданого рівняння є

$$\begin{aligned} x &= (-1)^1 \times 5 \times 3 + 7t = 7t - 15; \\ y &= (-1)^{1-1} \times 5 \times 4 - 9t = 20 - 9t. \end{aligned}$$

У цьому загальному розв'язку $x_0 = -15$, $y_0 = 20$.

Узявши $t = 2$, дістанемо частинний розв'язок $x_1 = -1$, $y_1 = 2$, і загальний розв'язок заданого рівняння за теоремою про загальний розв'язок рівняння в цілих числах можна записати так:

$$\begin{aligned} x &= -1 + 7t; \\ y &= 2 - 9t \end{aligned}$$

Наведемо приклади таких розв'язків (табл.1).

Таблиця 1

Ілюстрація розв'язків

t	-3	-2	-1	0	1	2	3
x	-36	-29	-22	-15	-8	-1	6
y	47	38	29	20	11	2	7

Отримані результати можна використовувати у шкільному курсі при проведенні підготовки до математичних конкурсів, учнівських олімпіад, а також при організації роботи гуртків та факультативних занять.

Список використаних джерел:

1. Навчальна програма поглибленого вивчення математики у 8-9 класах загальноосвітніх навчальних закладів. (авт. Бурда М.І., Городній М.Ф., Номіровський Д.А., Паньков А.В., Тарасенкова Н.А., Чемерис М.В., Швець В.О., Якір М.С.(за новим Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти). – *Програма затверджена Наказом Міністерства освіти і науки № 804 від 07 червня 2017 року.*
2. Джоунс У., Трон В. Непрерывные дроби. Аналитическая теория и приложения. М.: Мир, 1985.
3. Гнезділова Т. Діофантові рівняння // Математика. - 2009. - №46-47.
4. Вороний О. М. Готуємось до математичної олімпіади: навч.- метод. посібник /О.М. Вороний. – Харків: Видавнича група «Основа», 2008. – С.225.

Ткачук Юлія Володимирівна, здобувач вищої освіти факультету початкової освіти та філології

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна

Науковий керівник: Рашина Інна Олександрівна, викладач кафедри педагогіки

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ІНКЛЮЗИВНОГО КЛАСУ НУШ

В Україні триває процес реформування системи освіти. В сучасних умовах розвитку нової української школи надзвичайно актуальним є впровадження нових елементів в освітню діяльність. Зокрема створення та покращення умов для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), які навчаються в інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів. Реалізація впровадження інклюзивного навчання потребує насамперед особливих інноваційних технологій у навчальному процесі.

Проблема використання педагогічних технологій у навчальному процесі інклюзивного класу стала ключовою для багатьох науковців. Їх досліджували, обґрунтовуючи сутність та вказуючи на провідні ознаки, такі вчені, як: Н. Атаманчук, А. Колупаєва, О. Купрєєва, Р. Маранчак, О. Нагорна, О. Поляновська, О. Таранченко, О. Федоренко, В. Черкашенко та ін.

Дослідження проблеми навчання дітей з особливими освітніми проблемами і загальноосвітніх закладах наведені у працях: В. Бондара, І. Демченко, О. В. Зарецького, І. Іванової, Н. Козлова, А. Колупаєвої, І. Купрієвої, В. Ляшенко, О. Мартинчук, Ю. Найди, О. Столяренко, Н. Судакової, О. Таранченко, Є. Чайковського та ін.

За визначенням А. Колупаєвої, педагогічна технологія – це, в загальному розумінні, системний метод створення, застосування і визначення всього процесу навчання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти. Технології навчання трактують як галузь застосування системи наукових принципів до програмування процесу навчання і використання їх в освітній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які припускають їх оцінювання [3]. Застосування педагогічних технологій у початковій школі допомагає дітям з особливими освітніми потребами краще засвоювати навчальний матеріал. Пріоритетними напрямками впровадження інноваційних технологій в інклюзивному класі є сприяння соціальному та когнітивному розвитку кожної дитини.

До технологій навчання в навчальному процесі інклюзивного класу можна віднести особистісно-орієнтовані, диференційоване кооперативне, створення ситуації успіху, традиційне інтенсивне навчання тощо.

В контексті особистісно-орієнтованої технології навчання центром є саме особистість та неповторність дитини. Тому такий підхід спрямований на особистість дитини, її реальні можливості, мотиви, цілі та інтереси. Метою особистісно-орієнтованого навчання перетворення учня на активний суб'єкт навчання.

Значного впливу на особистісний розвиток молодших школярів можна досягнути за допомогою створення «ситуації успіху». Якщо правильно організувати освітній процес, то створені педагогом тимчасові ситуації успіху стимулюватимуть школярів з ООП до позитивних вчинків та дій, будуть сприяти збереженню позитивних моделей поведінки.

Однією з найкращих педагогічних технологій, яка має забезпечити ефективний навчальний досвід для кожної дитини є диференційоване навчання. Диференційоване навчання передбачає створення освітнього середовища та організацію освітнього процесу

таким чином, щоб забезпечити успішне опановування курикулумом учнями з різними освітніми потребами [1].

Часто застосовують в інклюзивних класах й традиційне інтенсивне навчання, яке має систематичний та послідовний характер. Перевагами традиційного інтенсивного навчання дітей з ООП є залучення усіх учнів до роботи, повторення матеріалу з метою його запам'ятовування, допомагає подолати пасивність дітей та спонукає їх до навчання.

Важливим є й кооперативне навчання, яке створює природні умови для інтеграції учнів з особливими освітніми потребами. За допомогою цього підходу в учнівському колективі налагоджуються позитивні та дружельюбні стосунки. Вчитель відіграє неоднозначну роль: планує проведення уроків, аналізує їх та виступає помічником і рівноправним учасником групи [2].

Інтерактивні технології можуть ефективно використовуватися на уроках й в інклюзивних класах. Проте важливо дотримуватися певних умов: групи в які об'єднуються діти, мають бути змішані; асистент учителя виконує роль помічника, який спрямовує діяльність дітей [1].

Висновки. Навчання дитини з особливими освітніми потребами може бути успішним за умови дотримання комфортних умов і використанню різноманітних інноваційних форм, методів та технологій навчання. Саме застосування педагогічних технологій навчання в початковій школі сприяє покращенню засвоєння навчального матеріалу. Допомагає в адаптації та пристосуванні дітей з ООП навколишнього середовища, тобто сприяє процесу соціалізації. Розвиває творче мислення, пам'ять, навички самостійної та групової роботи. Ефективність навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі допоможуть забезпечити диференційоване викладання, врахування можливостей учнів, співпраця з батьками, особлива система оцінювання навчальних результатів.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання. Харків: Ранок, ВГ «Кенгуру», 2018. 160 с.
2. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
3. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: навч.-метод. посіб. у 9 кн. / За заг. ред. Колупаєвої А. А. Київ, 2010. 363 с.

Левчун Анастасія Віталіївна, магістрантка педагогічного факультету
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Гурський Володимир Агафангелович, канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки і психології (дошкільної та корекційної) імені проф. Т.І. Поніманської
Рівненський державний гуманітарний університет, Україна

ЗНАЧЕННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПОШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ

Першоосновою формування екологічних знань, екологічної культури, екологічного мислення є дошкільна установа. Навчання екології має бути цікавим, максимально наближеним до життя, зрозумілим, враховувати вікові особливості дошкільнят. Відчуття краси, розуміння природи, складних взаємозв'язків у ній не приходить саме по собі. Його треба виховувати з раннього дитинства, коли інтерес до навколишнього світу особливо великий.

Однією з актуальних проблем сучасної системи освіти є розвиток творчого потенціалу кожної особистості. За визначенням психологів і педагогів, творча діяльність – це одна із змістовних форм психічної активності людини. Творчий процес – це особлива форма якісного переходу від уже відомого до нового, невідомого. У дітей дошкільного віку цей перехід здійснюється через організацію різних форм пошукової, експериментальної діяльності [1].

Під експериментальною діяльністю розуміється спільна діяльність дорослого і дитини, спрямована на рішення пізнавальних завдань, що виникають в процесі навчальної діяльності, в повсякденному житті, грі, праці, тобто, в процесі пізнання світу.

Питання про використання елементарної дослідницької діяльності в процесі ознайомлення дошкільнят зі світом природи ставилося вченими досить давно.

Використання експериментальної діяльності в системі екологічної роботи з дітьми має величезне значення.

По-перше, елементарна експериментальна діяльність дошкільнят є найважливішим засобом задоволення природної дитячої допитливості, потреби «докопатися» до суті причин природних явищ.

По-друге, як було зазначено вище, експерименти розглядають як елементи розвиваючого навчання, що застосовуються в роботі з дошкільнятами, оскільки експериментна діяльність передбачає активне пізнання дитиною навколишньої дійсності, тих закономірностей, які їй притаманні [2].

По-третє, в процесі проведення експериментів, розкриваючи для себе причини тих чи інших явищ в природі, діти підводяться до суджень, умовиводів, що сприяє розвитку їх розумових процесів і операцій, в експерименті дитина отримує знання не як готовий факт, а як результат, набутий в процесі діяльності. Критерієм результативності дитячого експериментування є не якість результату, а характеристика процесу, об'єктивується інтелектуальна активність, пізнавальна культура і ціннісне ставлення до реального світу.

Крім того, експерименти сприяють розвитку мовлення, тому що дітям треба досить чітко і зрозуміло для навколишніх формулювати свої питання, судження, висновки.

До інтелектуального, дієво-вольового та емоційно-чутливого розвитку дошкільнят підштовхує зосередження уваги вихователя на поєднанні різних способів подачі дітям знань про природу, формуванні у них практичних навичок та вмінь. Це все водночас сприяє вихованню бережливого ставлення до природи як на заняттях, так і в повсякденному житті.

Малюки намагаються зрозуміти свій світ шляхом спостереження та експериментування. У процесі експериментування удосконалюються вміння, пізнавальний інтерес, здатність усвідомлювати важливість дотримання правил і норм поведінки в

природі, що дозволяє дітям творчо застосовувати отримані знання і вміння в повсякденному спілкуванні з природою. Дитина накопичує морально-ціннісний досвід, це надає його діяльності гуманний характер, підвищується рівень екологічної вихованості. Розвиток елементарних природознавчих уявлень відіграє важливу роль в підготовці дитини до школи [3, с. 23].

Дитяче експериментування допомагає педагогам розвинути у дітей спостережливість, допитливість, сформувати трудові навички, навчити чітко висловлювати свою думку, а також планувати і аналізувати свою діяльність, відбирати і готувати матеріали і інструменти. Під час проведення дослідів постійно виникає необхідність вимірювати, порівнювати, визначати форму і розміри – все це сприяє формуванню елементарних математичних уявлень.

Відсутність або недолік емоційних, чуттєвих контактів з природою, інформації про навколишній світ, обмеження задоволення потреб дитини в набутті тих екологічних цінностей, які визнаються суспільством, призводять до екологічної депривації. У сучасних умовах навіть найменше обмеження потреб дітей в спілкуванні з природою неприпустимо і може привести до серйозних ускладнень не тільки у вирішенні завдань екологічної освіти підростаючого покоління, а й розвитку особистості дитини в цілому.

Існує кілька підходів до визначення поняття «експеримент». Психологи відзначають, що експеримент – це засноване на практиці чуттєво-емпіричне пізнання об'єктивної дійсності.

За визначенням педагогів – експеримент – це спостереження, яке проводиться в спеціально організованих умовах. Елементарна пошукова діяльність, як форма ознайомлення дітей з природою забезпечує найбільш високий ступінь активності самостійної діяльності дітей. Вона дозволяє сформувати у дітей уявлення про явища природи, виявити їх причини і взаємозв'язки. Дослід визначається як спосіб матеріального впливу людини на об'єкт з метою вивчення цього об'єкта, пізнання його властивостей.

Використання дослідів цінне тим, що вони мають велику переконуючу силу. Знання, яких набувають діти, мають особливу доказовість і повноту. Під час проведення дослідів забезпечується чуттєве сприймання, практична діяльність дітей і словесне обґрунтування. Такий органічний зв'язок і сприяє максимальній активізації розумової діяльності дітей, оскільки відповідає характеру мислення дошкільників [4].

Висновки. В освітньому процесі дошкільнят експериментування є методом навчання, який допомагає дитині моделювати картину світу, засновану на власних спостереженнях. Експериментальна робота викликає у дитини інтерес до дослідження природи, розвиває мислення, стимулює пізнавальну активність і допитливість. Експериментування, як спеціально організована діяльність, сприяє становленню основ культурного пізнання навколишнього світу.

Список використаних джерел:

1. Цимбалюк І. Психолого-педагогічні аспекти формування духовно-моральних цінностей особистості в умовах реалізації нової моделі школи екологічної культури у світлі нової парадигми освіти. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Npd_2014_3_63.pdf (дата звернення: 15.11.2020).
2. Значення дослідницької пошукової діяльності в екологічному вихованні дітей. URL: <http://rosynka-rivne.pp.ua/metodichna-stor-nka/znachennja-dosl-dnicko-poshukovo-d-jalno.html> (дата звернення: 15.11.2020).
3. Логункова О. Є. Експериментально-дослідницька діяльність дітей як технологія пізнавального розвитку. Проліски, 2020. 60 с.
4. Шеремет Я.В. Пошуково-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку. URL: <https://vseosvita.ua/library/posukovo-doslidnicka-dialnist-ditej-doskilynogo-viku-274219.html> (дата звернення: 15.11.2020).

Рябініна Марина Анатоліївна, аспірантка

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

Науковий керівник: Кочубей Тетяна Дмитрівна, доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Україна

МАНУПУЛЯТИВНИЙ ВПЛИВ ЯК ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ЗАГРОЗА ДЛЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

Актуальність. Українська система освіти на сучасному етапі розвитку переживає суперечливий та нестабільний стан реформування. Реформування освіти в Україні актуалізує пошук адекватних до мети і завдань технологій захисту від маніпулятивних впливів.

Дослідження проблематики маніпулятивних впливів та розгляд її з наукової точки зору нараховує кілька десятиків років. Це пояснюється опосередкованістю висвітлення даної теми у контекстах інших, суміжних з нею явищ і процесів. Недостатньо спеціальних емпіричних досліджень, котрі показували б не лише результат, а й характер впливу маніпуляцій на взаємини між учасниками освітнього процесу. Актуальними є вивчення і впровадження в освітній процес соціально-педагогічного інструментарію захисту від маніпулятивного впливу, моделі протидії маніпулятивним проявам, яка включає діагностику, захист та профілактичні заходи.

Ступінь досліджуваності проблеми. Проблематика маніпулятивного впливу та дій з боку гуманітарних дисциплін, особливо соціальної педагогіки та соціальної психології, залишається відкритою і остаточно не дослідженою. У сучасних дослідженнях проблемі маніпулювання свідомістю приділяється чимало уваги. Авторами розглядається специфіка явища маніпулювання свідомістю, аналізуються системи маніпулятивних технологій, досліджується їх ефективність. Важливого значення набуває проблема захисту та нейтралізації такого роду негативних впливів. Окремі аспекти цієї проблеми вивчали Є. Доценко [2], А. Литвинчук [5], М. Присяжнюк [8], Шейнов В. [10], Шостром Є. [11], Т. Яценко [13] та інші. Проте, цілісної та систематизованої моделі діагностики та попередження маніпулювання у процесі взаємодії учасників освітнього процесу дослідники не запропонували. Аналіз наукових праць та інших джерел показав, що проблема маніпуляції залишається актуальною через відсутність загального підходу до розуміння даного феномену, особливо в соціальній педагогіці.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше буде досліджено маніпулятивні впливи в соціально-педагогічному процесі, розкрито змістове наповнення поняття «маніпуляція», під яким у контексті соціально-педагогічного дослідження будемо розуміти вид прихованого психологічного впливу на людину, який веде до порушення її намірів, які не співпадають з актуально існуючим бажанням. Після такого впливу особистість впевнена, що самостійно приймає рішення і діє відповідно до своїх бажань, хоча це всього лише ілюзія самостійності. Бажання вже часто бувають сформовані іншим суб'єктом. З точки ж зору суб'єкта маніпуляції це штучний процес створення ілюзій про навколишню дійсність або про себе, спрямований на сприйняття оточуючими [3].

Сутність дослідження. З соціально-педагогічної точки зору заслуговує уваги той факт, що існують відповідні якості особистості, яка найбільш схильна до маніпулювання: недостатньо розвинене логічне мислення, чутливість, слабка психічна активність, підвищена емоційність, відсутність самооцінки, почуття власної неповноцінності, сором'язливість, довірливість [8].

Основні проблеми сучасної загальноосвітньої школи зосереджуються навколо труднощів, з якими стикаються вчителі у міжособистісному спілкуванні з учнями. У певних ситуаціях вчителі для вирішення складних педагогічних ситуацій вдаються до маніпуляцій.

Загалом, структура механізму маніпуляції свідомістю особистості являє собою єдність і взаємодію трьох елементів, в якості яких виступають три процеси: процес впровадження маніпуляторами в свідомість особистості ідей і уявлень; процес інтеграції даних ідей і уявлень особистістю на свідомому та несвідомому рівнях; процес очікуваної маніпуляторами діяльності особистості [2].

Соціальний педагог виступає посередником між учнем і соціумом, зокрема: між учнем і різноманітними структурами й установами; між учнем та вчителями і вихователями; між дитиною й батьками; між учнем та іншими фахівцями, які залучаються до вирішення виховних та навчальних проблем учня (психологи, тренери, керівники гуртків тощо); між учнем і різними групами однолітків.

Професія соціального педагога належить до тих, де здійснюється вплив на внутрішній світ учасників освітнього процесу. Крім того, якщо соціальний педагог, виконуючи свою діяльність, не досягає необхідного рівня професійної майстерності і його діяльність не має впливу на учнів, батьків, є сенс говорити про відсутність у нього професіоналізму.

Захист від маніпулювання – це система дій, направлена на усунення чи зведення до мінімуму негативних переживань (відчуття тривоги, невпевненості, вини, дискомфорту тощо) та можливих збитків, що можуть травмувати особистість. Однією з основних умов ефективного захисту від маніпулювання в освітньому середовищі є своєчасна, виражена та обґрунтована діагностика [9].

За Бойко О. [1] діагностика маніпулятивного впливу складається з наступних етапів:

- виявлення симптомів та синдромів маніпулятивного впливу (відчуття незручності, внутрішньої боротьби, коли у об'єкта психологічного впливу не має бажання здійснювати ту чи іншу дію, але обставини складаються так, що її необхідно здійснювати, щоб «не втратити обличчя»);
- визначення соціотипу маніпулятора (дає можливість прогнозування характеру, інтенсивності та динаміки маніпулятивного впливу, який суттєво залежить від соціально-психологічних особливостей особистості маніпулятора, тобто від його своєрідності);
- з'ясування ролі, яку обрав маніпулятор у комунікативному акті (визначення психологічної маски, під якою приховується ініціатор негативного психологічного впливу – Батька, Дорослого чи Дитини, причому вибір певної з ролей від віку не залежить, до того ж він за певних обставин може змінюватись, оскільки людина має здатність та схильність до зміни цих ролей/станів);
- виявлення мішеней маніпулятивної дії (психічні структури та стани, на які здійснюється вплив з боку ініціатора дії і які змінюються в напрямі, що відповідає меті дії);
- визначення об'єктів маніпуляції (потреби, установки, емоційні стани, які можуть виступати у якості потужних чинників регулювання, корегування та зміни людської поведінки);
- з'ясування моделі маніпулятивної дії: а) перевантаження інформацією; б) ескалація розумової напруги; в) обмеження часу для сприйняття повідомлень; г) активне відволікання від осмислення; д) стимулювання емоційного мислення;
- виявлення та аналіз ключових прийомів прихованого впливу, які використовує маніпулятор, що дає можливість: а) ідентифікувати використання конкретного прийому; б) певною мірою уточнити соціотип маніпулятора, який схильний до використання певної групи засобів психологічного впливу; в) знайти ефективну протидію у разі пасивного захисту; г) мати потужний викривальний козир у разі захисту активного.

Соціальний педагог може обрати оптимальний спосіб соціально-психологічного захисту, коли факт психологічного маніпулювання вже встановлено. У своїй сукупності психологічний захист являє собою складну систему соціальних, соціально-психологічних та індивідуально-особистісних механізмів, утворень і форм поведінки, які повинні забезпечити інформаційно-психологічну безпеку людини в суспільстві, її психологічну захищеність в умовах дії різноманітних інформаційних факторів та в різних інформаційно-комунікаційних ситуаціях [9].

Так, Панкратов В. [6; 98] виділяє три рівні організації психологічного захисту:

- соціальний (в масштабах суспільства загалом);
- соціально-груповий (в межах різних соціальних груп і організацій);
- індивідуально-особистісний.

На першому рівні захист здійснюється через регулювання та організацію інформаційних потоків (через формування системи поширення інформації в освітньому середовищі). На цьому рівні як суб'єкти захисту виступають держава й заклади освіти через діяльність своїх соціальних інститутів (система освіти, система поширення цінностей, традицій, соціальних норм тощо).

На другому рівні психологічний захист здійснюється через використання внутрішньо групових інформаційних потоків і джерел, а також специфічних для конкретних учасників освітнього процесу і організацій способів соціальної взаємодії, переробки та оцінки групових норм, орієнтації, переваг певних комунікаторів, регламентація правил і процедур роботи та взаємодії із зовнішніми інформаційними джерелами тощо). На цьому рівні в якості суб'єктів психологічного захисту особистості виступають: сім'я, заклади освіти, громадські, політичні, релігійні та інші об'єднання.

На третьому, індивідуально-особистісному рівні психологічна безпека особистості забезпечується механізмами індивідуально психологічного захисту (комплекс захисних механізмів та способів поведінки окремої особистості). На цьому рівні, захист від психологічного маніпулювання може бути як свідомим так і неусвідомлюваним.

Висновки. Феномен «маніпуляції» у соціально-педагогічному аспекті в силу соціальної неприйнятності представляє собою інформаційно-психологічну загрозу для окремого учасника освітнього процесу та системи освіти в цілому.

Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів та підвищення їх кваліфікації повинні забезпечити формування у них знань про структуру, механізми виникнення, особливості маніпуляцій; шляхи, форми і методи маніпулятивної поведінки; а також вироблення практичних умінь і навичок конструктивної протидії маніпуляціям любов'ю у професійній сфері.

Апробація результатів дослідження здійснюватиметься шляхом їх публікацій у фахових вітчизняних та міжнародних виданнях, науково-практичних конференціях, науково-методичних семінарах різних рівнів; у виступах та обговореннях на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Автор вбачає перспективи подальшої роботи у розробці корекційних прийомів тренінгової роботи з учасниками освітнього процесу. Результати дослідження будуть впроваджені в освітній процес закладів освіти України.

Список використаних джерел:

1. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання / О. Д. Бойко. – К. : Академвидав, 2010 – 432 с.
2. Доценко Е.Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е.Л. Доценко. – СПб.: Речь, 2003. – 304 с.
3. Кочубей Т., Рябініна М. 2020 Соціально-психологічні особливості маніпулятивного впливу в освітньому середовищі. Актуальні проблеми соціальної педагогіки та соціальної роботи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Умань: ВІЗАВІ. С.192-195.

4. Кочубей Т., Рябініна М. 2020. Дослідження стану проблеми маніпулятивного впливу в соціально-педагогічному аспекті серед учасників освітнього процесу. Науковий процес та наукові підходи: методика та реалізація досліджень: матеріали міжнародної наукової конференції (Т. 2), 23 жовтня, 2020 рік. Одеса, Україна: МЦНД. С.14-16. ISBN 978-617-7171-59-0. DOI 10.36074/23.10.2020.v2
5. Литвинчук А.Н. Манипуляция как средство психологического влияния в педагогическом общении / А.Н. Литвинчук, В.А. Чернобровкина // Духовність особистості: методологія, теорія і практика: збірник наукових праць / гол. ред. Г.П. Шевченко. – Луганськ: Вид-во Східноукр. нац. ун-ту, 2005. – Вип. 5 (11). – С. 103–114.
6. Панкратов В. Н. Защита от психологического манипулирования: [Текст] / В. Н. Панкратов. – М.: Изд-во Института Психотерапии, 2004. – 208 с.
7. Перспективні освітні технології / За ред. Г.С. Сазоненко. – К., 2000. – 560 с.
8. Присяжнюк М.М. Як розпізнати загрозу маніпулювання й протидіяти йому / М.М. Присяжнюк // Сугестивні технології маніпулятивного впливу. – К.: Наук.-вид. Відділ НАСБ України, 2010. – С. 220-224.
9. Ромах О. В. Способи протидії формам навіювання страху в медіа Наукові записки Інституту журналістики. Том 63. 2016. Квітень-Червень. С.43-46. УДК 007:[070.15:316.776.23+316.658
10. Шейнов В.П. Скрытое управление человеком (Психология манипулирования) / В.П. Шейнов. – М.: ООО «Издательство АСТ», Мн.: Харвест, 2001. – 848 с.
11. Шостром Э. Человек-манипулятор. Внутреннее путешествие от манипуляции к актуализации / Э. Шостром; пер. с англ. Н. Шевчук, Р. Римской. – М.: Апрель-Пресс; изд-во Института психотерапии, 2004. – 192 с.
12. Эндмюллер А. Техники манипуляции: распознавание и противодействие / А. Эндмюллер, Т. Вильгельм. – М.: Омега-Л, 2006. – 144 с.
13. Яценко Т.С. Активна соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями: кн. для вчителя / Т.С. Яценко. – К.: Освіта, 1993. – 208 с.
14. Ryabinina M. MANIPULATIVE INFLUENCE IN SOCIO-PEDAGOGICAL ACTIVITIES. Scientific discussion (Praha, Czech Republic). VOL 2, No 47, (2020). P. 16-20. ISSN 3041-4245

Криворучко Руслана, магістрантка

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Рябушко С. О., канд. пед. наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ С ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Інклюзивне навчання як одне з найважливіших в сучасній освіті стає все більш актуальним в Україні. Адже сприяє значному впливу на освіту і має багато значень, що охоплюють діапазон від простого зарахування учнів з особливими освітніми потребами в звичайні класи до трансформації філософії, цінностей і практичних підходів цілих освітніх систем.

Серед труднощів реалізації інклюзивного навчання виділяємо ту, що не всі педагоги готові до цього процесу. Підготовка викладачів забезпечить учням з особливими потребами якісну освіту та досягнення високих результатів у навчанні.

Мета цієї статті полягає у дослідженні особливостей інклюзивного навчання в сучасній освіті та виявлення ефективних прийомів корекційної роботи з учнями, котрі мають особливі освітні потреби.

Питанню про інклюзивне навчання учнів з особливими освітніми потребами приділяли увагу такі вчені, як Л. Аксьонова, В. Бондар, Є. Бондаренко, М. Веденіна, О. Гаяш та ін.

Головною особливістю інклюзивного навчання англійської мови є його корекційна спрямованість. Корекційну роботу в умовах інклюзивного навчання здійснюють дефектологи, спеціальні психологи, соціальні працівники. Вони можуть багато в чому допомогти педагогам щодо організації інклюзивного навчання.

Інклюзивне навчання учнів з особливими освітніми потребами передбачає такі основні компоненти, як-от:

- педагогічна допомога (навчання, виховання та розвиток): педагогом добираються відповідні до потреб учня технології та прийоми навчання, а саме – подача матеріалу або його перевірка; проведення додаткової індивідуальної роботи; створення умов для соціальної адаптації учня;

- психологічна допомога (психологічна корекція, оптимізація комфортного клімату): проведення сімейного консультування; організація спільних заходів у класі; проведення індивідуальної психокорекційної роботи з учнями, подолання конфліктів;

- соціальна допомога (надання можливості соціалізуватися та ін.): соціальний педагог сприяє адаптації учня; проводить заняття з учнівським і батьківським колективами; працює над усвідомленням про вибір професії; педагог значною мірою допомагає налагоджувати сімейний мікроклімат;

- медична допомога (лікування основного захворювання, підтримуюча терапія, лікувальна фізкультура, масаж та ін.): наприклад, учень з загальними соматичними захворюваннями у медичному блоці навчального закладу може отримати необхідний препарат (інсулін); відвідувати групу оздоровчої, лікувальної фізкультури замість основної групи з фізичного виховання; учень з церебральним паралічем – отримує реабілітаційну підтримку [1, с. 102].

Ефективність інклюзивного навчання значною мірою залежить від взаємодії педагога та різнопрофільних фахівців. Фаховий супровід учня з особливими потребами забезпечує формування необхідних навичок і вмінь, мінімізацію впливу фізичних та психічних

обмежень у процесі здобуття освіти. Фахівці в межах організаційної роботи команди загальноосвітнього закладу виконують такі завдання:

- надають консультативно-методичну допомогу педагогам, які працюють з учнями з особливими потребами, а також батькам;
- беруть участь в оцінюванні психофізичного стану розвитку учня; визначенні та погодженні аспектів навчання, що потребують застосування спеціальних методик, певної адаптації завдань, модифікацій класного обладнання, створення особливого графіка навчального навантаження тощо; у визначенні довгострокової мети та короткострокових завдань, критеріїв оцінювання, планів роботи для кожного попередньо погодженого аспекту;
- на основі спостережень та узагальнення результатів роботи на кожному етапі реалізації індивідуальної програми розвитку (ІПР) педагоги розробляють рекомендації, беруть участь у чергових і позачергових засіданнях навчальної команди закладу.

Корекційно-розвивальна робота є важливим компонентом в організації інклюзивного навчання, адже без подолання чи послаблення недоліків знижується ефективність навчання учнів, ускладнюється процес оволодіння необхідними для них знаннями, вміннями, навичками, поведінкою, соціалізацією особистості. Задля досягнення позитивних змін у процесі організації корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному навчанні педагоги дотримуються таких принципів:

- системності корекційних, профілактичних і розвивальних задач;
- єдності діагностики та корекції;
- діяльнісного принципу корекції;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- комплексності методів психологічного впливу;
- активного залучення найближчого соціального оточення [1, с. 104].

Важливим в організації інклюзивного навчання є створення інклюзивного освітнього середовища. Так, в інклюзивному середовищі всі учні навчаються разом за загальноосвітніми навчальними програмами, що пристосовані до учнів з особливими потребами. Необхідними умовами для створення інклюзивного освітнього середовища є:

- визнання педагогом необхідності використання різноманітних навчальних підходів з урахуванням різних стилів навчання, темпераменту й особистості окремих учнів;
- адаптація навчальних матеріалів для використання їх по-новому, підтримуючи самостійний вибір учня у процесі навчання;
- використання різних варіантів об'єднання учнів у групи;
- налагодження співробітництва та підтримки серед учнів класу;
- використання широкого спектру занять, практичних вправ і матеріалів, що відповідають рівню розвитку учня.

Слід зазначити, що основна мета інклюзивного середовища спрямована на розвиток особистості, котра зможе асимілюватися в соціальне оточення.

Отже, щоб середовище було інклюзивним, необхідно враховувати:

- 1) спланований і організований фізичний простір, в якому учні можуть безпечно пересуватися під час групових та індивідуальних занять;
- 2) сприятливий соціальний та емоційний клімат;
- 3) умови для спільної роботи учнів, а також надання один одному допомоги в досягненні позитивного результату [2, с. 124].

Соціалізація як важлива частина в інклюзивній освіті відіграє важливу роль у навчанні, адже вона являє собою процес становлення особистості; поступове засвоєння нею вимог суспільства; надбання соціально важливих характеристик свідомості і поведінки.

Деякі вчені (К. Ковалева, Л. Кольберг, Н. Лавриченко) розв'язують проблему соціалізації, використовуючи прийом вивчення діалогів у вигляді відношень

(див. Таблицю 1). Важливим аспектом у викладанні інклюзивного навчання є доцільне використання сучасних технологій. Це насамперед використання мультимедійних засобів у навчанні, інтернет, що відкриває широкий доступ до інформації, а також комп'ютерні технології для дистанційного навчання. Під час занять задля створення позитивної атмосфери деякі фахівці рекомендують використовувати музику, адже вона допомагає зняти емоційну напругу, створює доброзичливе ставлення викладача і учня.

Таблиця 1

Діалоги у вигляді відношень

Назва діалогу	Основні характеристики діалогу
Діалог «я – я»	внутрішній діалог як умова формування самосвідомості та самооцінки;
Діалог «я – ти»	сфера формування морального почуття, почуття любові, дружби;
Діалог «я – ми»	сфера виховання національної свідомості, почуття гуртової солідарності;
Діалог «я – людство»	усвідомлення себе як особистості, джерело філософсько-історичних, футурологічних рефлексій;
Діалог «я – друга природа»	сфера оцінювання світу речей, створених людиною;
Діалог «я – природа»	сфера прояву найрізноманітніших інтересів – від прагматичного до естетичного, формування екологічної свідомості, різних філософських концепцій;
Діалог «я – універсам»	сфера формування світогляду, релігійних і філософських вчень.

[3].

Таким чином, до основних порад щодо організації інклюзивного навчання англійської мови учнів з особливими потребами можна віднести: взаємодію педагогів з фахівцями різних профілів, організацію корекційно-розвивальної роботи, створення інклюзивного освітнього середовища, соціалізацію або соціальну взаємодію з учнями та використання сучасних методів та технологій на заняттях.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні співробітництва педагога з фахівцями різних профілів, аналізі особливостей інклюзивного навчання у закладах освіти тощо.

Список використаних джерел:

1. Гаяш О.В. (2015). Співпраця фахівців в інклюзивному навчанні як необхідна передумова забезпечення корекційної спрямованості педагогічної роботи. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. Київ: вип. №12 (14), 99-113 с.
2. Калініченко І.О. (2015). Особливості формування інклюзивного освітнього середовища для забезпечення всебічного розвитку дитини. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць, Київ: вип. №12 (14), 120-125 с.
3. Муляр Н. (2016). Соціалізація дітей з інвалідністю як соціально-педагогічна проблема. URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/uk/art/2634>.
4. Польгун К.В. (2015). Психолого-педагогічні засади організації інклюзивного навчання студентів з обмеженими фізичними можливостями. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць, Київ: вип. №12 (14), 156-168 с.
5. Пушишева В.Я. (2015). Інноваційні технології у навчанні осіб з обмеженими фізичними можливостями. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць, Київ: вип. №12 (14), 52-64 с.

Д'яченко Аліна Степанівна, студентка 2 курсу ОС «магістр»
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: С.О. Рябушко, канд. пед. наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ

Стан сучасної освіти і тенденції розвитку суспільства вимагають нових організаційних підходів до вдосконалення освітнього середовища. Тому організація освітнього процесу повинна базуватися на інтерактивному компетентнісному підході. Компетентісний підхід у профільній школі пов'язаний з особистісно-орієнтованим і діяльнісним підходами до навчання учнів. Особистісно-орієнтований підхід в освітньому процесі допомагають забезпечити інтерактивні технології навчання, оскільки вони спрямовані на особистість учня й можуть бути реалізованими і перевіреними тільки в процесі виконання учнем певного комплексу завдань. Тож, «інтерактивні технології» - це творчий процес застосування науково-практичних методів і педагогічних прийомів спрямованих на досягнення певних навчальних цілей.

На сьогоднішній день головною метою навчання англійської мови є формування англомовної комунікативної компетенції. Сучасні дослідники, педагоги, зокрема: Н. Баграмова, О. Леонтьєв, І Луцик, О. Мазко, О. Пехота, О. Пометун, О. Ярошенко впевнені, що знання і використання інтерактивних технологій навчання – це, передусім, успішний розвиток комунікативної компетенції учнів. У шкільній практиці широко вживаними стали такі технології навчання, як-от: мікрофон, незакінчене речення, «мозковий штурм», що застосовують при фронтальній формі роботи. Для роботи в парах (або в групах), використовують такі технології: «обличчя до обличчя», акваріум, робота в малих групах і т. ін. Для формування компетенції в говорінні та аудіюванні на уроках англійської мови вчитель застосовує інтерактивні ігри, зокрема: «рольова гра», «драматизація» (або «інсценізація»), що сприяють збільшенню словникового запасу учнів та допомагають їм подолати мовний бар'єр [2, с. 96].

Використання інтерактивних технологій навчання англійської мови у профільній школі має деякі особливості. Під час проведення уроків з англійської мови в старшій школі вчителю варто дотримуватися певних психолого-лінгвістичних характеристик формування інтерактивної компетенції учнів, дидактичних вимог та методичних рекомендацій. Тож, вчителю, насамперед, необхідно створювати такі умови навчання, щоб учні прагнули отримати нові результати роботи й у подальшому успішно застосовували їх у практичній діяльності.

У профільній школі у школярів переважає наочно-образне мислення. Л. Виготський підкреслює, що в учнів відбувається інтенсивний розвиток інтелекту. Перед тим як навчати школярів викладати власні думки в писемній формі, треба практикувати уміння висловлюватися в усній формі. Учні повинні вміти логічно й правильно будувати висловлювання, мати відповідну базу (лексичну, граматичну, фонетичну, тощо), що надасть їм можливість висловити думку відповідно до певної теми. Важливим у цьому віці є стимулювання учнів до діяльності. Тому необхідно проводити цілеспрямовану роботу з розвитку в учнів інтелектуальних, фізичних, емоційно-вольових, пізнавальних умінь. Інтерактивні технології навчання є достатньо продуктивними, оскільки вони впливають на мотивацію, максимально індивідуальне навчання та розвивають творчість учнів і самореалізацію. Особливістю сьогодення є те, що в суспільстві цінуються такі якості, як

комунікабельність, вміння спілкуватися й домовлятися з людьми, знаходити шляхи вирішення певних питань, працювати в команді. Участь у діалозі вимагає вміння не тільки слухати, але й чути, не тільки говорити, але й бути зрозумілим. Тож, можна стверджувати, що під час проведення уроків з використанням інтерактивних технологій навчання педагог розвиває такі риси характеру учня, як уміння слухати іншу точку зору, співпрацювати, вступати в партнерське спілкування, виявляти толерантність, такт, доброзичливість.

Застосування інтерактивних технологій навчання охоплює у тому числі й лінгвістичний аспект, який є важливим компонентом при формуванні комунікативної компетенції. А. Бердичівський вказував на те, що лінгвістична компетенція – це основа оволодіння комунікативною компетенцією [3, с. 328]. Так, французький дослідник С. Муаран стверджує, що учень у процесі навчання засвоює одиниці фонетики, лексики, граматики та інших розділів англійської мови й у подальшому використовує всі ці навички й уміння в умовах реального спілкування [3, с. 328].

Вивчаючи цілі кожного з видів мовленнєвої діяльності, можна виділити основні з них, зокрема:

- в говорінні – вміння грамотно передавати інформацію за допомогою усного мовлення;

- в письмі – вміння фіксувати висловлювання за допомогою писемного мовлення;

- в читанні – вміння читати автентичні тексти;

- в аудіюванні – розуміти мову в ситуаціях реальної комунікації.

Таким чином, сучасні інтерактивні технології навчання у профільній школі дозволяють учням у повній мірі опановувати вміннями говоріння, читання і розуміння англійської мови не тільки на рівні шкільної програми.

Однією з обов'язкових умов організації роботи із залученням інтерактивних технологій навчання на уроках англійської мови у профільній школі є дотримання певних дидактичних принципів, як-от: активності учасників освітнього процесу, дослідницький, партнерського спілкування, проблемного змісту навчання та колективного характеру навчального процесу [5 с.30].

Отже, аналіз кожного із вищезазначених принципів навчання дає нам можливість стверджувати, що їх дотримання на уроках англійської мови сприяє перебудові освітнього процесу щодо зростання рівня самостійності учнів, інтенсифікації освітнього процесу, а також створенню умов для саморозвитку учнів і підвищенню ефективності навчання.

Сучасні дослідники, методисти (Г. Козлова, О. Мазко, О. Пометун, та ін.) пропонують ряд методичних рекомендацій щодо використання інтерактивних технологій навчання на уроках англійської мови у профільній школі. Вчителю, передусім, необхідно: сприяти особистісному розвитку школярів і вільно обмінюватися думками на уроці англійської мови; забезпечити дружню атмосферу для школярів і виявляти позитивну та стимулюючу реакцію; виділяти освітні, а не змагальні стереотипи особистості школярів; вибудовувати з дітьми такі стосунки, що ґрунтуються на взаємній довірі; заздалегідь готувати завдання для дискусії й обговорення певних проблем; впливати на мотивації учнів; забезпечити широке залучення до розмови якомога більшої кількості школярів, як-от: не залишати без уваги жодного судження, але не давати відразу ж правильну відповідь; слід звертати увагу учнів, на висловлювання власної критичної оцінки; допомогти всім учасникам долучатися до узгодженої думки, тобто уважно вислуховувати різні пояснення для прийняття рішень; вчитися приймати рішення спільно з учасниками групи. При цьому слід робити наголос на важливості різноманітних позицій і підходів; виховувати почуття задоволення в учасників групи, тобто висловлювати подяку всім учням за активну роботу, виділити тих, хто допоміг у вирішенні проблеми [1, с. 34].

Слід зазначити, що на уроці англійської мови вчителю необхідно вирішувати безліч завдань і іноді немає можливості приділяти значну увагу всім аспектам навчання

англійської мови. У той же час треба нагадати, що для отримання якісного результату позаурочна діяльність повинна бути продовженням, розширенням, поглибленням роботи на уроках англійської мови в класі. Виявляється необхідність самостійності учнів при роботі із сучасними джерелами оволодіння англійською мовою на тому рівні, який зміг би забезпечити їм включення в міжкультурну комунікацію. Тому самостійна робота стає важливою складовою в навчанні. Таким чином, вирішити проблему більш продуктивно можуть нові інтерактивні технології навчання для розвитку автономії учня, яка набуває особливої актуальності. Існують технології, які сприяють підвищенню активності й самостійності школярів щодо автономного вивчення англійської мови. До таких технологій відноситься технологія проблемного навчання, в ході якої вчитель формулює на уроці пізнавальне завдання для розкриття системи доказів, порівняння різних точок зору і підходів, демонструє спосіб вирішення зазначеного завдання [4, с. 240].

Отже, варто підкреслити, що при досить високому рівні технічного прогресу таке навчання, як використання інтерактивних технологій, дозволяє досягти досить високих результатів, впливає на підвищення ефективності засвоєння навчального матеріалу й мотивує в учнів інтерес до навчання, формує власну думку, впливає на організацію самостійної роботи та роботи в команді. Тож, особливості роботи з учнями полягають в успішності та їх задіяності. Вибір технологій обумовлюється цілями підготовки, змістом навчального матеріалу, професійною мотивацією, необхідністю формування комунікативних навичок і вмінь, необхідних у практичній діяльності учня.

Список використаних джерел:

1. Козлова Г.М. Методичні рекомендації і завдання з проведення тренінгу «Чи знаємо ми інтерактивні методи навчання?» для викладачів учасників Тренінг-курсу «Сучасні освітні технології»// ОНЕУ -2016. – С. 33-36.
2. Мазко О. П. Інтерактивні технології формування культури педагогічної взаємодії майбутнього вчителя іноземних мов: навч.-метод. посібник / О. П. Мазко. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2015.– 96 с.
3. Методика викладання іноземних мов у профільних навчальних закладах / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-ге, випр. і перероб. – К.: Ленвіт, 2017. – 328 с.
4. Пехота О.М. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навчальний посібник. К. : Видавництво А.С.К., 2016. 240 с.
5. Редько В. Психологічна характеристика формування інтерактивних компетентностей під час навчання іноземної мови / В. Редько // Рідна школа. – 2015. – № 8-9. – С. 28-36.

Лакєєва Дар'я Сергіївна, здобувач вищої освіти юридичного факультету
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

Науковий керівник: Хаджи Анна Юріївна, старший викладач
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Україна

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В НЕМОВНИХ ВНЗ

На сьогодні професійна орієнтація є загальновизнаним стандартом викладання іноземних мов у немовному університеті. На думку більшості викладачів, підготовка студентів іноземною мовою повинна якомога швидше мати професійну спрямованість. Зміст навчального матеріалу з іноземних мов у немовному університеті повинен бути таким, щоб іноземна мова входила до загальної кількості дисциплін, що формують спеціаліста для конкретного профілю.

Програма іноземної мови для немовних університетів має високі вимоги до викладання. Викладання іноземних мов має бути комунікативним. Основна мета навчання іноземної мови – набуття студентами комунікативної компетентності. Рівень компетентності на певних етапах мовної освіти дозволяє використовувати іноземну мову майже у професійній (виробничій та науковій) діяльності та при самоосвіті, а чітка організація самостійної роботи студента з вивчення іноземної мови є запорукою успішного навчання.

Оновлений зміст освіти зосереджується на системі забезпечення якості навчання студентів, яка відповідає потребам світового ринку праці. Отже, компетентнісний підхід в освіті – це спроба примирити потребу людини у інтеграції у суспільство. З іншого боку, суспільство потребує використання потенціалу кожної людини для забезпечення її економічної, культурної та політичної самоосвіти [1].

Студенти повинні оволодіти певними інтелектуальними, творчими та комунікативними навичками. Вони повинні вміти працювати з текстом, наголошувати на головній ідеї, знаходити необхідну інформацію в іноземному тексті, аналізувати інформацію, робити узагальнення та висновки, вміти працювати з різними довідковими матеріалами та вміти обговорювати, слухати та чути партнера, відстоювати точку зору, підтримувати його аргументами, йти на компроміс із співрозмовником та коротко висловлювати його думки. Студенти повинні вміти працювати в різних організаційних формах: у парах, групах, у командах, де чітко розподілений ролі.

Один з ефективних способів вивчення іноземної мови – це грати по ролях. Рольова гра в аудиторії означає, що кожен студент повинен зіграти свою роль. Існують різні типи рольових ігор: ігри, де говорять лише про ролі; ігри-герої з картками; рольові ігри, де студенти пристосовуються до чіткої ролі. Рольові ігри часто включають час, необхідний для підготовки відповіді.

Рольові ігри використовуються для різних цілей, але найчастіше використовуються для розвитку мовленнєвих навичок, для відпрацювання граматики, для бездоганного використання певних слів або фраз. Щоб полегшити виконання ролей, викладач повинен сказати учням, де вони є, хто вони і про що їм потрібно поговорити.

Одним із способів активізації навчальної діяльності студентів є компетентнісний підхід до викладання іноземних мов. Грамотне використання компетентнісного підходу вимагає ретельної підготовки, побудови міцної мовної бази для студентів, яка має місце в системі освіти в немовному університеті [2].

Готуючи ділову гру, викладач повинен враховувати, що студенти повинні володіти певними практичними навичками з іноземної мови. Студенти повинні мати програму

лексичних та граматичних матеріалів, вміти працювати з діловою кореспонденцією іноземною мовою та самостійно складати різні документи українською та іноземною мовами, мати уявлення про ділові переговори та бути ініціаторами діалогового спілкування іноземною мовою.

Багато компонентів змісту навчальних матеріалів, пов'язаних із вивченням різних видів мовної діяльності, могли б забезпечити студентам професійну орієнтацію у вивченні іноземної мови. Відомо, що основним видом мовленнєвої діяльності в немовних університетах є читання. Водночас перш за все необхідно навчити студентів читати тексти за певною спеціалізацією.

Через відсутність достатньої кількості друкованих матеріалів з англійської мови для професійного спрямування викладачі неодноразово стикалися із завданням розробки текстів та вправ, за допомогою яких би студенти мали змогу вивчати сутність та структуру спеціалізованих текстів у вузьких областях права, криміналогії, юриспруденції. Тексти мають різний характер, тому потрібно було розробити метод складання вправ для різних типів читання: вивчення, вступ, огляд, дослідження. Викладачі іноземної мови нашого університету з кафедри соціально-гуманітарних дисциплін надавали нам додаткові завдання, задля вдосконалення рівню знань та обізнаності студентів саме в тематиці права.

Приклад завдання – прочитайте текст, щоб відповісти на запитання щодо його основного змісту. У завданнях такого типу, питання, що стосуються всіх основних моментів тексту, повинні бути сформульовані таким чином, щоб на них не можна було відповісти реченням, запозиченим із тексту. Студенти повинні навчитися інтегрувати зміст кількох речень. Цей спосіб перевірки може приймати різні організаційні форми: усні запитання викладача – усні відповіді учнів; усні запитання викладача – письмові відповіді учнів. Кожне запитання супроводжується кількома правильними відповідями.

Більшість викладачів вважають, що перший етап підручників повинен бути науково-популярною літературою і повинен давати загальне уявлення про основні процеси певної університетської спеціалізації. Однак наш досвід показує, що загальна ідея майбутньої спеціалізації студентів різна залежно від того, є студенти виконавцями, які вдосконалюють свої навички, або вчорашніми студентами, які мають досить туманне уявлення про свою майбутню професію. Тому ми вважаємо, що необхідно використовувати різні жанри науково-довідкової літератури: монографії, статті, посібники, патенти, технічну документацію тощо, навіть на ранній стадії навчання, при підборі не надто складних текстів.

Вміння працювати з літературою – це основна навичка у здійсненні будь-якої професійної (практичної та наукової) діяльності, а самостійна робота з удосконалення знань іноземних мов або знань часто пов'язана з читанням. Для того, щоб майбутній фахівець вчасно отримав найсвіжішу інформацію зі сфери своєї професійної діяльності, необхідно при розробці навчальної програми в немовному університеті приділити особливу увагу розвитку тих видів читання, які відповідають потенційним потребам студентів.

Список використаних джерел:

1. Вербицький А.А. (2011) Педагогічні технології в контекстному навчанні *Вісник МДГУ ім. М.А. Шолохова. Сер. «Педагогіка і психологія»*. № 1. С. 43–46.
2. Гальскова Н.Д., Гез Н.І. (2009) Теорія навчання іноземних мов. М.
3. Григоренко О.А. (2014) Організація навчання іноземної мови на основі контекстного підходу. *Вісник МДГУ ім. М.А. Шолохова. Сер. «Педагогіка і психологія»*. № 2. С. 51–58.
4. Денисенко Н. А., Селезньова Л. Н., Гусева Н. В. (2014) Професійно орієнтований характер навчання іноземної мови в немовному вузі. *Пам'яті В.І. Фукіно присвячується: Зб. наукових ст. і спогадів*. Ч. 2. М. С. 101–105.
5. Репкина Л. І. (2010) Функціональні аспекти формування у студентів психолого-педагогічних спеціальностей умінь іншомовного професійно орієнтованого читання. *Вісник МДГУ ім. М.А. Шолохова. Сер. «Філологічні науки»*. № 2. С. 88–93.

Новікова Віка Сергіївна, студентка IV курсу

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, Україна

РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Логічне мислення формується на основі образного і є вищою стадією розвитку мислення. Досягнення цієї стадії – тривалий і складний процес, тому що повноцінний розвиток логічного мислення вимагає не лише високої активності розумової діяльності, але й загальних знань про істотні ознаки предметів і явищ навколишньої дійсності, які закріплені в словах. Починати розвиток логічного мислення слід в дошкільному дитинстві.

Але навіщо логіка маленькій дитині, дошкільнику? Справа в тому, що на кожному віковому етапі створюється певний прошарок на якому формуються психічні функції, важливі для переходу до наступного етапу. Таким чином, навички, вміння, набуті в дошкільний період, будуть слугувати фундаментом для отримання знань та розвитку здібностей у подальшому навчанні в школі. І найважливішим серед цих навичок є навички логічного мислення, здатність «діяти в умі». Дитині, яка не оволоділа прийомами логічного мислення, важче буде даватися навчання – розв'язування задач, виконання вправ потребуватимуть великих витрат часу і сил. У результаті може постраждати здоров'я дитини, ослабне, а то і зовсім згасне інтерес до навчання.

Для сучасної освітньої системи проблема розвитку логічного мислення є дуже важлива. Один із провідних фахівців в області логічного мислення дошкільників М. Поддьяков справедливо підкреслював, що на сучасному етапі необхідно давати дітям ключ до пізнання дійсності, а не прагнути до вичерпної суми знань. У роботах вітчизняних і зарубіжних вчених дошкільний вік визначається як період, оптимальний для розвитку розумових здібностей. Так вважали педагоги, які розробили перші системи дошкільного виховання, зокрема Ф. Фребель та М. Монтессорі. Але в дослідженнях О. Усової, О. Запорожця, Л. Венгера, М. Поддьякова доведено, що можливості логічного мислення дітей дошкільного віку значно вищі, ніж вважалося раніше. Дитина може не тільки пізнавати зовнішні, наочні властивості предметів і явищ, як це передбачено в системах Ф. Фребеля, М. Монтессорі, але і здатна засвоювати уявлення про загальні зв'язки, що лежать в основі багатьох явищ природи, соціального життя, опанувати способи аналізу і вирішення різноманітних завдань.

Розвиток мислення дитини необхідно вивчати в його відношенні до чуттєвого пізнання, до мови, до практики. Дитина мислить, діючи з предметами і сприймаючи предмети. У пізнавальну діяльність дитини дуже рано включається мова. З включенням мови в дітей починає розвиватися і логічне мислення. У зв'язку з цим одним із способів формування глибоких знань і високої пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку є розвиток логічного мислення.

Логічне мислення починає розвиватися у дітей в дошкільному віці. Коли при переході від першої до другої половині дошкільного дитинства внутрішня позиція як вікове новоутворення стає умовною.

Словесно-логічне мислення дитини, яке починає розвиватися в кінці дошкільного віку, передбачає вже вміння оперувати словами і розуміти логіку міркувань. Здатність використовувати словесні міркування під час вирішення дитиною завдань можна виявити вже в середньому дошкільному віці, але найбільш яскраво вона проявляється у феномені езопової мови, описаному Ж. Піаже. Інше явище, відкрите ним же і що відноситься до дітей даного віку, нелогічність дитячих міркувань при порівнянні, наприклад, величини і

кількості предметів – свідчить про те, що навіть до кінця дошкільного дитинства, до віку близько 6 років, багато дітей ще зовсім не володіють логікою.

У міру формування логічного мислення дитина все більше навчається усвідомлювати узагальнені закономірності явищ. Мислення починає вільно переходити від одиничного через особливе до загального, від випадкового до необхідного, від явищ до істотного в них, від одного визначення сутності, до все більш глибокого його визначення і приходить до все більш глибокого пізнання дійсності, до розуміння взаємозв'язку її різних моментів, сторін, її сутності. Найбільш суттєвою особливістю розвитку логічного мислення в старшому дошкільному віці є те, що його перші узагальнення пов'язані з дією. Дитина мислить «діючи».

В старшому дошкільному віці логічне мислення можна розвивати за допомогою різних комплексів вправ, занять, дидактичних ігор, які є одним з найефективніших способів розвитку логічного мислення.

Дидактичні ігри як своєрідний засіб навчання, яке відповідає особливостям дитини, включаються в усі системи дошкільного виховання. Перші дидактичні ігри були створені народною педагогікою, а система дидактичних ігор для дитячого садка вперше була створена Ф. Фребелем. Дидактична гра дозволяє ширше залучати дітей до поточного життя в доступних їм формах інтелектуальної та активної практичної діяльності, моральних та естетичних переживань. Дидактична гра набуває в практиці виховання та навчання дітей дошкільного віку все більшого значення [2].

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти уже старші дошкільники мають опанувати елементами логічного мислення, а саме такі операції як синтез, аналіз, порівняння, класифікація, серіація, узагальнення. Але його слід подавати у вигляді ігор, а саме дидактичних.

На заняттях студенти самостійно виготовляють дидактичні ігри та дидактичні засоби навчання, які кожний рік займають достойне місце на виставці виробів студентів факультету [5].

Отже, розвиток у дошкільників узагальнених способів розумової діяльності є важливим підґрунтям формування життєвої компетентності, вміння орієнтуватися у змінному навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов життя, продуктивно та гармонійно взаємодіяти з довкіллям. Саме тому, логіко-математичному розвитку приділено велику увагу у Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні. Набагато важливіше, не просто передати дітям певні знання, сформувати відповідні навички, а закласти в них основи особистості. З огляду на це логіка повинна й може відігравати важливу роль у гуманізації освіти, бути складовою процесу становлення людини, сприяючи розумовому, моральному та емоційному розвитку дитини. У дитини мають бути сформовані необхідні уявлення про довкілля, конкретні вміння – читати, лічити, вимірювати, обчислювати.

Гра як провідний вид діяльності дошкільнят створює великі можливості для пізнання різних предметів ужитку, для класифікації, сортування, організації мислення та висловлювання своєї думки. Дидактична гра є коштовним засобом виховання розумової активності дітей, вона активізує психічні процеси, викликає жвавий інтерес до процесу пізнання. У ній діти охоче долають значні труднощі, тренують свої сили, розвивають здібності й уміння. Вона допомагає зробити будь-який навчальний матеріал захоплюючим, викликає в дітей глибоке задоволення, створює радісний робочий настрій, полегшує процес засвоєння знань. У дидактичних іграх дитина спостерігає, порівнює, зіставляє, класифікує предмети, робить доступні аналіз, синтез, узагальнення. Отже, розвиток логічного мислення за допомогою дидактичної гри дуже великий. Гра розвиває всі сторони особистості, активізує інтелектуальні можливості дитини.

Список використаних джерел:

1. Логіко-математичні ігри як засіб формування мислення старших дошкільників Навчально-методичний посібник. – м.Сквира: «Джерело», 2011. – С.70.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. А. М. Богуш; авт. кол-в Богуш А. М. та ін. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.
3. А.В. Готуємося до математики. Методичні рекомендації для організації занять з дітьми 5-6 років/ А.В. Белошиста. – М.: Ювента, 2006. – С. 5-6.
4. Сичова Г.Є. Формування елементарних математичних уявлень у дошкільників. - М.: Книголюб, 2007. – С. 10-13.
5. Основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку. Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» / автор та укладач А.В. Сазонова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 42-56.

Постельняк Лілія Русланівна, здобувач вищої освіти факультету
філології та масових комунікацій
Маріупольський державний університет, Україна

Науковий керівник: Мороз Оксана Анатоліївна, канд.філол.наук,
доцент, доцент кафедри української філології
Маріупольський державний університет, Україна

РОЛЬ КОМП'ЮТЕРНИХ СЛОВНИКІВ НА УРОЦІ ЛЕКСИКОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ

Вступ. Навчання мови в сучасній школі зорієнтоване на формування комунікативних умінь учнів, на вміння самостійно створювати яскраве, оригінальне за думкою висловлення, відповідно до мовленнєвої ситуації. Зокрема, про це йдеться в «Методичних рекомендаціях щодо викладання української мови та літератури в 2020/2021 році» [1]. Комунікативні вміння ґрунтуються на лексичному запасі учня, наскільки він багатий та практично скерований. Зв'язок комунікативних і власне мовних системних принципів засвоєння мови найбільш доцільний саме в лексиці, бо лексика пов'язана з позамовною дійсністю, світом предметів, станів і речей [2]. І часто учні мають труднощі із засвоєнням різних лексичних прошарків лексики.

Сучасний урок української мови, на переконання М. Пентилюк та Т. Окунович, – це поліфункціональне та багатоаспектне явище, однією з найважливіших особливостей якого є виховання мовної особистості, національно свідомого громадянина України. Під час уроку реалізуються такі аспекти навчання мови, як комунікативно-діяльнісний, українознавчий, функціонально-стилістичний [3]. Краса і багатство української мови найпереконливіше розкриваються на уроках з лексикології, у ході вивчення різних лексичних одиниць.

Лексичні одиниці на уроках української мови як лінгводидактична проблема вивчено в роботах С. Карамана, С. Омельчука, М. Пентилюк, О. Горошкіної, Л. Мацько тощо. Значно менше уваги приділяється роботі з комп'ютерними словниками на уроках лексикології. Отже, у нашій розробці акцентуємо увагу на формуванні лексичного запасу учнів шляхом звернення до сучасних електронних словників.

Урок лексикології ми розуміємо як форму навчання й виховання мовної особистості; під час цього уроку через залучення традиційних та інноваційних методик засвоюються лексичні одиниці та співвідносні з ними поняття: слово, лексичне значення слова, багатозначність, переносне значення, типи переносних значень, групи слів – омоніми, пароніми, антоніми, синоніми; шари лексики тощо. Від того, наскільки ефективно засвоюється такий мовний матеріал, залежить і мовленнєва активність учня.

Сучасна методика скерована на проведення уроків та текстовій основі, що «забезпечує сприйняття і відтворення тексту в єдності змісту (смислу) і форми» [3]. Аналіз текстів привертає увагу юного покоління до лексичного багатства мови, до величезного значення української лексики. На нашу думку, такими текстами можуть бути й словники, зокрема словникові статті, розміщені в них.

Словник – це перелік слів або інших мовних одиниць, розташованих у певній послідовності [4]. Словники вивчає лексикографія. Очевидно, що словники потрібні для вивчення української мови, слугують для піднесення культури усної та писемної мови народу загалом. Крім того, рівень розвитку кожної мови оцінюють за кількістю виданих словників. Українська лексикографія сягає часів Київської Русі й проходила різні етапи історичного розвитку, протягом яких були злети й поразки [5]. Сьогодні маємо величезну кількість словників різного типу, які засвідчують передусім величезне лексичне багатство

української мови. Важливо відзначити, що словникарство сучасної України, відповідно до глобалізаційних викликів, має здобутки й в інформаційно-електронній сфері. Сучасні учні, студенти можуть використовувати он-лайнні словникові ресурси, а це економить час і дозволяє швидко знайти потрібну інформацію. У вільному доступі нині є такі онлайнні (комп'ютерні) лексикографічні видання: Словник України в 11 томах (його в паперовому вигляді видали ще протягом 1970-1980 рр., а вже на початку XXI століття створено електронну версію) [6]; Словник української мови у 20 томах (вийшло 10 томів, отже, вони і є в доступі) [7]. Також досить цінним є проект, створений набагато раніше, – «Словники України online» [8]. В останньому джерелі можна знайти до потрібних слів антоніми, синоніми, фразеологізми з цими словами. Відомо, що значна частина слів була незаслужено вилучена з українського словникового складу, у свою чергу, українська мова була позбавлена в такий спосіб оригінальності й самобутності. Оріся Демська-Кульчицька опрацювала такі слова, уклавши «Словник репресованих слів», і він теж є у вільному доступі [9].

Використання словників для вивчення лексикології української мови вважаємо актуальним питанням сучасної мовної освіти. Залучення передусім тлумачних словників сприяє об'єктивному розумінню дійсності, адже в цих словниках грамотно пояснюється значення слова. Кожен тлумачний словник, як відомо, містить словникову статтю, яка відображає повне функціонування слова в мові. Такі словникові статті розглядаємо як своєрідні взірцеві тексти, адже словникова стаття, і саме в тлумачному словнику, містить тлумачення слова, наводить синоніми та антоніми, граматичну та стилістичну характеристики, ілюстрації вживання в мові, наявність фразеологізмів зі словом. Відбувається комплексне вивчення слова, опанування зв'язків цього слова з іншими словами. Використання словників передбачає практичну спрямованість у навчанні лексики, бо слова вивчають з погляду таких чинників: значення, місце в лексичній системі, походження, сфера вживання та застосування в мовленні, емоційно-експресивне забарвлення.

Під час роботи зі словниками й використання певної словникової статті слід усвідомлено ставитись до вибору слова. Також враховувати й вид роботи: чи самостійна, чи аудиторна. Не менш важливо й використати певний тип вправ. Зокрема, слід віддати перевагу лексичним пізнавальним завданням, бо саме вони зорієнтовані на пошук нових знань і дій. Так, вивчати, а точніше повторювати лінгвістично, відомі слова, які діти чують і вживають щодня, можна в рамках самостійної роботи. Наприклад, самостійне пізнавальне завдання може мати такий вигляд: за Словником української мови в 11 томах (онлайнова версія) опрацювати такі словникові статті (із дієсловами на позначення руху): ходити, бігати, їхати, плигати, скакати. Порівняти, що спільного, що відмінного в значенні таких слів.

Якщо говорити про аудиторну роботу, то доречно обирати мало відому лексику для юної особи, слова, що перебувають не в активному вжитку. При цьому такі лексичні одиниці можна вивчати тематично. Наприклад, аудиторне завдання може виглядати так: шукаємо у Словнику української мови (онлайнова версія) слова: мжичка, мряка, імла, завірюха, віхола, веселка, паводок. Можливо, такі слова й відомі, однак учні не завжди точно пояснюють їх значення, тому словникова стаття доречна. І що важливо, у процесі роботи зі словниковими статтями, учні усвідомлюють зв'язки між лексикою і граматикою (є граматична характеристика в словнику), лексикою й фонетикою, лексикою та орфографією тощо. Наприклад, слово паводок має чоловічий рід, у родовому відмінку однини має закінчення -а, а також у словнику позначено наголос слова – на першому складі. Отже, відбувається цілісне опанування слова.

Сучасний урок української лексикології покликаний також формувати креативну особистість, здатну народжувати цікаві ідеї, бути мобільною й критично мислити. На думку

учених, «креативність визначає готовність ламати стереотипи, знаходити нові шляхи розв'язання складних проблем, тобто є внутрішнім потенціалом, що допомагає особистості успішно діяти, здійснювати ефективну самопрезентацію» [10].

Робота зі словниками переважно сприяє розвиткові креативних здібностей учнів. Пізнавальну й креативну діяльність слід скерувати на вивчення слів, репресованих та забутих. Реалізація цієї роботи відбувається із залученням інтерактивних технологій, зокрема роботи в групах. Пропонуємо її у два етапи. Етап самостійної роботи, у межах якого кожна група отримує завдання знайти слова на певну літеру чи кілька літер. Етап аудиторної роботи – на уроці група презентує віднайдені лексичні одиниці, пропонуючи іншій групі відгадати значення; звісно, потім оприлюднюються правильні значення. Закінчується аудиторна робота висновком учителя про особливості вживання таких лексичних одиниць у сучасній українській мові, про їх самотутній характер, їх національно-культурну сутність. У зв'язку з цим варто згадати про національно-культурний компонент змісту навчання лексикології, що сприяє найкращому оволодінню українським словниковим багатством, усвідомленню слова як найважливішої одиниці мови, «актуалізує, мотивує і спонукає суб'єктів педагогічної взаємодії до різних видів мовленнєвої діяльності, вираження найтонших відтінків думки, найглибших почуттів і переживань» [11].

Під час вивчення лексикології в контексті роботи зі словниками доречно використовувати інноваційний метод – проєктування. Практика переконує, що проєктна діяльність ефективна і спроможна якомога краще розвивати креативність учнів. На один такий цікавий проєкт указують О. Горошкіна та О. Караман – «Музей одного слова» [10]. Ураховуючи досвід цих дослідниць, пропонуємо адаптований до уроків лексикології проєкт – «Лексичний спектр одного слова». Завдання актуальне для учнів старшої школи й орієнтоване на роботу зі словниками – тлумачними, синонімів, антонімів, паронімів тощо; передбачає добір цікавих слів. Завдання виконується за такою схемою:

Проаналізуйте слово за схемою (варіанти слів – нишпорити, непоборний, згайнувати, допікати, вайлуватий, безталання, зметикувати та ін.):

- слово та його лексичне значення;
- однозначне чи багатозначне слово;
- контекст (за словником);
- власний контекст (конструювання висловлення);
- граматична характеристика слова, наголос;
- слово та його синоніми;
- слово та його антоніми;
- тематично споріднені слова;
- слово у фразеологізмах.

Метод проєктування дозволяє опанувати слово як цілісну лексичну одиницю, збільшити словниковий запас учня за рахунок вишуканих українських слів, загалом підвищує їх пізнавальну активність і формує стійкий інтерес до української мови.

Словники, крім свого застосування на уроках лексикології, є ще й предметом лексикографії. Словникарство вивчається в старшій сучасній школі оглядово, однак цю тему вчитель не повинен ігнорувати. Словники, як відомо, забезпечують не тільки лінгвістичну комунікацію, а й будь-яку фахову. Сучасний фахівець повинен мати розвинену комунікативну компетентність, володіти державною мовою на відповідному рівні. І про це сьогодні зазначається і в освітньо-професійних програмах закладів вищої освіти. Фахове спілкування забезпечують словники, адже крім тлумачних, є ціла купа словників фахової лексики, перекладних словників термінів тощо.

Для висвітлення такої великої за обсягом теми, як «Лексикографія», доречно використати шкільну лекцію з елементами презентації. Лекція забезпечує прискорений темп навчання, дозволяє старшокласниками мислити критично та самостійно, спонукає до

самоосвіти, до напруженої розумової роботи в майбутньому [12]. Презентація дозволяє унаочнити сприймання матеріалу, зробити його живим та очевидним.

Передусім лекція з лексикографії повинна бути цілеспрямованою й донести до учнів основні ідеї теми, зокрема потрібно зупинитися на першій лексикографічній практиці, на давніх словниках книжної української мови, на словниках сучасної української літературної мови, на принципах укладання словників тощо. У ході лекції необхідно заакцентувати увагу на цінності українського слова, на тому, що деякі слова, вилучені в епоху репресій, існували в мові давно, а не були штучно створені українськими лінгвістами. Так, гарним прикладом буде історія слів з літерою *г* в українській мові. Аналіз словників показує, і це можна довести через слайди презентації, що слова *кгрунт*, *кгвалт* (уживався диграф замість *г*) були в книжній практиці XV – XVI століття, їх відображають словники книжної мови, наприклад «Лексис» Лаврентія Зизанія. Згодом у XVII столітті Мелетій Смотрицький запроваджує букву *г*.

Цікаво зупинитися й на репресованому словникарстві, на причинах нищення словників. Тут можна вдатися до проблемної ситуації, яка сприяє увиразненню пошукового характеру лекції. Словники, створені у 20-х роках, були орієнтовані на українську лексику, на вишукані українські слова, але радянська ідеологія вбачала в цьому вияви «буржуазного націоналізму», отже, багато лексикографічних праць було вилучено й знищено у 30-х роках XX століття. Звісно, учителю слід продумати зміст лекції, аби сказати найважливіше, найістотніше.

До лекції учитель обов'язково повинен включати елементи бесіди. Цей прийом активізує мислительну діяльність учнів, допомагає їм краще зрозуміти основні положення лекції [12]. Наприклад, це може бути комунікативна розминка, під час якої вчитель пропонує текст для аналізу: «У ході підготовки словника, важливо зрозуміти запити часу. Однак це дається не всім. Сучасний лексикограф повинен мати фундаментальну підготовку, шанобливо ставитися до кожної мови та діалекту. Але насамперед – це особистість патріотична, яка вболіває за Вітчизну. Якими рисами, на вашу думку, має володіти вчений, котрий укладає словник?» [13]. Завдання до розминки – обговорити порушену проблему.

Ефективність лекції залежить від ораторської майстерності вчителя. Відомо, що красномовство в усі часи вважалося потужним засобом впливу на слухача, на формування його світогляду. Саме від того, як захоплено й правильно буде говорити вчитель, залежить рівень ставлення учня до матеріалу. Повагу до слова учень матиме, якщо вчитель пристрасно любитиме слово і вживатиме його правильно, відповідно до мовних норм.

Вивчення лексикології в 11 класі, відповідно до чинних програм, здійснюється через призму стилістики. У такий спосіб закріплюється лексична компетенція й формується мовленнєва. Учень повинен вміти послуговуватися словом, розуміти стилістичну роль різних прошарків лексики, особливо таких, що будуть актуальні для його подальшої комунікативної діяльності. Маємо на увазі передусім іншомовні слова, неологізми. У час потужної глобалізації зростає кількість запозичень, вони ж водночас і є новими для лексичного простору одиницями. Отже, старшокласники мають аналізувати лексичне значення новітніх слів, розуміти їх і правильно вживати. Так, для стилістичного вивчення лексики доречно використати урок формування практичних умінь і навичок [14].

Стильові особливості слів іншомовного походження опановуємо також за допомогою словників, зокрема словників іншомовних слів. До речі, паперові версії таких словників застарілі, актуальна інформація є тільки в мережі. Старшокласники самостійно знаходять такі ресурси, порівнюють тлумачення нових слів.

Завдання дослідницького характеру здійснюється за допомогою текстів і словників водночас. Учитель добирає текст, де вживаються новітні запозичення, формулює завдання до дослідження-порівняння: знайти запозичені слова, пояснити їх з допомогою словника, замінити власними українськими відповідниками (відповідники додаються).

Завдання типу «дослідження-конструювання» орієнтуємо на вміння використовувати іншомовні слова та їх відповідники українські в мовленні. Ця вправа передбачає роботу в парах і може мати такий вигляд: подані слова потлумачте за словником; доберіть український відповідник; з обома складіть речення. При цьому один учень тлумачить іншомовне слово, інший наводить відповідник. Потім вони міняються словами й кожен складає речення, які згодом промовляють. Отже, використання словників у стильовому опрацюванні лексики теж важливе.

Сучасні умови українського життя, інтегрування української школи в європейський освітній простір зумовлює введення до навчальних програм есе. Цей вид творчих письмових робіт спрямований на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів, підвищення в них інтересу до предмета, розвиток особистості, критичного мислення, лінгвокреативності [1]. Есе розуміють як самостійну творчу письмову роботу, ознакою якої є особистісний творчий характер сприймання проблеми та її осмислення, невеликий обсяг, вільна композиція, невимушеність та емоційність викладу [1]. Написання есе передбачає, що учень вміє конструювати текст, усвідомлено використовує теоретичні поняття й терміни, одним словом узагальнено й осмислено буде висловлення. Для конструювання есе, й учнів треба на це наштовхувати, треба користуватися різними словниками, актуалізуючи словникове багатство, отже, не оминати словники синонімів, паронімів, правильного слововживання. Розвиток словникового багатства відбувається й за активної участі вчителя, але також і за бажання й інтенсивної роботи самого учня, який пильнує і дбає про свій якісний, доречний, правильний словник.

Висновки. Сучасний урок лексикології повинен відбуватися з використанням різних словників, оскільки вони – запорука майбутніх комунікативних умінь молодшої людини. У першу чергу, вагому роль відіграють комп'ютерні словники, оскільки до них відкрито вільний доступ у мережі, і тому можна швидко та якісно виконувати завдання, на різних етапах навчання.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо викладання української мови та літератури у 2020/2021 році. (2020). *Дивослово*, (7-8), 2-9.
2. Нагрибельна, І. (2017). Формування лексичного запасу учнів засобами самостійної роботи. *Українська мова і література в школах України*, (10), 16-17.
3. Пентиліук, М. І. & Окуневич, Т. Г. (2007). *Сучасний урок української мови*. Харків: Вид. група «Основа».
4. Мойсієнко, А. К., Бас-Кононенко, О. В., Бондаренко, В. В. & та ін. (2010). *Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник*. Київ: Знання.
5. *Українська мова: Енциклопедія*. (2004). Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана.
6. *Словник української мови: в 11 т. (онлайн)*. Вилучено з: <http://www.inmo.org.ua/sum.html>
7. *Словник української мови ONLINE. Томи 1-10*. Вилучено з: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0>
8. «Словники України» online. Вилучено з <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>
9. Демська-Кульчицька, О. (ред.). *Словник репресованих слів*. Вилучено з: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Linguistics/rejestr/A-G.html>
10. Горошкіна, О. & Караман, О. Формування креативності майбутніх учителів української мови як лінгводидактична проблема. (2014). *Українська мова і література в школах України*, (12), 29-33.
11. Греб, М. Національно-культурний компонент змісту навчання лексикології і фразеології української мови. (2017). *Українська мова і література в школах України*, (6), 3-7.
12. Горошкіна, О. М. & Попова, Л. О. (2010) *Сучасний урок української мови: від планування до проведення*. Харків: Видавнича група «Основа».
13. Мацько, Л., Семенов, О., Голуб, Н., Романенко, Ю., Мацько, О. & Сидоренко, О. (2020). *Українська мова. 10 клас. Профільний рівень, українська філологія: навчально-методичний посібник*. Київ: Дивослово.
14. Омельчук, С. & Романенко, Ю. (2020). *Уроки української мови для 11 класу*. Київ: Дивослово.

Ключка Н. І., здобувач магістерського рівня вищої освіти
Хмельницький національний університет, Україна

Науковий керівник: Красильникова Г.В., д-р. пед. наук,
професор кафедри Технологічної та професійної освіти
Хмельницький національний університет, Україна

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКИХ ФОКУС-ГРУП У ПРОЦЕДУРАХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ

Якість вищої освіти та її забезпечення є пріоритетами для країн-учасниць Болонського процесу в межах розбудови Європейського простору вищої освіти, зазвичай, її розглядають як провідну умову встановлення довіри, співвідносності, мобільності, порівнянності та привабливості. На зустрічі міністрів освіти 49 країн-учасниць Болонського процесу, яка відбулася нещодавно, 19 листопада 2020 року, прийнято Римське Комюніке, що окреслює пріоритети розвитку систем вищої освіти європейських країн до 2030 року [1]. Україна долучилася до євроінтеграційних процесів ще у 2005 році і неухильно реформує власну систему вищої освіти на принципах забезпечення її якості на усіх рівнях, у т.ч. інституційному. У вітчизняних університетах розбудовуються внутрішні системи забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, зокрема така робота здійснюється і в Хмельницькому національному університеті з 2015 року [2].

Участь різних груп стейкхолдерів у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти є невід'ємною вимогою низки міжнародних документів та законодавчих актів України. Здобувачі вищої освіти, як безпосередні учасники освітнього процесу, зацікавлені у покращенні якості вищої освіти і здатні впливати на них, вони мають певні вимоги до діяльності закладу вищої освіти. Учасниками фокус-груп обираються представники ініціативних груп здобувачів вищої освіти усіх рівнів вищої освіти, які навчаються за освітніми програмами спеціальностей, та беруть активну участь у процедурах забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в університеті.

Перш за все, здобувачі залучаються до перегляду освітніх програм та можуть вносити свої пропозиції щодо змін освітньої програми, на якій вони навчаються. Для успішної роботи в творчих колективах з викладачами, які оновлюють зміст програм навчання, з учасниками фокус-груп два рази на рік проводяться збори. Під час зібрань їх знайомлять з новими підходами до акредитації освітніх програм, пошуку якісної інформації та запобіганню академічного плагіату тощо.

Під час таких занять учасники фокус груп беруть участь в анкетуванні на різну тематику. Крім того, вони допомагають опитувати своїх одногрупників та поширювати серед студентства актуальну інформацію. Так, впродовж 17-18 листопада поточного року 145 учасників фокус груп шести факультетів університету дізналися про інноваційні форми самостійної роботи на основі інформаційно-комунікаційних технологій та особливості її організації в умовах змішаного навчання. Завдяки мережевій співпраці інформація поширена серед 434 здобувачів усіх рівнів вищої освіти та спеціальностей, узагальнені дані опитування систематизуються та

Отже, досвід участі здобувачів вищої освіти у вирішенні актуальних питань життєдіяльності університету, побудові власної траєкторії навчання суттєво підвищує їх мотивацію до конструктивної взаємодії в освітньому процесі, створенні атмосфери творчої співпраці на принципах взаємоповаги та академічної доброчесності.

Список використаних джерел:

- 1 Final Draft of the Rome Ministerial Communiqué : EHEA ministerial conference (19 November 2020, Rome) – Mode of access: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/11/19/BFUG_compressed.pdf. (data of appeal: 23.11.2020).
- 2 Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти Хмельницького національного університету [Електронний ресурс]. – Доступ до ресурсу: <https://www.khnu.km.ua/root/files/01/06/03/024.pdf>. (дата звернення: 23.11.2020).

Волинець Тетяна Сергіївна, здобувач вищої освіти факультету психології та спеціальної освіти

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Никоненко Наталія Валеріївна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та спеціальної освіти

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

СТАНОВЛЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Комітетом Міністрів Ради Європи у 2003 р. було задекларовано, що основною метою на наступне десятиліття є покращення якості життя дітей з особливими освітніми потребами (ООП) та їхніх сімей, при цьому особливе значення має надаватись їх навчання соціалізації та повноправній участі у суспільному житті. Зокрема у сучасній освітній політиці Великої Британії питання доступу до освіти дітей з ООП розглядається переважно у трьох площинах: розширення доступу до освіти (widening participation), інтеграція (mainstreaming), інклюзія (inclusion).

У Великій Британії інклюзивне навчання було законодавчо визнане у 1996 р. у Законі «Про освіту». Закон «Про стандарти шкільної освіти» [3] поклав обов'язок на місцеві органи зараховувати дітей з особливими освітніми потребами віком чотирьох років до місцевих шкіл за запитом їхніх батьків. Важливе значення для забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на освіту, мав акт «Про особливі освітні потреби дітей» (2001 р.), який містив зміни четвертої частини Закону «Про освіту» 1996 р. Згідно цього документу школам потрібно було розробити особливу «політику» навчання та освіти для дітей з ООП. Варто наголосити, що у ньому також зазначалося, про врахування регіональних особливостей при формуванні стратегій щодо дітей з ООП. Саме ці поправки закріпили право дітей з ООП на освіту в середніх школах, зобов'язали місцеві органи влади організовувати служби для надання психолого-педагогічної підтримки батькам дітей з ООП, місцеві громади систематично робити плани щодо надання архітектурної доступності дошкільної та середньої освіти для дітей з ООП, щоб вони мали рівні умови для навчання. Також важливим у розвитку процесів інклюзії у Великобританії було прийняття та ратифікація в 2000 р. факультативного протоколу до Конвенції «Про права дитини», в якому зазначається, що права дітей потребують особливого захисту, забезпечення постійного покращення становища дітей без жодного розрізнення, а також їхнього розвитку та освіти в умовах миру та безпеки. Слід зауважити, що у цьому варіанті мають враховувати потреби та бажання дитини з ООП, та приділяти належну увагу цим потребам та бажанням, оскільки немає достатніх підстав вважати, що найкращі інтереси дитини з ООП підтримуються ізольованими структурами чи засобами краще, ніж інклюзивним суспільством, в якому всі діти можуть жити і навчатися у різноманітному та сприятливому для їхнього всебічного розвитку середовищі. Варто наголосити, що уряд Великобританії при ратифікації протоколу до Конвенції про права дитини вніс декілька своїх правок, що стосуються дітей з ООП, зокрема батькам було розширено доступ до вибору шкіл і вибору співробітників шкіл, які мають потенціал для задоволення потреб дітей з ООП. У 2011 р. було прийнято ще один факультативний протокол до Конвенції про права дитини, де було викладено чотири стратегічних завдання:

- популяризація послуг та систем, дружніх до дитини;
- ліквідація усіх форм насильства щодо дітей;
- забезпечення прав дітей у складних життєвих ситуаціях;
- сприяння участі дітей у вирішенні питань у сфері захисту їхніх прав.

Ще одним важливим кроком у нормативному забезпеченні права дітей з ООП на освіту було прийняття національного Дитячого плану (2007 р.). Це десятирічна стратегія уряду, розрахована на те, щоб зробити Великобританію найкращим місцем для зростання та розвитку дітей. Дитячий план побудовано на таких принципах: виховують дітей батьки, а не уряд; всі учні повинні насолоджуватись часом дитинства; всі діти мають потенціал для досягнення успіхів; важливість пропедевтичної роботи; врахування прагнень осіб з ООП в розробці планів. Оцінка ефективності виконання плану та програми здійснюється на основі місцевих угод, які укладаються між центральним урядом, органами місцевої влади та їхніми партнерами. Міністерство у справах дітей, шкіл та сімей, парламент Великобританії формують політику та законодавство, місцева влада організовує міжвідомчу взаємодію та координацію на місцевому рівні, контракує та надає послуги. У результаті проведеного реформування у всіх регіонах країни функціонують органи управління освітою зі структурним підрозділом управління служби підтримки, які несуть матеріальну та організаційну відповідальність за інклюзивне навчання школярів з ООП. Фахівці цих служб опікуються закладами, де вчаться діти з особливими освітніми потребами. Навчальні заклади мають у своєму складі фахівців – координаторів з питань спеціальної освіти, які безпосередньо працюють з дітьми з ООП, забезпечують додатковими корекційно-реабілітаційними послугами учнів з ООП, залучаючи до роботи позашкільні медичні, психологічні та соціальні служби, консультують вчителів та надають допомогу батькам.

Інклюзивне навчання означає відвідування дитиною місцевої школи, де вона має змогу навчатись у класі, що відповідає її віку, за індивідуально підібраною програмою, в спеціальних умовах та організованою підтримкою [1]. Діти навчаються у малих групах і вчаться допомагати одне одному, а не змагатись. Інклюзивні школи звертають особливу увагу на розробку правильних методів оцінювання і уникають непотрібної ізоляції дітей у звичайному класі. Вони також приділяють значну увагу підготовці та підтримці вчителів у межах школи, залученню батьків до життя школи та підсиленню розвитку їхньої дитини. Законодавством передбачено також розробку стратегічних планів щодо доступності шкільних приміщень для дітей з ООП. Державний секретар та місцеві органи освіти зобов'язані мати і виконувати план, який має бути збалансованим і сприяти духовному, моральному, культурному, психічному і фізичному розвитку учнів із ООП у школі та суспільстві. Саме батьки вирішують, в якій школі буде навчатися їхня дитина. Проте місцеві органи освіти мають право змінити це рішення, якщо за результатами оцінки потреб дитини буде визначено, що дитині буде важко навчатися в школі, яку обрали батьки. У різних частинах Великої Британії є певні відмінності у забезпеченні права дітей з ООП на освіту [2]. Закон Північної Ірландії «Про освіту» (1996 р.) містить положення щодо визначення, оцінювання та застосування заходів щодо дітей, які мають ООП, які практично не відрізняються від положень закону, чинного в Англії та Уельсі. У 1997 р. на муніципальному рівні у Північній Ірландії було створені комісії з освіти дітей з ООП, які працюють за принципами, що діють в Англії та Уельсі. У 2000 році в Уельсі були створені служби для надання консультативних, інформаційних послуг дітям у віці від 13 до 19 років, зокрема і для дітей з ООП. Організація інклюзивної освіти в Шотландії була законодавчо закріплена в Законі «Про освіту» (2004 р.) шляхом створення політичної основи для інтеграції осіб з ООП у шотландський освітній простір.

Варто зауважити, що у Великобританії здобутки у галузі інклюзивної освіти та соціально-педагогічної підтримки дітей з ООП обумовлені не лише нормативно-правовим забезпеченням, а ще такими опосередкованими чинниками як традиції благодійності допомога людям, насамперед дітям з ООП як один з пріоритетів соціальної політики держави. Велике значення має вплив мас-медіа як засіб формування позитивної суспільної думки щодо необхідності підтримки таких дітей. Чималий внесок має активна діяльність громадських об'єднань, спілок, асамблей, ініціативних груп в інтересах дітей з ООП.

Поступове напрацювання методик, перенесення досвіду з одного освітнього рівня на інший (як в методичному плані, так і на рівні міжособистісних стосунків між усіма учасниками освітньої системи). Всі ці чинники мали великий вплив на розвиток галузі інклюзивної освіти та соціально-педагогічної підтримки дітей з ООП та їх сімей.

Висновки. Аналіз наукової літератури і державних документів дає підстави стверджувати, що впровадженню інклюзивної складової у систему освіти Великої Британії приділяється певна увага як з боку держави, так і громадськості. Інтеграція дітей з ООП в освітню систему Великобританії регламентується на законодавчому рівні, вирішені питання імплементації інклюзії у дошкільних початкових, середній та вищих закладів освіти. У сфері освіти в британському суспільстві на всіх рівнях влади існує єдина думка, згідно з якою осіб з ООП треба залучати до загальноосвітньої системи з урахуванням інтересів кожного учня. Надання освіти особам ООП у середніх закладах освіти розглядається як цінний взаємозбагачувальний досвід для обох сторін. Такий підхід сприяє визнанню та прийняттю в людях відмінностей і є складовою виховання у підростаючого покоління громадянського почуття та толерантного ставлення. Описаний досвід становлення інклюзивного навчання у Великій Британії є корисним для подальшого вдосконалення та розвитку української педагогічної науки та практики.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва, А. А. (2009). Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. Київ : Самміт-Книга.
2. Department of Education and Science. (1997). Special Educational Needs: A Report of the Committee of Enquiry into the Education of Handicapped Children and Young People (Report of the Warnock Committee). London : HMSO.
3. Department for Education and Employment. (1998). Meeting Special Educational Needs: A Programme for action. London : DfEE.

Приходько А. В., здобувач вищої освіти факультету економіки
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

Науковий керівник: Лопуга Г.В., старший викладач кафедри фізичного
виховання і спорту ФМТДР
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Україна

СТРЕТЧИНГ ЯК ЗАСІБ ОЗДОРОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

У сучасному світі проблема малорухливого способу життя та низької фізичної підготовки є актуальною, особливо серед студентів. Крім того, серед студентської молоді зростає невдоволеність традиційними заняттями фізичної культури. А постійні стреси, перенапруга та недостатня кількість вільного для відпочинку часу погіршують загальний стан здоров'я. Саме тому пошук шляхів вирішення проблеми поганого психофізичного стану студентів та шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу з фізичної культури у студентів за рахунок використання такого нового та популярного виду фізичної активності, як стретчинг, є дуже важливим.

Метою даної роботи є теоретичний аналіз наукової та методичної літератури, обґрунтування методики використання стретчингу, яка передбачає застосування комплексів фізичних вправ, направлених на підвищення функціонального стану організму, а також необхідності впровадження її у заняття з фізичного виховання студентів вишів.

Стретчинг – це комплекс вправ, які спрямовані на розтягування м'язів, зв'язок, сухожилів. Сама назва походить від англійського «stretch», що означає «тягнути», «розтягуватися». Він може використовуватись в якості самостійного комплексу вправ для розвитку гнучкості і еластичності тіла, а також як доповнення до різних видів спорту (розслаблення і відновлення після тренування).

Найчастіше відокремлюють три види стретчингу: статичний (досить повільні рухи, під час яких потрібно прийняти конкретну позу і утримувати її протягом деякого часу (30 с і більше)), динамічний (плавні, повільні, пружні рухи, в кінці яких необхідно на кілька секунд затриматися в найвищій точці розтягування) та балістичний (виконання махів ногами і руками, а також згинання та розгинання тулуба з великою амплітудою і швидкістю)[2, с.112].

Позитивний вплив занять з стретчингу неодноразово був доведений у науковій літературі. Вправи на розтягування м'язів застосовуються також у лікувальній фізкультурі, в реабілітаційних цілях. Він мінімізує больові відчуття після травм і допомагає позбутися крепатури. У роботі залучаються майже усі м'язи організму, що дозволяє попереджати багато захворювань, адже здійснюється вплив на хребет, внутрішні органи, залози внутрішньої секреції, дихальну і нервову системи. Вправи нормалізують і підсилюють захисні реакції організму, підвищують згортання крові, кількість лейкоцитів, шлункову кислотність, роботу кишечника. До того ж, цей вид навантажень є одним з найбільш ефективних засобів боротьби з сольовими відкладами, тому він застосовується для профілактики розвитку остеопорозу і гіпокінезії, які є наслідком передчасної декальцинації і старіння кісток. Стретчинг формує правильну поставу завдяки тому, що поліпшується стан м'язового корсету, допомагає м'язам розслабитися, тому з його допомогою можна зменшити болі, викликані нервовим напруженням або стресом. Також це відмінна допомога в боротьбі з целюлітом і зайвою вагою, оскільки збільшується лімфовідтік. Розтягування покращує не тільки фізичний, а й емоційний стан. Повільні вправи мають схожість з медитацією, тому що під час виконання вправ студенти зможуть відволіктися, заспокоїтися, відпустити нав'язливі думки та відчути гармонію тіла та розуму [1, 4, 6].

Спеціальне обладнання для занять не обов'язкове. При бажанні можна використовувати спеціальні полотна, які кріпляться до стелі, цей вид вправ отримав назву «аеростретчинг». Кожен студент може знайти свій напрям стретчингу, який відповідає його інтересам та фізичним можливостям.

Заняття повинні проводитися 30-60 хв., не менше трьох разів на тиждень. Студенти можуть займатися як на заняттях з фізичної культури, так і вдома. Виконуючи вправи на розтягнення, слід дотримуватися деяких правил. Основними принципами стретчингу є поступовість та регулярність [3, с.45-49]. Перед початком обов'язково треба розігріти тіло (інтенсивні стрибки, заняття на велотренажері тощо). Тягнутися треба повільно, акуратно, концентруючи увагу на тих м'язах, що приймають участь у розтягуванні. Дихання повинно бути глибоким, рівним, ритмічним, затримувати його не дозволяється. Слід уникати гострих больових відчуттів. Якщо студент відчуває сильний біль, напругу, тремтіння, то треба розтягування послабити, адже це свідчить про надмірне навантаження. Програма повинна бути різноманітною, передбачувати опрацювання різних груп м'язів, адже їм потрібен період відновлення [5].

Стретчинг є одним з найбільш м'яких видів фітнесу. Але, як і будь-який спортивний напрямок, стретчинг має ряд протипоказань. Не рекомендується відвідувати заняття зі стретчингу студентам, що мають проблеми з суглобами і зв'язками, патології хребта, артрит, остеопороз, грижі, тромбоз, а також серйозні захворювання серцево-судинної системи [1].

Висновки. Отже, впровадження комплексу вправ стретчингу в навчальний процес з фізичного виховання студентів є доцільним. Було доведено його позитивний вплив на фізичний та емоційний стан студентської молоді. Однак оздоровчий ефект фізичних вправ спостерігається лише в тих випадках, коли вони раціонально збалансовані по спрямованості, потужності і обсягу відповідно до індивідуальних можливостей кожного.

Список використаних джерел:

1. Анатомія стретчингу / під ред. Н. А. Татаренко. М.: Ексмо, 2017. 224 с.
2. Венгерова, Н. Н. Фізкультурно-оздоровчі технології кондиційної спрямованості: учб. посібник / Н. Н. Венгерова, Л. Т. Кудашова, Л. В. Люйк. СПб.: Амфора, 2015. 207 с.
3. Бурлака І. В. Гнучкість у фізичному розвитку студентів вузу / І. В. Бурлака, В. І. Шишацька // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2009. № 81. С. 45–49.
4. Іванов, В.Д. Вплив стретчингу на функціональний стан здоров'я студентів / В. Д. Іванов, Н.О. Мамаєва // Фізична культура. Спорт. Туризм. Рухова рекреація. 2018. Т. 3, № 1. С. 23–31.
5. Кудрявцев М.Д. Методика розвитку гнучкості у студентів вишів: учб.-практ. посібник / М.Д. Кудрявцев, Т.А. Мартиросова, Л. Н. Яцковская. Красноярськ: КГТЭИ, 2010.
6. Агеева С. В. Вплив вправ стретчингу на розвиток гнучкості / С. В. Агеева // Вісник Костанайського державного інституту. 2016. № 2. С. 140–145.

Максимюк Тетяна Петрівна, магістрантка

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

Науковий керівник: Олексюк М. П., канд. пед. наук, доцент

кафедри теорії і методики трудового навчання та технологій

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка, Україна

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка проблеми. Аналіз сучасних тенденцій у галузі освіти засвідчує наявність суперечності між соціальним замовленням на підготовку творчих, цілеспрямованих учителів трудового навчання та технологій, здатних до постійного самовдосконалення, здійснення педагогічної взаємодії на суб'єкт-суб'єктній основі, та невідповідністю змісту, методів і форм здійснення навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, що забезпечують цю підготовку.

Крім того, постійна зміна навчальних програм з трудового навчання вимагає активного впровадження в освітній процес підготовки особистісно-розвивальної та компетентісної парадигм освіти, що зумовлює відповідний відбір змісту, методів, форм та технологій підготовки вчителів, їх активне залучення до самоосвітньої діяльності, формування досвіду співпраці з учасниками освітнього процесу. Тому постає необхідність розробки й обґрунтування методичної системи підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Метою статті є обґрунтування необхідності організації творчого потенціалу майбутнього викладача трудового навчання з метою формування його творчого потенціалу.

Проблема формування творчого потенціалу майбутніх учителів розглядається в наукових працях В. Беспалька, А. Андрєєва, О. Антонова, В. Загвязинського, та ін.; готовність майбутнього вчителя до творчої діяльності досліджували В. Васенко, Л. Спірін та ін.; дослідженню ефективних форм і методів розвитку творчих здібностей майбутніх учителів присвячені роботи Г. Костюка, О. Леонтьєва, Ю. Пелех, та ін.

Виклад основного матеріалу. Методична система підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій ґрунтується на системному підході вивчення педагогічних явищ; теоріях професійної освіти (В. Беспалько, А. Андрєєв); теорії моделювання і конструювання педагогічної діяльності (І. Лернер, С. Гринько) й теоретичних положеннях підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії.

Основне призначення методичної системи підготовки майбутнього вчителя трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії полягає в удосконаленні й самовдосконаленні психолого-педагогічних знань і вмінь майбутнього вчителя, його особистісних і професійних якостей, формуванні загальної культури, системи цінностей, морально-етичних норм. У процесі обґрунтування методичної системи враховувалися закономірності її функціонування, пов'язані з внутрішньою будовою системи. Вони передбачають, що зміна одного з компонентів системи веде до зміни інших та всієї системи загалом.

Навчання технологій відкриває великі можливості впливу на всебічний розвиток особистості учня. Розвиток особистості дитини відбувається у різних видах технологічної діяльності. Свідома діяльність людини – результат зовнішніх умов, опосередкованих внутрішніми умовами, якими і є особистість.

Відповідно можна вважати, що розвиток особистості учня під час вивчення технологій полягає в якісних змінах її діяльності. Ці зміни можуть бути пов'язані з ускладненням цілей, завдань, предметних дій, операційної і мотиваційної сторін діяльності, а також за рахунок зміни самої позиції учня, яка, нагромаджуючи досвід, стає активнішою і самостійнішою. Щоб ці зміни здійснювалися у потрібному напрямі, процесом розвитку необхідно керувати. Тому завдання вчителя, для ефективного використання розвиваючого потенціалу навчання технологій, полягає у залученні учнів до творчої діяльності. Дуже важливо, щоб при цьому забезпечувалась активна позиція учня, стимулювалися його творчість, потреба в засвоєнні не лише нових знань і способів дій, а й залученні до національної культури, моральних норм.

Трудовому навчанню, через специфіку його змісту, притаманні виняткові можливості, наприклад, у формуванні таких якостей, як працелюбність та творче ставлення до продуктивної праці. Таким чином, у системі формування особистості трудове навчання посідає власну нішу, яку воно займає завдяки своєму змісту та особливостям. Великий розвиваючий потенціал закладено в проектно-технологічну діяльність. Кожен з її етапів створює умови для залучення учнів до хоча б одного з видів дослідницької, творчої, аналітичної технологічної діяльності.

При педагогічно правильній її організації реалізуються комплексно всі напрями виховання особистості учня в тісній єдності, створюються передумови для всебічного розвитку особистості учня. Цінність проектування полягає в тому, що саме ця діяльність привчає дітей до самостійної, практичної, планової і систематичної роботи, виховує прагнення до створення нового або існуючого, але вдосконаленого виробу, формує уявлення про перспективи його застосування; розвиває моральнотрудові риси, загальноціннісні мотиви вибору професії і працовитість. Проектування як творча, інноваційна діяльність завжди спрямована на створення об'єктивно і суб'єктивно нового продукту.

Творчі ідеї самі собою не народжуються, а виникають тоді, коли людина відчуває потребу щось змінити, вдосконалити. До творчості спонукають як соціальні мотиви, так і її фантазія, мрії. Процес створення нового починається з уявлення його у образній формі.

Відомо, що творчі здібності найбільш ефективно розвиваються у ході продуктивної творчої діяльності. Творчість, індивідуальність, фантазія проявляються у навіть мінімальному відході від зразка. Творчість розуміють, як процес створення ними оригінальних продуктів, виробів, у ході роботи над якими самостійно застосовуються засвоєнні знання, уміння, навички, здійснюється їх перенесення, комбінування відомих способів діяльності або створення нового для дитини підходу до виконання завдання. Суб'єкт творчості може реалізувати свій задум лише враховуючи результати попередньої діяльності людей, закріпленій у формі досвіду, традицій.

На нашу думку, важливо, щоб діяльність орієнтувалася на розвиток уяви, мислення, в основі яких лежить особистий досвід. При цьому необхідно пам'ятати, що особливу увагу потрібно приділяти тому, щоб в учнів не згасав інтерес до цього процесу, слідкувати, аби вони доводили свої наміри, особливо в праці, до кінцевого результату. Завдання вчителя трудового навчання – виявити та розвинути творчі здібності школяра в цікавій для них діяльності.

У такому багатогранному процесі, як виховання творчої особистості, неабияке значення має формування окремих пізнавальних процесів. Деякі з них (уважність, пам'ять, мислення) складають когнітивний компонент творчості, інші (наприклад, дивергентне мислення, уявлення) забезпечують креативність особистості. Саме ці якості за даними психологів є основою для розвитку продуктивного мислення та творчих здібностей учнів [1].

З метою формування психічних якостей можна застосовувати пізнавальні (творчі) завдання. Використання в процесі викладання трудового навчання вправ, які розвивають просторове уявлення, зорову пам'ять, логічне мислення, мимовільну увагу та інші психічні процеси, дозволяють одночасно вирішувати не тільки розвивальні, а й дидактичні задачі. Виконання цих завдань органічно входить в структуру уроку та займає не більше 5-7 хвилин. Робота проводиться переважно у формі тренінгу, при якому завдання отримує вся навчальна група, а виконує кожен індивідуально, але не виключається метод фронтальної бесіди.

Основними завданнями, що сприяють реалізації цілей підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії у професійній діяльності, є такі: поглибити професійно-педагогічні знання та вдосконалити уміння, які свідчать про високий рівень професіоналізму вчителя; розвинути та вдосконалити особистісні та професійно важливі якості, ціннісні орієнтації студентів; підвищити рівень загальної культури; забезпечити розвиток творчого потенціалу в педагогічній та технологічній діяльності вчителя трудового навчання та технологій [4].

Цілі визначають бажаний результат професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії, ґрунтуючись на потребах суспільства та соціальному замовленні. Обґрунтована методична система реалізується не лише під час навчання студента у вищому навчальному закладі, а й під час його самоосвітньої діяльності. Такі компоненти методичної системи, як зміст, методи, форми, технології підготовки, рефлексія забезпечують ефективність навчальної та самоосвітньої діяльності майбутніх вчителів трудового навчання та технологій.

Відзначимо, що самоосвіта сприяє вдосконаленню професійних знань та вмінь майбутнього фахівця, набуттю ним досвіду творчої діяльності, розширенню можливостей щодо застосування своїх здібностей, творчого потенціалу в різних галузях; розширенню світогляду та ерудиції, формуванню індивідуального педагогічного стилю. Саме самоосвітня діяльність усвідомлено спрямована на самовдосконалення, професійний саморозвиток з урахуванням особистісних потреб, мотивів та інтересів [5].

До основних форм самоосвітньої діяльності майбутнього вчителя трудового навчання та технологій відносимо: відвідування факультативів, гуртків, майстер-класів, виставок творів декоративно-прикладного мистецтва, ярмарків ідей педагогічної творчості вчителів трудового навчання; підготовка доповідей, написання рефератів, розробка та оформлення портфоліо досягнень і т.д.

Наступним важливим компонентом методичної системи є зміст, який реалізується через різні форми організації навчальної діяльності студентів: лекційні та практичні (лабораторні, семінарські) заняття; педагогічні й виробничі практики; факультативи; ярмарки педагогічних ідей; майстер-класи; самоосвітню діяльність.

У процесі проектування змісту підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій до педагогічної взаємодії враховувалися: принцип науковості, що забезпечив відображення досягнень сучасної педагогічної науки та техніки; принцип послідовності та наступності реалізувався через логічну побудову змісту та його взаємозв'язок на всіх етапах підготовки; принцип системності сприяв формуванню цілісної системи знань та єдності змістової і діяльнісної сторін підготовки фахівця до взаємодії; принцип діагностичного цілепокладання забезпечив вимірюваність результатів навчання; принцип професійної спрямованості сприяв урахуванню специфіки професійної діяльності; принцип структурованості та завершеності дозволив визначити місце та значення кожної навчальної дисципліни в системі підготовки вчителів; принцип відповідності змісту освіти цілям підготовки фахівця сприяв відображенню у змісті підготовки соціальних умов і потреб суспільства щодо налагодження взаємодії, співвідношення суспільно значущих цінностей,

знань, способів діяльності з реалізацією права студента на вибір професійно орієнтованого змісту підготовки.

Така підготовка забезпечується через традиційні та інноваційні методи навчання з використанням відповідних організаційних форм, технологій та способів самоосвітньої діяльності майбутніх учителів трудового навчання до педагогічної взаємодії.

Висновки. Формуванню готовності до педагогічної взаємодії сприяють, перш за все, методи, що передбачають суб'єкт-суб'єктну взаємодію: проблемні, інтерактивні, дослідницькі. Саме вони стимулюють і мотивують навчально-пізнавальну діяльність студентів, уможливають співпрацю між учасниками освітнього процесу, забезпечують обмін цінностями, набуття досвіду взаємодії та вдосконалення методик викладання при умові використання сучасних технологій навчання та рефлексії власної педагогічної творчої діяльності та її результатів.

Список використаних джерел:

1. Андросук І.В. Методика виховної роботи: навч. посіб. / І.В. Андросук, І.П. Андросук. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2014. - 320 с.
2. Взаємонавчання учнів. Метод Рівіна: метод. збірник / упоряд. І. Рожнятовська. - К. : Видавничий дім «Шкільний світ» : Видавництво Л. Галіцина, 2006. - 128 с.
3. Величко С. П. Сучасне освітнє середовище та його вплив на природничо-математичну і технічну освіту / С. П. Величко // Наукові записки. - Випуск 77.- Серія : Педагогічні науки. - Ч. 2. - Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. - 314 с.
4. Марущак О. В. Формування інформаційно-технологічної компетенції майбутнього вчителя технологій / О. В. Марущак, В. П. Король // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук. пр. - Випуск 34. - Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2013. - 351 с.
5. Шимкова І. В. З досвіду розробки та впровадження навчально-методичного комплексу забезпечення фахових дисциплін при підготовці учителів технологій / І. В. Шимкова // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук. пр. - Вип. 25 / Редкол. : І.А. Зязюн (голова) та ін. - Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2010. - 558 с.

Криворучко Ілона, магістрантка 6 курсу факультету іноземних мов
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

Науковий керівник: Рябушко С. О., канд. філол. наук, доцент
Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ВЧИТЕЛЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Успішна діяльність вчителя англійської мови залежить від таких факторів, як наявність професійних якостей учителя, професійна культура, його громадський та особистісний досвід, знання англійської мови. До зазначених компонентів відносимо також мотивацію вчителя та шляхи її підвищення. Тож, сучасний освітній процес потребує вчителів, здатних на самостійну творчу діяльність і впровадження інноваційних освітніх технологій та методів і засобів навчання.

Мета нашого дослідження здійснити аналіз поняття мотивації та засобів її підвищення у сучасних учителів.

Так, наприклад, термін *мотивація* С. У Гончаренко пропонує розглядати як систему мотивів та стимулів, що спонукають людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Причину він називає мотивом [1, с. 375]. Мотивація вчителя розуміється як здатність виконувати викладацьку діяльність та досягати дидактичної мети. Характерною рисою зазначеної мотивації є професійне формування особистості, що визначається становленням суб'єктності, власного «Я», індивідуальних особистісних професійних якостей. На думку сучасних дослідників, учитель повинен володіти інформацією про відповідну сферу діяльності, виявляти професійну і творчу компетентність, бути рішучим і дипломатичним, уміти долати зовнішні та внутрішні перешкоди [4, с. 371].

Учителеві необхідно навчитися об'єктивно оцінювати інтелектуальні, вольові ресурси, власні можливості, педагогічне покладання на інтуїцію, імпровізацію, спостережливість, оптимізм, педагогічне передбачення. Якщо розглядати мотивацію вчителя з психологічного погляду, то головна роль зосереджується на інтересі до викладацької діяльності. Той, хто обирає професію вчителя, оцінює її за певними параметрами. Наприклад, за теорією компенсації С. Мерліна, непривабливість професії вчителя оцінена за тими чи іншими аспектами, як-от: висока нервова напруга, низька зарплата може бути компенсована параметрами більш високого рівня, а саме: любов'ю до дітей, почуттям відповідальності, наявністю професійної зацікавленості. Виділяють три рівні зацікавленості професією вчителя (див. Схему 1).

Для повного розуміння мотивації вчителя англійської мови ми проаналізували такі основні мотиви діяльності вчителя: потреба професійного зростання; самовдосконалення; матеріальний рівень; самореалізація; лідерство тощо. Аналіз зазначених мотивів дає нам можливість розрізнити зовнішню й внутрішню мотивацію вчителя. До зовнішньої прийнято відносити матеріальні мотиви, а до внутрішньої – потреби самої особистості. Найбільш провідною є внутрішня мотивація. Вона визначається індивідуальними й психологічними потребами вчителя, потребою у професійному зростанні. Для цього вчителю необхідно досконально знати особливості робити й впливати на навчально-виховну та методичну діяльність особистості, яка визначається за певними вимогами, а аналіз результатів дає можливість оцінити її самостійно. Позитивні результати підвищують самоповагу вчителя й сприяють формуванню творчої педагогічної діяльності, активності у професійному розвитку [5, с. 179].

Однак взаємодія зовнішньої та внутрішньої мотивації є ефективними, оскільки вчитель використовує зовнішні і внутрішні мотиви для успішної навчальної діяльності.

Така взаємодія залежить від багатьох факторів, а саме: яким чином відібрано та структуровано зміст навчального матеріалу, якими технологіями навчання користується вчитель у професійно-педагогічній діяльності, яке середовище соціальної взаємодії вчителя та учнів та особистісне ставлення вчителя до власної діяльності тощо. Тож, для розвитку мотивації пропонується професійно-особистісний саморозвиток учителя шляхом застосування таких основних мотиваційних чинників:

- емоційний;
- пізнавальний;
- соціальний;
- вольовий [3, с. 83].

Основна увага була спрямована на емоційний чинник, оскільки позитивні емоції впливають на позитивну мотивацію вчителя. Гармонійні стосунки між учителем і учнем, позитивний клімат на уроці, творча атмосфера, моделювання ситуації успіху тощо – головні чинники позитивної мотивації. Учні почуваються психологічно й емоційно безпечними в межах навчального середовища, вони більш відкриті під час навчання англійської мови, висловлюють власні думки, відчувають, що їх цінують як особистість, проявляють інтерес до вивчення англійської мови [3, с. 83-86]. До ефективних засобів підвищення мотивації вчителя відносять також укладання певної системи завдань і вправ, котрі не лише допомагають умотивувати учнів до вивчення англійської мови, а й підвищують самооцінку учнів та вчителя. Моделювання реальних життєвих ситуацій ефективно, оскільки учень застосовує мову як засіб спілкування, а вчитель впевнено застосовує власний педагогічний досвід та здібності [2, с. 85-86].

Схема 1. Рівні педагогічної спрямованості
[4, с. 373]

Отже, мотивація вчителя як комплекс мотивів спонукає вчителя на викладацьку діяльність. Серед основних мотивів – матеріальний рівень, потреба у самовдосконаленні, саморозвиток, самоосвіта, лідерство. Зазначені мотиви поділяють на зовнішні й внутрішні, що є складовими зовнішньої і внутрішньої мотивації вчителя. Взаємодія зовнішньої та внутрішньої мотивації є ефективним під час навчання англійської мови.

Для формування позитивної зовнішньої та внутрішньої мотивацій впроваджуються: позитивний психологічний клімат та творча атмосфера на уроці, виконання вправ і завдань для підвищення зацікавленості учнів до вивчення англійської мови.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко Семен Устимович (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь. 375 с.
2. Козак Мирослава Василівна (2015). Роль мотивації та шляхи її підвищення при вивченні іноземних мов. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота»*. Вип. 35. С. 84-87.
3. Нечепоренко Марія Анатоліївна (2019). *Формування готовності майбутніх учителів іноземних мов до професійно-особистісного саморозвитку*: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Нечепоренко Марія Анатоліївна; Тернопільській нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. - Тернопіль, 86 с.
4. Потапчук Л. В. (2013). Роль професійної мотивації у діяльності сучасного вчителя. URL: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v10/i25/38.pdf>
5. Сиско Н. М. (2018). Мотивація як важливий чинник неперервного професійного розвитку викладача закладу професійної освіти / Н. М. Сиско // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна. – Вип. 24. - с. 177-180.